

Mamuşa!

Evlad-i fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 5 - Sayı 17 - Sonbahar - 2025- Mamuşa - Kosova

30 Ağustos Zafer Bayramı
Coşkuyula Kutlandı

2025/26 Öğretim Yılı
Mamuşa'da da Başladı

Kosovalıları Belediye
Seçimleri Heyecanı Sardı

Mamuşa Halkıyla Bütünleşen Bir Festival Daha

Editör'den

Sayım, öğretim ve seçimler...

Son nüfus sayımında bilindiği gibi nüfusumuz beklendiği gibi pek yüksek çıkmadı. Bir önceki sayım sonucuna göre katır kuyruğu kadarlık ufak bir artışla yetinmek zorunda kaldığımız için pek sevinemedik. 2011 nüfus verilerine göre 18.783 civarındaki sayımın 2024 yılındaki son nüfus sayımında kaydedilen 19.419 rakamıyla kıyaslandığında ortaya çıkan 636 kişilik artış 13 yıl içerisinde pek çoğalamadığımızı ortaya koyuyor. Nüfusumuzdaki artışın oldukça yavaş seyretmesinin nedenleri arasında daha iyi bir gelecek için Avrupa ülkelerine göç etmiş hemşerilerimizden önemli bir bölümün çeşitli nedenlerle sayıma katılamamış olmalarının yanı sıra komünizm döneminde var olabilmek için Türklüklerinden vaz geçmek zorunda kalanların umduğumuz gibi gerçek kimliklerini hatırlayamadıklarının da önemli bir rolü var. Gündelik yaşamda yüzbinlerce kişinin Türkçe konuştuğu Kosova'da sayımın bir türlü istenen düzeye ulaşamaması, halkımızda Türklük bilinci duygusunu yerleştirip güçlendirme yükümlülüğünü üstlenmiş siyasetçilerin bunu beceremediklerini ortaya koyuyor. Gidişat, insanlarımızda Türklüğün gurur verici bir şey olduğu duygusunu yaratacak çalışmalar yapılmadıkça nüfusumuzda artış sağlanmanın zannedildiği gibi öyle pek kolay olmayacağını gösteriyor.

2025/26 öğretim yılının başladığı 1 Eylül 2025 Pazartesi günü okullar tekrar şen şakrak çocuk sesleriyle çınlamaya başladı. Yaz tatili ardından yeni öğretim yılına okullarına kavuşmanın sevinci içerisinde başlayan öğrencileri on aylık zorlu bir eğitim süreci bekliyor. Ama asıl zorluk çıkaracak hususu bazı ders kitaplarının bu yıl da bulunamayışı oluşturmaktadır. Tito Yugoslavya'sında 1951 yılında başlatılıp günümüze kadar süregelen Türkçe eğitim sürecinde yer alan öğretmenlerle öğrencilerimiz 74 yıl içerisinde Türkçe ders kitaplarının tamamına hiçbir zaman kavuşamadılar. Yetkililerin ilgisizlikleri nedeniyle bir türlü halledilemeyen Türkçe ders kitabı konusuyla ilgili bu acınacak durumun, siyasi platformlarda halkımızı temsil edenlerin görevlerini ihmalleri yüzünden bu yıl olduğu gibi ilerideki yıllarda da bu şekilde süreceği anlaşılıyor.

Rüzgâr gibi geçip giden dört yılın ardından yeni bir yerel seçimle yüz yüzeyiz. 12 Ekim 2025 Pazar günü yapılacak yerel seçimlerde ülkedeki 38 belediye başkanı ile belediye meclis üyeleri seçilecek. Önemli mevki ve makama oturacakların ehil, beceri ve dürüstlüklerinden çok karar verici liderlerle hısım akraba, arkadaş olup olmadıklarına bakılarak seçilmeleri halinde yaşamın güzelleşeceğini beklemenin bu kez de hayalden başka bir şey olmayacağı ortada. Buna her zaman olduğu gibi yine halkın iradesiyle karar verilecek. Umarız halkın iradesi isabetli olur da mevki makamlara kendilerinden çok halka hizmet etme aşkıyla yanıp tuşan düzgün kişiler gelip oturur.

2025 yerel seçimlerinin herkese hayırlı uğurlu olması dilekleriyle...

Reşit Hanadan

YAZI VE ESERLERİYLE BU SAYIDA:

Hamle'den Atılım'a ya da Arapça'dan
Türkçe'ye
9. sayfada

Prof. Dr. Asım Tanış

Mamuşa Ağzında Dünden Bugüne
Kullanılan Kelimeler
11. sayfada

Bahtiyar Sipahioğlu

Mamuşa'ya Dörtlükler
16. sayfada

İbrahim Hanedanoğlu

Kapıcık'ın Duası
17. sayfada

Prof. Dr. Ertuğrul Karakuş

Divanu Lugati't-Türk

18. sayfada

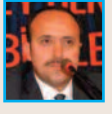
Necdet Sökmen

•Sırbistan'da Osmanlı'dan
Kalan Türk Kültür İzleri
22. sayfada

Prof. Dr. İrfan Morina

Bahtiyar Vahapzade'nin "Gülüş-
tan" Manzum Hikayesinde Milli
Bağımsızlık Teması
26. sayfada

Röşen Alizade

•İvo Andrić Nasrettin Hoca'nın
Fıkralarını Okumuş Mudur?
29. sayfa

Haşim Şahin

XIX. Yüzyılda Türkçe'nin Latin
Harfleriyle Yazılışlarından Biri

31. sayfada

Dr. Altay Suroy

İkinci Dünya Savaşından Sonra
Gelişen Kosova Türk Edebiyatı
40. sayfada

Cemali Tunalıgil

Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Yazı Kurulu:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):
Cemali Tunalıgil

Son okuma: Müveddet Bujari

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:

mamusedergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlansın
veya yayınlanmasın iade edilmez.
Yazılarda sergilenen görüşlerin
sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:

Esra Bütünç Osi
Logo: Nuri Morina

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Be-
lediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve
Spor Müdürlüğü tarafından hazır-
lanıp yayınlanır.

Belediye Başkanı TDBB toplantısında

TDBB-Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yönetim Kurulu'nun Gebze Belediyesi ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde düzenlenen 2025 Temmuz ayı toplantısına katılan Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, kardeş belediye başkanlarıyla birlikte TDBB Yönetim Kurulu üyesi belediye başkanlarıyla da gerçekleştirilebilecek ortak çalışmalarla ilgili görüş alış verişinde bulundu.

Bursa Osmangazi Belediye Başkanı A. Krasniç'i ziyaret etti

Bursa-Osmangazi Belediye Başkanı Erkan Aydın başında bulunduğu heyetle birlikte Haziran ayı ortalarında Mamuşa'ya yaptığı ziyaret çerçevesinde Belediye Başkanı A. Krasniç tarafından makamında kabul edildi. İki kardeş belediyenin başkanları arasında yapılan görüşme esnasında A. Krasniç konuk belediye başkanına Mamuşa Belediyesi ve çalışmaları hakkında bilgi verdi. Görüşme esnasında iki belediye arasındaki işbirliği konusu da ele alındı.

Bağcılar Belediye Başkanı K. Arslan Mamuşa'da

23 Temmuz tarihinde düzenlenen 16. Uluslararası Domates Festivali'ne katılmak için Mamuşa'ya gelen Bağcılar Belediye Başkanı Kazım Arslan Mamuşa Belediye Başkanı A. Krasniç'i makamında ziyaret etti. Samimi bir ortamda gerçekleştirilen görüşme esnasında iki belediye başkanı karşılıklı işbirliği ve çeşitli projelerle ilgili görüş alış verişinde bulundular.

Belediye Başkanı'na Yozgatspor Forması

Mamuşa'ya yaptığı ziyaret çerçevesinde Belediye Başkanı A. Krasniç tarafından makamında kabul edilen Yozgat Belediye Başkanı Kazım Arslan A. Krasniç'e Yozgatspor formasını hediye etti. Kendisine Yozgatspor forması hediye edilmesinden büyük memnuniyet duyduğunu ifade eden A. Krasniç bu vesileyle Yozgatspor Futbol Kulübü'ne başarı dileklerinde bulundu.

Mamuşa İçme Suyu Projesi yakında tamamlanıyor

Mamuşa İçme Suyu Projesi geçenlerde başlatılan ek çalışmalar sayesinde aradan geçen uzun bir zamanın ardından sonunda artık tamamlanacağı benziyor. Mamuşa Belediye Başkanı A. Krasniç'in konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamaya göre Mamuşa İçme Suyu Projesi kapsamında bir süre önceleri KRU Yakova-Radoniç İçme Suyu Üretim Tesis'i'nden Medveça köyüne kadar gerçekleştirilen içme suyu boru döşeme çalışmalarının 2. ve son bölüm çalışmaları için açılan ihaleyi kazanan firma tarafından bugünlerde başlatılan çalışmalar tamamlandığında Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde yaşayanlar sonunda çoktandır hayal ettikleri sağlıklı içme suyuna kavuşacaklar.

Mamuşa İçme Suyu Projesi kapsamında bir süre önceleri KRU Yakova-Radoniç İçme Suyu Üretim Tesis'i'nden Medveça köyüne kadar gerçekleştirilen içme suyu boru döşeme çalışmalarının 2. ve son bölüm çalışmaları için açılan ihaleyi kazanan firma tarafından bugünlerde başlatılan çalışmalar tamamlandığında Mamuşa Belediyesi sınırları içerisinde yaşayanlar sonunda çoktandır hayal ettikleri sağlıklı içme suyuna kavuşacaklar.

İçme suyu projesi çerçevesinde 3 Eylül 2025 Çarşamba günü düzenlenen temel atma töreninde aralarında bakan, milletve-lili, KRU Gjakova müdürü ve vatandaşlara hitap eden A. Krasniç projenin bir an önce tamamlanması için ellerinden gelen gayreti harcadıklarını belirtti. Projenin 2. bölüm çalışma hazırlıklarını ihaleyi kazanan firma yetkilileriyle birlikte yerinde izlerken "Büyük projelere devam..." diye konuşan Belediye Başkanı "Mamuşamız çok yakında Radoniç içme suyuna kavuşacaktır...." sözleriyle içme suyu müjdesi verdi.

Mamuşa'da 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü kaydedildi

15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü dolayısıyla 15 Temmuz 2025 Salı Günü Mamuşa Belediye Başkanı A. Krasniç'in öncülüğünde gerçekleştirilen Demokrasi Yürüyüşü'ne T.C. Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, belediye yetkilileri ve çalışanları, Mamuşa'da görevli TSK mensupları ile çok sayıda vatan-daş da katıldı.

Belediye avlusunda başlayan yürüyüşe katılanlar başarısız darbe girişimi esnasında şehit düşenleri minnetle yad ederlerken tarihe kara bir leke olarak girecek bu alçakça darbe girişimini örgütleyenleri de bir kez daha lanetlediler. Başarısız Darbe girişimini engellemek için yaşamlarını feda eden şehitler Demokrasi Yürüyüşü'nün son bulduğu Mamuşa merkezindeki Çanakkale Şehitleri Anıtı önünde ruhlarına okunan dualarla yad edildiler.

2025 Kosova Yerel Seçimleri öncesinde

Kosovalıları Yine Seçim Heyecanı Sardı

12 Ekim 2025 tarihinde yapılması öngörülen olağan yerel seçim arifesinde Kosova'yı yine seçim heyecanı sardığı için son günlerde Kosovalıların büyük bir bölümü artık seçimle yatıp seçimle kalkmaya başladı. Kosova Merkezi Seçim Komisyonu tarafından 2025 Yerel Seçim hazırlıklarıyla ilgili olarak yapılan açıklamaya göre seçimlerin öngörülen tarihte gerçekleştirilmesi için gereken her şey tamamlanmış bulunuyor.

İçinde bulunduğumuz yılın 9 Şubat tarihinde yapılan parlamento seçimlerinin ardından 6 ay geçmesine rağmen partiler arasındaki siyasi çekişmeler yüzünden milletvekilleri meclis başkanını ancak 27 Ağustos Çarşamba günü seçebildiler. Böyle olunca meclis oluşturulamadığı için haliyle dergiyi basıya hazırladığımız Eylül ayının ilk haftasına kadar başbakanın hâlâ belirlenememesi üzerine hükümet de kurulamayınca Kosova siyasi bir belirsizliğe doğru sürüklenmeye mahkum oldu. Bu olumsuz gelişmelerin gölgesindeki 12 Ekim'de yapılması öngörülen Kosova yerel seçimlerinde sandık başına geçecek olan vatandaşlar bu kez belediye başkanları ile meclis üyelerini belirlemek için yıl içerisinde ikinci kez oy kullanmış olacaklar.

Merkezi Seçim Komisyonu tarafından yapılan açıklamaya göre yerel seçimlere katılmayı kararlaştıran partilere tanınan belediye başkan adayları ve meclis üye adayları listeleriyle ilgili başvuru süresi 13 Ağustos tarihinde sona ermiş bulunuyor. MSK, ülkedeki 38 belediyenin tamamında gerçekleştirilmesi öngörülen yerel seçimlerde vatandaşların oylarını ülke genelinde oluşturulan 945 oylama noktasında seçime katılan 104 siyasi oluşum, hareket veya bağımsız aday için kullanabileceklerini açıkladı. Düzenli oylamalar için ülke genelinde oluşturulan 907 seçim noktasının yanında her belediyede şartlı oylamalar için 1'er adet olmak üzere 38 oylama merkezi de kuruldu.

Kosovalı Türk seçmenler oylarını seçime katılan Türk kökenli KDTP/Kosova Demokratik Türk Partisi, YTHP-Yenilikçi Türk Hareket Partisi, KATP/Kosova Adalet Türk Partisi, Mamuşa Halk Hareketi/vatandaş girişimi/ adlı siyasi parti veya halk oluşumları ve bunların gösterdikleri adayları için kullanabilecekler.

Komunat	Numri i banorëve sipas regjistrimit të popullsisë në vitin 2024	Numri i anëtarëve të Kuvendëve të Komunave që duhet të jenë sipas regjistrimit të ri të popullsisë në vitin 2024
Deçan	27,775	21
Gjakovë	78,699	35
Gillogoc	48,079	27
Gjilan	82,980	35
Dragash	28,896	21
Istog	33,008	27
Kaçanik	27,716	21
Klinë	30,503	27
Fushë Kosovë	63,949	31
Kamenice	22,868	21
Mitrovicë	64,742	31
Mitrovicë e Veriut	7,920	15
Leposaviq	9,485	15
Lipjan	55,044	31
Novobërdë	4,493	15
Obiliq	22,815	21
Rahovec	41,799	27
Pejë	82,745	35
Podujevë	70,975	35
Prishtinë	227,466	51
Prizren	147,246	41
Skenderaj	40,664	27
Shtime	24,308	21
Shtërpçë	10,771	19
Suharekë	45,749	27
Ferizaj	109,255	41
Viti	35,566	27
Vushitri	61,528	31
Zubin Potok	3,385	15
Zveçan	2,867	15
Malishevë	43,888	27
Junik	3,943	15
Mamushë	5,607	15
Hani i Elezit	8,533	15
Gračanice	18,486	19
Ranillug	2,481	15
Partesh	3,240	15
Kllokot	3,041	15
Total:	1,602,515	942

Sahip oldukları nüfus sayısına göre Kosova'daki Belediye Meclisleri üye sayısı

2024 nüfus sayımına göre 227.466 bin nüfusu ile Kosova'daki en yüksek yerleşim yerini oluşturan başkent Priştine Belediye Meclisi'ne 51, nüfusu 5. 607 olan Mamuşa Belediye Meclisi'ne ise sadece 15 üye seçilebilecek.

Nüfusu dış ülkelerde yaşayanlarla birlikte yaklaşık 2 milyonu bulan Kosova'da 1 milyonun üzerinde kayıtlı seçmen bulunuyor. Son parlamento seçimlerinde oy kullanan seçmen sayısının düşüklüğüne bakıldığında artık seçimlerden giderek yorulan halkın umduğunu bulamadığı için seçime çıkanların sayısının giderek düştüğü görülüyor.

103. Yıl dönümü dolayısıyla

30 Ağustos Zafer Bayramı Coşkuyla Kutlandı

30 Ağustos Zaferi'nin tarihçesi

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün başkumandanlığındaki başlatılan Büyük Taarruz, bundan 103 yıl önce, 30 Ağustos 1922'de Kütahya Dumlupınar'da zaferle sonuçlandı. Her ne kadar işgal güçlerinin ülkeyi tümüyle terk etmesi bir süre sonra gerçekleşmiş olsa da 30 Ağustos tarihi simgesel olarak ülke topraklarının geri alındığı gün olarak kabul edilir. Bu gün, 1926'dan beri "Zafer Bayramı" olarak kutlanır.

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ordusunun işgal güçlerine son ve kesin darbeyi vurmak ve onları Anadolu'dan atmak için gerçekleştirdiği genel saldırı hareketine "Büyük Taarruz" denir. TBMM'de kendisine Başkomutanlık yetkisi verilen Mustafa Kemal Paşa taarruz hazırlıklarını gizlice yürüttü. Büyük Taarruz, 26 Ağustos sabahı Afyon'da başladı ve düşman güçlerini 30 Ağustos'ta Dumlupınar Meydan Muharebesi'nde yenen Türk ordusunun kesin zaferiyle sonuçlandı.

Kurtuluş Savaşı'nın zorlu günlerinde gerçekleştirilen 30 Ağustos Zaferi, Türk ulusunun bağımsızlık mücadelesi açısından bir dönüm noktası niteliğindedir. Zaferden iki yıl sonra 1924'te Dumlupınar'da yaptığı konuşmada Gazi Mustafa Kemal Atatürk şöyle demiştir: "30 Ağustos Zaferi, Türk tarihinin en önemli dönüm noktasıdır. Ulusal tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Ama Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir akım vermekte kesin etkili bir meydan savaşı hatırlamıyorum. Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk devletinin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırılmış oldu. Sonsuz hayatı burada taçlandırıldı."

Yüce Türk ulusuna bu zaferi armağan eden Kurtuluş Savaşı Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve başında olduğu ordunun tüm mensuplarını rahmet, minnet ve şükranla anıyoruz.

30 Ağustos Zafer Bayramı Kosova'da da coşkuyla kutlandı

30 Ağustos Zafer Bayramı Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC'nin yanı sıra her yıl olduğu gibi bu yıl da Türkiye'nin Kosova'daki resmi kurum ve kuruluşları ile burada yaşayan Türkler tarafından düzenlenen çeşitli etkinliklerle coşku içerisinde kutlandı. Kosova'da düzenlenen kutlamalara katılmak ve coşkuya renk katmak amacıyla Kosova'ya gelen T.C. Deniz Kuvvetleri Donanma komutan Yardımcılığı Bandosu tarafından verilen konserler kutlamalara ayrı bir coşku kazandırdı.

Mamuşa'da 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlaması

30 Ağustos Zafer Bayramı çerevesinde düzenlenen kutlamalara katılmak amacıyla Kosova'ya gelen T.C. Deniz Kuvvetleri Donanma Yardımcı Komutanlığı Bandosu 30 Ağustos Zafer Bayramı'nı kutlamak için 29 Ağustos 2025 Cuma akşamı Mamuşa merkezi ve Belediye avlusunda bir araya gelen halka sunduğu konserle kutlamalara ayrı bir coşku ve renk kattı.

Mamuşa Uluslararası 16. Domates Festivali Ardından

Mamuşa Halkıyla Bütünleşen Bir Festival Daha

Mamuşa Belediyesi tarafından geleneksel olarak düzenlenen Uluslararası Domates Festivali bu yıl sırasıyla 16. kez gerçekleştirildi. Festivale Kosova'nın yanı sıra komşu Balkan ülkeleri ve Türkiye'den de aralarında siyasetçi, bürokrat ve sanatçıların bulunduğu çok sayıda konuk katıldı. Yerli Halkın da büyük bir ilgi gösterdiği festival kapsamında Mamuşa "Aşık Ferki" Kültür-Sanat Derneği, Osmangazi Belediyesi Folklor Ekibi üyeleri tarafından sergilenen halk oyunları ile Rumelili Ekrem tarafından söylenen türküler katılımcı ve izleyicilerin coşku dolu anlar yaşamalarına vesile oldu.

Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç tarafından açılan Festivale Kosova Başbakan Vekili Albin Kurti, Kosova Tarım Bakan Vekili Faton Peci, KDTP Genel Başkanı ve Kosova Bölgesel Kalkınma Bakan Vekili Fikrim Damka, T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, İstanbul-Bağcılar Belediye Başkanı Yasin Yıldız, Yozgat Belediye Başkanı Kazım Arslan, Kosova ile Türkiye'den kimi milletvekilleri, Türkiye'yi Kosova'da temsil eden asker- sivil kurum ve kuruluş yetkilileri, dernek başkanları, sanatçı ve vatandaşlar katıldı.

23 Temmuz 2025 Çarşamba günü Mamuşa "Anadolu" İlkokulu avlusunu dolduran yoğun bir kalabalık karşısında gerçekleştirilen Uluslararası 16. Mamuşa Domates Festivali Belediye başkanı Abdülhadi Krasniç'in konukları selamlama konuşmasıyla başladı. Konuşmasında konuklara "Hoş geldiniz sefalar getirdiniz..." dedikten sonra Mamuşa ile ilgili bilgiler veren Beldiye Başkanı, Domates Festivali'nin Mamuşalı çalışan insan ruhunun bir göstergesi olduğunu söyledi. Mamuşa'nın bereketli ovasında çalışkan tarımcılar tarafından yetiştirilen her çeşit tarım ürünüyle Mamuşa'nın artık sadece Kosova'da değil Balkanlarda bile tanındığını söylerken tarımcılara Belediye olarak ellerinden gelen desteği sunmaya gayret gösterdiklerini belirten A. Krasniç daha çok çalışmalarını, daha çok üretmeleri ve ihraç etmeleri için tarım üreticilerini

bundan böyle de desteleyeceklerini vurguladı.

Festivalin açılışında söz alan ve festivale katılmaktan memnuniyet duyduğunu söyleyen Kosova Başbakan Vekili Albin Kurti, Mamuşa gibi küçük bir belediyede tarım alanında kaydedilen büyük başarı ve üretimden Hükümet olarak büyük bir mutluluk duyduklarını, tarımcılığın gelişmesi için şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de tarımcıyı desteklemeyi sürdürececeklerini belirtti.

Festivalin açılışında konuşan T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı diğerleri arasında Mamuşalı tarımcıların Kosova'nın kalkınmasına sundukları katkıdan gurur duyduklarını, üretim ve ekonomik güç, üretimle gelen bereket ve kazancın da son derece önemli olduğunu, söyledi. Büyükelçi aynı zamanda Mamuşa'nın aslında Balkanlarda yegane bir Türk belediyesi olması açısından da büyük bir önem taşıdığını vurguladı.

Kosova Bölgesel Kalkınma Bakan Vekili Fikrim Damka Mamuşalı tarımcılar tarafından başarıyla gerçekleştirilen tarım üretimine değindikten sonra Kosova Türkleri olarak Kosova ile Türkiye arasında bir köprü görevi gördüklerini, bu özellikleriyle iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi için her zaman olduğu gibi, bundan böyle de çaba harcayacaklarını belirtti.

Festivale Türkiye'den katılan belediye başkanları Yasin Yıldız ile Kazım Arslan da konuşmalarında Türkiye ile Kosova arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerinden söz ettiler. Festivalin açılışı esnasında yapılan konuşmaların ardından üst düzey konuklara Belediye Başkanı tarafından plaketter takdim edildi. Festival Mamuşa Aşık Ferki ve Osmangazi Belediyesi Folklor Ekiplerinin halk dansları gösterisi ve ses sanatçısı Rumelili Ekrem tarafından söylenen türkülerin estirdiği coşku havası içerisinde tamamlandı.

Albin Kurti

Fikrim Damka

Sabri T. Angılı

Kazım Arslan

Aşık Ferki Kültür-Sanat Folklor Ekibi

Osmangazi Belediyesi Folklor Ekibi

TİKA'dan Tarımcılara Ekipman Desteği

16, Uluslararası Domates Festivali kapsamında Mamuşa Belediyesi girişimiyle tarımcılara TİKA /Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı/ tarafından ekipman desteği sağlandı. TİKA bu yıl 200 tarımcıya tarım üretiminde kullanılan çağdaş ilaçlama makineleri sağladı. İlaçlama makineleri Temmuz ayı ortalarında Mamuşa Belediye binası avlusunda düzenlenen, Belediye Başkanı A. Krasniç, T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, Kosova Bölgesel Kalkınma Bakan Vekili Fihrim Damka, T.C. Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Mamuşalı tarımcı ve vatandaşların da hazır bulundukları törende sahiplerine teslim edildi.

Rumelili Ekrem

Venedik'ten Mamuşa'ya Sevgiyle /5/

“HAMLE”den “ATILIM”a ya da: “ARAPÇA”dan “TÜRKÇE”ye

Prof. Dr. Asım Tanış

Venedik Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi

1. Türkçe bilinci.

Sayın Ali Osman Sayın, “Kapadokya Atılım” dergisinin ilk sayısını bana verdiğinde, kendisine şunu söyledim: “Hamle”yi Türkçe’leştirmişsiniz! Yeniden dirilen, bu “Türkçe bilinci”, beni, gerçekten, sevindirdi, mutlu etti.

2. Yeryüzündeki en eski, en büyük, en varıl dillerden birisi “Türkçe”.

Yeryüzündeki dillerin en eskilerinden, yayıldığı alan genişliği bakımından ilk on dil arasında yer alan, yapısının her yönde sonsuzca gelişme olanakları açısından belki de en varıl olan, benim görüşümce, “esperanto” gibi, uydurma, yapay değil, yaşayan bir dil olması nedeniyle, uluslararası iletişim aracı olabilecek, “Türkçe”nin, epeydir, gene, hor görülmeye başladığı, türkçe “ad” dururken, yeniden, arapça “isim”, “yayın” dururken, “neşriyat”... gibi pek çok sözcüğün geri döndürülüp, bilinçli olarak, yaygınlaştırılmaya çalışıldığı, balık baştan koktuğu için, kendi dilini doğru düzgün bilmeyen, kullanamayan kimi yöneticiler, sözüm ona kimi aydınlar yüzünden, Türk ulusunun da, dil açısından, ne yapacağını, hangi dala tutunacağını şaşırdığı bir dönemde, onun değerini ortaya koyabilecek bir tek sözcük bile beni sevindiriyor, karamsarlığa düşmekten kurtarıyor.

Pırl pırl türkçe sözcüklerin yerine Osmanlıca ya da (Fransızca, İngilizce, Almanca gibi) yabancı dillerden gelme sözcükleri, kimi yerde, yeniden, dirilterek, sokma çabaları gerçekten Türk dili için çok üzücüdür.

3. Bir ulusun temel öğelerinden birisi “dil”dir.

Bir ulusun kimliğini korumasını, ayakta kalmasını sağlayan en önemli, temel öğelerden birisinin “dil” olduğu biliniyor. Onun kimliğini yitirip yıkılmasını, başkalarının boyunduruğu altına girmesini sağlamak için de, egemen güçler, geçmiş titizlikle incelendiğinde görüldüğü gibi, çeşitli araçlardan, bunlar arasında özellikle dinden de, yararlanıp sinsice girişimlerde bulunuyorlar. Kendi dillerini şu ya da bu yolla kabul ettirmeye çalışıyorlar ve çoğu kez de bunu başarıyorlar. Kişilerin adlarıyla işe başlıyorlar. Hangi dindense o

dinin, ermişlerinin adları, varsa, kutsal kitabının sözcükleri, kişilere ad olarak veriliyor. Böylece, ilkin, ad olarak, hangi ulustan, hangi dilden, oldukları, kökenleri yavaş yavaş silinmeye, unutturulmaya çalışılıyor. Bu, bildiğimiz kadarıyla, Hristiyanlıkta da böyle olmuştur, Müslümanlıkta da. Aynı dilden olmayan ama, çoğunluğu Hristiyan olan ülkelerdeki kişi adları, üç aşağı beş yukarı, Yahudi ya da Yunan kökenlidir. Bunu, kabaca, aynı kökenden olmayan ama Hristiyan olan (Rus’undan, Yunan’ından, Bulgar’ından, Arnavut’undan, Sırp’ından, İtalyan’ından, Macar’ından, Alman’ından, İngiliz’inden tutun da bütün Amerika ve yeryüzündeki öbür) ülkeler için söyleyebiliriz. Aynı durum, gerçekte Arabistan’dan başka Arap olmayan öbür Müslüman ülkelerdeki kişiler için de sözkonusudur. Tektanrı, Ortadoğu kaynaklı, üç dinin yani Museviliğin, Hristiyanlığın, Müslümanlığın, aralarındaki benzerlikten dolayı, kişi adları da, birbirine yakındır. Örneğin: Yusuf, Josef, Giuseppe ... gibi.

Buna, egemen, sömürgeci güçlerin, ellerine geçirdikleri ülkelerde, bırakalım öbürlerini, dil açısından izledikleri politika nedeniyle, kendi dillerini kabul ettirmelerinden ortaya çıkan durumları da ekleyebiliriz. Geçmişte, kimi uluslar kendi ana dillerini koruyamadıkları, korumasını bilemedikleri, dilleri konuşulmadığı için ölmüş, dilleriyle birlikte kimlikleri de yok olmuştur. Sonradan çözülüp okunan yazılı kaynaklar olmasa bunların hangileri olduklarını da bilemeyecektik. Sanki Türkçe yokmuş gibi, özellikle Arapça ve Farsça’ya dayalı, Türkçe’ye, Türk diline, sayılamayacak ölçüde zarar vermiş, bir bakıma Türkçe için “kara delik” sayılabilecek, Osmanlıca ile, aşağı yukarı, aynı yöntem, Türk dili, Türkçe için de, yaklaşık bin yıl, izlenmiştir. Neyse ki Türk’ün dili yıkılmadan, Osmanlıca da, başarıya ulaşmadan, Türk’ün değil, Osmanlı’nın Devleti gibi, yıkılıp gitmiştir.

4. Hepimiz, kendi ölçümüzde, “Türkçe”ye katkıda bulunmalıyız!

2006 başında çıkan “Türkçe - İtalyanca Büyük Öğretici Sözlük”ümüzün adama sayfasında şunlar vardı: Bence, dillerin en güzeli, en sevimlisi, en uyumlusu TÜRKÇE’ye ve onun ve Türk’ün gerçek değerini, yerini anlamış olan, en büyük Türk ATATÜRK’e.

Sonra da şunlar yazılıydı:

Bu sözlükte kullanılan "Türkçe" Türk'ün dili "Türkçe" olduğu, başka yabancı bir dil ya da "Osmanlıca" olmadığı için, onun diline, "Türkçe"ye, saygı göstermeliyiz.

Türk'ün "adı, yılı" yerine, son zamanlarda, "isimi, seneyi" kullanılmaya çalışan, Türklükle bağdaşmayan, yadırgadığımız, inanılmaz, bir tutum seziyor, bu tutuma, çok üzülmek, kızarak, "yazıklar olsun!" deyip karşı çıkıyoruz. Öbür sözlüklerimizde de görüldüğü gibi, bu sözlükte de, elden geldiğince, "türkçe" sözcükler kullanıldı, iyice yerleşmiş, artık (hiç olmazsa şimdilik, şu sırada) atılamayacak gibi olanlar, gözükkenler dışında, "yabancı" sözcük kullanılmadı. Türkçe olmayan sözcükler, çok gerekli olmadıkça, genellikle, "Türkçe"lerine gönderildi. Bizce, Türkçe'nin en önemli ve büyük sayılan dillerden geri kalır bir yeri olmadığı gibi karşılayamayacağı hiçbir sözcük, hemen hemen yoktur. Yetersiz olan "Türkçe" değil, onu bilmeyenler, onu sevmeyenler, yabancı dil düşkünü, gösterişçisi olanlardır... Türkçe'nin yapısını, söz dağarcığını, işlevliğini iyi bilelim ve önce kendi dilimizi sevelim, konuşmalarımıza, yazılarımıza, yarım yamalak bildiğimiz ya da bildiğimizi sandığımız yabancı dillerden, gösteriş olsun diye, bilgiçlik satmak için, sözcükler sokuşturacak yerde, nasıl bir Arap, bir Acem, bir Alman, bir İtalyan kendi dilini severse, kendi dilini sevmek, her şeyden önce, onu kullanmakla gösterilir...

Ne yazık ki, aşağı yukarı bin yıllık bir süreyi kapsayan "Selçuklu-Osmanlı" döneminde, "Türkçe"ye gereken ilgi gösterilmemiş, "Arapça" ve "Farsça" yeğlenmiştir. Neyse ki Türk ulusu, o dönemlerin aydın geçinenlerinin, yöneticilerinin tersine, kendi dilini kullanmayı, geliştirmeyi sürdürmüştür. Yoksa, bugün bu güzel dilimiz, pırl pırl "Türkçe"miz de kalmazdı. "Türk'ün dili Türkçe'dir!". Öyle olduğuna göre, bir sözlük yapılırken yabancı sözcüklerin karşılıklarını, elden geldiğince, "Türkçe" sözcüklerle vermek gerekir. Değilse, Osmanlı'nın yaptığı gibi, Türk'ü, Türk'ün dili, kendi dili, Türkçe'yi beğenmeyip, sanki Türkçe'leri yokmuş gibi, "nostalji, nostaljik, otantik, motive, motivasyon, ünik, aranjman, egal, egale, otonom, janr, enteresan, gramer, gramatik, jenerasyon, dejenerasyon, embesil, lisan, isim, sene" gibi bir sürü gereksiz yabancı sözcüğü, kendi kafamıza ve başkalarının kafasına sokup kullandırırsak, "kültür mantarı"nın "yetiştirme mantarı" demek olduğunu bile bilmezsek, bunları kullanınca kendimizin yükseldiğini, yükseleceğini sanarsak, milliyetçiliği arapçılıkla, acemcilikle, osmanlıca sözcük kullanmakla karıştırırsak, dilimize hiç de yararlı olamayız. Bunu ne bir Fransız, ne bir Arap, ne bir Acem yapar. Bu yola sapanlar, kaçanlar için ortada olan bir tek gerçek var. O da onların "Türkçe"yi, iyi, gerektiği gibi bilmedikleri, ve her şeyden önce onu sevmedikleri. Onu iyi tanısalarsa, bilseler, en önemlisi sevseler, değerinin bilincinde olsalar, ağızlarının suyu aka aka, yabancı

sözcük kullanmalarına gerek kalmazdı. Ancak bu ayrımı bilmek yetmez, uygulamaya da koymak gerekir. Biz, öbür yapıtlarımızda da olduğu gibi, sözlükte de, "sözlüğün çok önemli bir eğitici yanı olduğunu" gözönünde tutarak, bu düşüncemizi sözde bırakmadık uygulamaya geçirdik. Bu sözlükte, gerekmedikçe, zorunlu olmadıkça, yabancı sözcük kullanmadık ve, elden geldiğince, yabancı sözcüklerin karşılıkları için Türkçe sözcüklere gönderdik. Böylece bu sözlüğü, daha doğrusu sözlüklerimizi kullananlar, sözlük aracılığıyla da olsa, bir yandan dilimizin ne denli güçlü, zengin olduğunu görecekler, bir yandan da, onun gittikçe daha da pırl pırl olmasına yardımcı olacaklardır.

2007 Ağustos ayında çıkan, "İtalyanca-Türkçe Orta Sözlük"ümün adama sayfasında ise şunlar yazılıydı: (Kendi ana dili, öz dili, Türkçe'yi beğenmeyip, küçümseyip, başka dillere özenen, o dillerin sözcüklerini Türkçe'ye sokan, sokmaya çalışan, aydın bozuntularının tersine)

GÜZEL DİLİMİZ, ANADİLİMİZ TÜRKÇE'Yİ BİNLERCE YILDIR KONUŞUP GELİŞTİREREK BUGÜNE DEK GETİRMESİNİ BİLEN, GERÇEK AYDIN, TÜRK KÖYLÜSÜ'ne!

Acem'le karşılaşıldığında "farsça", Arap'la karşılaşıldığında "arapça", Fransız'la karşılaşıldığında "fransızca", İngiliz'le karşılaşıldığında "İngilizce" sözcüklerin dilimize akın etmesi, yığınla dolması, kimin işine yaradığı ve yarayacağı belli olmayıp ortaya çıktığı sırada bile ölüp gideceği belli olan "Osmanlıca" yüzünden, dilimizin, yaklaşık bin yıl, karanlığa gömülmesi, kesinlikle, Türkçe'nin suçu değil, onun yetersizliğinden değil, aralarında özellikle kimi bilinçsiz ya da başka amaçlı yöneticilerin de bulunduğu, sözde aydın geçinen, çoğu kez bir yabancı dil de bilmeyen, yabancı dillere özenen kişilerin, kendi ana dilleri olan Türkçe'yi gerektiği gibi bilmeyip aşağısamarlarından, küçümsemelerinden, onu yetersiz sayıp karşılarına çıkan yabancı sözcükleri, güzel, ilginç sanıp, üstünde düşünmeye bile gerek duymadan alıp kullanmalarından, kullanmaya çalışmalarından kaynaklanıyor. Kanımca, yeryüzünde, kendi ana dili üstünde düşünmesi, kendi ulusuna önder, örnek olması gerekirken, hiç olmazsa dil açısından, düşünme yeteneğinden yoksunmuş gibi davranan, kendi anadiline, bilinçli ya da bilinçsiz, saygısızlık, kötülük eden, sözde kimi aydının, sözde kimi yöneticinin böylesi görülmemiştir, bize özgüdür! Dileğimiz böylesine acı, böylesine üzücü bir durumun en kısa zamanda sona ermesidir.

Yazımızı, Tyanalı Apollon'un, Türkçe açısından da geçerli olabilecek, şu sözleriyle bitirmeyi yerinde buluyoruz:

Benim kim olduğumu öğrendikten sonra değil, öğrenmeden önce de kibar ol!

MAMUŞA AĞZINDA DÜNDEN BUGÜNE KULLANILAN KELİMELER /1/

Bahtiyar Sipahioğlu

*Değerli okurlar... Dergimizin sıralı yazarlarından Bahtiyar Sipahioğlu'nun "Mamuşa Ağızında Dünden Bugüne Kullanılan Kelimeler" başlıklı değerli araştırmasını bu sayımızdan başlayarak bölümler halinde yayımlayacağız. Dilbilim araştırmaları ile uğraşanların yanı sıra ağızlar üzerine lisans üstü tez hazırlayanlar için de önemli bir kaynağı oluştura-
cağından kuşku duymadığımız bu önemli çalışmayı ilgiyle okuyacağınıza inanıyoruz.*

A

Aba-abla- Kendinden büyük olan kız kardeş anlamını taşır. Ör. Benim abam celin citti. Abanın yerine "abla" kelimesi kullanılmamaktadır. 21. yüzyıla girerken iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla Türkiye televizyon kanallarından etkilenerek, son yıllarda nadir de olsa "aba"nın yerine "abla" kullanılmaktadır. Aba kelimesi akraba ve komşuların yaşça büyük kızlarına da verilmiş bir unvandır. Ör. Koyşi kızı Asiye Aba bize celdi. (Komşu kızı Asiye Aba bize geldi.) Abartmak-Mübalağa etmek. Bir şeyi olduğundan büyük göstermek. Ör. Bu işi çok abartmış oldunuz. Abe- Şaşkınlık ünlemi. Ör. Abe kardaşım senin bu durumuna şaşırdım. (Abe kardaşım senin bu durumuna şaşırdım.)

Abe-Dikkat çekme şaşkınlık ünlemi. Abe kardaşım senin bu durumuna şaşırdım. Abe arkadaşım senin durumuna şaşırdım. Derleme Sözlüğü- Türk Dili Kurumu Yayınları-2009-Ankara-s.17

Ablak- Değirmi, dolgun çehreli, yüzü beyaz olan kimse – Ablak yüzli celin içeri cirdi. Ablak yüzli gelin içeriye girdi. Ahmed'in yüzü ablaktır. Der. Söz.s.24

Abraş –Çilli, alaca benekli, sarı saçlı, açık renkli. -Örnek: Abraş bir genç kızı görünce şaşırdım. Derleme Sözlüğü Türk Dil Kurumu- 28

Abre- Biraz daha, ha gayret anlamını taşımaktadır. Ör. A bre şu yükü kaldıralım. Der. Söz.s.30

Acemi- Bir işin yabancı olması, tecrübesiz, Bu kadar acemi olduğunı bilmezdim. Bu kadar acemi olduğunı bilmezdim.

Aco- Amca-babanın erkek kardeşine, aynı kabilede olan yaşça büyük erkeklerle, akraba olmayıp komşu yaşlılarına verilen unvan. Ör. Acomla şevire cittedim. Koyşımız Aziz Aco olmuş. (Amcamla şehire gittim. Komşumuz Aziz Amca ölmüş) Derleme Sözlüğünde "aca" olarak Anadolu'nun değişik yerlerinde kullanılmaktadır. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.35

Açılmak- Genişlemek, uzaklaşmak, acıkmak derdini dökmek, üzerinde bulunan örtünün kalkması ve aşikâr olmak anlamlarında kullanılır. Ör. Oğlum sabahtan beri yemek yemedin, hala açılmadın mı? Çok dertlisin, muhabbet

edam, biraz açılırsın. -Üstün, başın açılmış, utanmay mısın? (Oğlum sabahtan beri yemek yemedin, hala acımadın mı? Çok dertlisin muhabbet edelim, biraz açılırsın. Üstün başın açılmış, utanmıyor musun? (Tarama Söz. s10)

Açın- ne zaman anlamında kullanılan bir kelimedir. Eve açın cideceksin? (Eve ne zaman gideceksin) Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.57

Adamakıllı- İnsanca, insana yakışır şekilde, gereğinden fazla, Akı başında, oturaklı adam, dost doğru-Ör. Bu işi adamakıllı yap. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.62

Adam-İnsan, erkek, olgunlaşmış kişi anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Ör. Ne biçim adamsın? Oğlum sen gayri büyüdün, adam oldun.- İhtiyarlanmış ama adam olmamış. (Oğlum sen artık büyüdün, adam oldun. Ne biçim adamsın?)

Adamlık- Olgunluk, İnsanlık, iyilik, insaniyet gibi kavramları ifade eden kelimedir. Ör. İnsanlar arasına karış, adamlık öğren.- Ahmet Dayo adam cibi adamdır. (İnsanlar arasına karış, adamlık öğren. Ahmet Dayı adam gibi adamdır). - Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.63

Adaş-Aynı adı taşıyan, dost, arkadaş anlamlarını taşımaktadır. Ör. Yolda adaşımla karşılaştım. Der. Söz.s.64

Afat- Bela-Sel, yangın, yer sarsıntısı sonucu oluşan durum, -müddet,- süre, Köyde afat var. Sana beş gün afat verdim.

Aga- zengin, hanedan, büyük kardeş, efendi, zengin hane sahibi ve eve gelin gelen kadınların erkeklerle verdikleri unvan olarak kullanılan kelimedir. Ör.-Süleyman Efendi aga adamdır.- Ali Dayı çüyün en zencin ağalarından biridir.- Lutfiye celin Ali'ye: Ali Aga çuvalı içeri koyar mısın?(Ali Dayı köyün en zengin ağalarından biridir.) Der. Söz.s.74

Ağır ayaklı, Sert, keskin, gelince beraberinde uğursuzluk ve işlerin karışık hale gelmesini getiren kişi, Ör. Sen ağır ayaklı insansın. (Sen ağır ayaklı insansın.) Der. Söz.s.91

Ağır başlı- Terbiyeli, olgun insan. Dostumuz ağırbaşlı adamdır. Dostumuz ağırbaşlı adamdır.

Ağırbasan-Kâbus, (Miftah.XV.56- Tarama SözlüğüS.36 Ağırbaşlılık-Hürmet ve itibar görmek, ör. Yeni dostumuz

bizi çok ey ağırladı.(Yeni dostumuz bizi çok ağırladı.)
 Agız bozmak -Kötü laf konuşmak. Dügünde Ali agzını bozdi. Dügünde Ali ağzını bozdu.
 Aglaşmak- şikayetçi olmak, ör. Ali bulunduğu durumdan çok aglaştı. (Ali bulunduğu durumdan şikayetçi oldu.)
 Mamuşa'da "şikâyet" kelimesi hiç kullanılmaz. Şikâyet kelimesinin yerine her zaman " aglaşmak " kelimesi kullanılmaktadır.
 Agri-Ağrı, sancı, Ali'nin çok ağrısı var.
 Agurli- Çok fazla, aşırı derece, haddinden fazla, Ör. Agurli darılmış., Agurli yorulmuş- Agurli sevdalanmış.(Çok fazla darılmış. Aşırı derecede yorulmuş. Aşırı derecede sevdalanmış.)
 Ah- Tutku, Anamın ahı tuttu.
 Aha.-Şaşkınlık ünlemi, Aha! Karşıdan geliyor.
 Ahret motra- "motra" kelimesi Arnavutça'dan dilimize geçen, kızkardeş anlamında kullanılan kelimedir.
 Ahiretmotra da "Ahiretlik" anlamını taşımaktadır. Ör. Ayşe ve Fatime aretmotradırlar. (Ayşe Fatime'nin ahiretidir.)
 Akıntı- Dere yatağı, Su yolu, Bu evin akıntısı yok.
 Akılık: Kadınların yüzlerine sürdükleri krem. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.158
 Akşamlık- Akşam yemeği, düğün, dernek ve özel günlerde davetlilere verilen yemek anlamlarını taşımaktadır. Ör. Mehmet Aga akşamlığa akrabalarını, dostlarını ve koysılarını çağırılmış. (Mehmet Ağa akrabalarını, dostlarını ve komşularını akşam yemeğine davet etmiş.) . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.162
 Alabahtına-rastgele, plansız, programsız hareket anlamını da taşımaktadır. Ör. Alabahtına evden çıktım. (Evden plansız, programsız, rastgele çıktım.)
 Alaca- karışık renkli basma, olgunlaşmamış meyve, üzüm anlamını taşımaktadır. Ör. Babam pazardan alaca almış. Bağda üzümler alacalanmaya başlamış. (Babam pazarda alacalı basma almış. Bağda üzümler alacalanmaya başlamış.) Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.176
 Alacalanmak-Günün ağarması, tan yeri, meyvelerin pişmeye başlamasıyla oluşan renk.
 Alacalı-değişik renkli, tam pişmemiş meyve, Bağdaki üzümler alacalanmaya başlamış.
 Alak bulak- Darmadağınık, karmakarışık, Ör. Aklımı allak bulak ettin. Aklımı allak bulak ettin.
 Alarga- Uzatılan yol. Yakın yol varken alarga gidiyoruz.
 Alaylı-Çalılı, Ne alaylı adamsın?
 Alçak- Saygısız insan, Ne alçak adamsın!
 Alespales- çok acele yapılan iş veya acele olarak evden çıkmak. Haberi duyunca alespales evden çıktım.
 Alışmak- Hüsni muaşeret, alışkanlık kazanmak, öğrenmek-uyum sağlamak, çalışmak, çevre ile uyumlu yaşama becerisi kazanmak. Kullanılan bu kelimeler birbirine yakın anlam taşımalarına rağmen farklı nüanslarla yüklü olan kavramlardır. "Alışmak" öğrenmek, çalışmak anlamlarıyla eksik olur. Kendinde olmayanı almış, benimsemiş, sahip ve kendine mal etmiş anlamlarını da taşır. Daha geniş manada bağrına basmak, kabul etmek, aldığıyla gurur duymak ve onunla yaşamak anlamını taşır. Ör. "Hayattan gereken dersi aldım. Cümledeki "aldım" kelimesi bütün ya-

şananlardan, konuşulanlardan hayatta bana lazım olanları hayatımın sonuna kadar kullanacak şekilde hayata geçirmek üzere aldım. Ör. Ben derslerimi alıştım. (Ben derslerimi çalıştım)
 Ali cüni- 21 Haziran, yılın en uzun günü. Veresiye yapılan pazarlıklarda kullanılan vade günü. Ör. Yaptığım pazarlığın vadeleri Ali cüni, kasım ve hıdırlıdır. (Yaptığım pazarlığın vadeleri Ali Günü, kasım ve hıdırlıdır.)
 Allah cüvendırsın- Yeni evlenen çiftler için kullanılır. Allah çoğaltsın ve ailenin birlik ve güvenlik içinde olması anlamı taşır. Yeni evlenenleri Allah cüvendırsın. Yeni evlileri Allah güvendirsın.
 Allahlık- Sakin, fitneye, fesada, kavgaya karışmayan, uzak duran, kimseyle uğraşmayan, kendini ibadete veren kişi, Allah dostu kişi.
 Aman: teslim olmak
 Amberika- düz bez, Amerikan bezi, Annem bana amberika bezinden cümlek dikti. Annem bana Amerikan bezinden gömlek dikti.
 Anaç-Ana kaynak, canlıların ana kaynağı, Ör. Anacı buldun mu? Bu hayvanların anacı hangisidir?
 Angarya-Bedava iş yapmak, Hafta sonu köyün tamamı angaryaya çıkacak.
 Anı yeyüben barınur idi. Tarama Sözs. 401-(Süh.XIV. 229
 Anızın yani tereke biçildikten sonra yerine anız derler. Nimeti- Tarama Sözlüğü s.3793 XVI.Y. 394
 Apaçık-Her şey meydanda.
 Apansız- Aniden ortaya çıkmak, bulmak veya karşılaşmak. Ör. Tezem karşıma apansız çıktı (Teyzem kaşıma ansızın çıktı.) Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.283
 Apışık- Yürürken ayaklarını geniş açan, apışık tutan kimse. Neye apışık yürüsun? Niye apışık yürüyorsun.
 Apışmak- Atlamak, engelli bir yerden atlayarak geçmek, Apışırken ayağım kaydı. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.287
 Aptal- Açık gözlü, görgüsüz, zekası gelişmemiş kişi. Budala, Ne aptal adamsın. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.290
 Aralamak- Ortalığı düzenlemek, Etrafı araladın mı?
 Arani- Dügünlerde yemek, üzümleri pekmez yapmak için kullanılan büyük kazan. Ör. Pekmez yapmak için araniyi koysıdan aldın mı? (Pekmez yapmak için araniyi komşudan aldım mı? Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.298
 Arapsacı- Karmakarışık. Her şey arapsacına dönüştü. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.299
 Arık- zayıf, cılız, kuru taneli tahıl, buğday, fasulye, pirinç Olgunlaşmamış tahıl, Bu senenin bogdayları arık olmuş. Bu senenin buğdayları arık olmuş. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.316
 Arkalı- Ailesi, kabilesi veya dostları zengin, kuvvetli ve kudretli olan anlamını taşımaktadır. Ör. Arkasına cüvenerek her cün zulüm yapay.(Arkasına güvenip, her gün zulüm yapıyor.)
 Arpacık- Soğan tohumu, Gözkapağının kenarında çıkan küçük çiban, Cüzüme arpacık çıktı. Gözüme arpacık çıktı.
 Arşuala-arş, yüksek anlamında kullanılan kelime, Yeni ya-

pılan caminin minaresi arşualaya kadar uzanmış.
Asık suratlı -Yüzü gülmeyen, sert Ne asık suratlı adamsın!
Aşırlamak- Önünde bulunan bir maddeye basmadan, üstünden geçmek, atlamak, haddini aşmak, Ügretmen yoklama yaparçen beni aşırladı. Zulümleriyle her şeyi aşırıladı. Öğretmen yoklama yaparken beni aşırıladı. (Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.356
Aşketmek: Kavga veya şaka esnasında yanındakine hızlı tokat atmak. Ör. Ahmet beklenmediği bir anda ayaktaşına bir tokat aşketti.
Aşkın-Aşırı derece, Yük aşırı derecede ağır.
Aşlama-Hamurdan yapılan bir yiyecek- Annem kuşlukta aşlama yapmış.
At oynatmak – Keyfi davranış-Bu evde istediğin cibi at oynatamazsın. Bu evde istediğin gibi at oynatamazsın.
Ateş almak- Ziyareti kısa kesmek. Ateş almaya mı geldin?
Avaz-seslenmek, bağırarak çığlık atmak-yas tutmak Ör. Sesini duyurmak için avazı çıktığı kadar bağırırdı.(Sesini duyurmak için avazı çıktığı kadar bağırırdı.) . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.378
Ay şefki yakar- Verimsiz olan arazideki ürünlerin herhangi az bir sıcaklık tarafından yanması.
Ayaga kalkmak-Hastalıktan kurtulup, iyileşmek, fakirlikten sonra toparlanmak, ayaklanmak.(Zor cünlerden sora aya kovkti. deyim. Zor günlerden sonra ayağa kalktı.
Ayagı ağır-İşi rast gitmeyen kişi. Onun ayağı ağırdır.
Ayagı yenlik-İşi rast giden kişi, Ne yenlik ayaklı adamsın.
Ayak yolu- Kenef, Abdesthane, bir insanın geçebileceği genişlikteki yol, tuvalet, Dedem ayak yoluna gitti.
Ayaklık-Evlerde odaların içinde ayak kabıların çıkarıldığı alan, yer -ör. Ayaklıkta yer kalmadı. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.404
Ayaktaş-Arkadaş, yoldaş olmak, ör. Hıdırlazde Ayşe ayaktaşlarıyla bütün cece eğlendi. (Hıdırlazde Ayşe arkadaşlarıyla bütün gece eğlendi.)
Ayar-Düzen
Ayık-Uyanık, kendini bilen kişi- Veli ayık adamdır.
B
Baba ocağı- Ata mirası, doğduğu yer, Seneler sora baba ocağını ziyaret ettim.
Babaçko-Haksızlığa karşı gelen, işini doğru ve zamanında yapan, kimlerin isteğine göre ve fiziki gücüne göre değil, hak, hukuk ve ahlaki kurallara göre davranış gösteren kişi. Ör. Ayşe, babaçko bir kızdır. (Ayşe zengine, fakire göre değil, adalete göre hareket eder.) Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.452.
Babalar- İhtiyarlar anlamına geldiği gibi, tarikat temsilcilerine de verilen addır. Ör. Babalara saygıda kusur edilmez. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.450
Babalık- Eşlerin babası, kayın baba anlamını taşıdığı gibi, ihtiyacı olanlara maddi ve manevi yardımda bulunulan davranışa denir. Ör. Babalığımı yolcu ettim. Ahmet Aco bana babalık etti. (Kayınbabamı yolcu ettim. Ahmet Amca bana babalık yaptı.) Babalığımı yolcu ettim. Ahmet Aco bana babalık etti. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.450
Babo-Dede, hane içinde veya kabile içinde erkek büyüklerine (yaşlılar) verilen unvan. Ör. Babom kahve içmeyi çok

sever (Dedem kahve içmeyi çok sever.)
Babula- Suya sabuna dokunmayan, ortalıkta sesini çıkarmayan, doğru-yanlış karışmayan, kendi halinde insan. Ör. Babula insanlardan ne hayır ne şer celir. (Etliye, süt-lüye karışmayan insanlardan ne hayır ne şer gelir.) Babula insanlardan hayır celir mi? Kendini bilmeyen insanlardan hayır mı gelir?
Babuş- Kendine çeki düzen vermeyen, olduğu gibi görünen kişi anlamı taşıdığı gibi, çocukların dedelerine seslendikleri unvan ve" baba"nın kısaltılmış şeklidir. ör. Ahmet Dede babuş biridir. Hasan, babuşuyla tarlaya citti. (Hasan babasıyla tarlaya gitti.) . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.450
Badiyava- Bedava,
Bad-öküzleri çifte koşarken yürümelerin sağlayan ve uzun sopanın (osten- musus") in ucuna eklenen küçük çivi, Ör. Dagdan osten yapmak için kızılık çubugi çestim. Ostenin badiyla üçüzleri hızlandırdım. (Dağdan musus yapmak için kızılık çubuğu kestim.) . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.458
Bagdaşmak-Eşitleşmek, Bütün varidatımız bagdaştırıldı. Bütün varlığımız bağdaşıldı.
Bagırsak-Barsak- Bagırsakları bağlanmış. Bagırsakları düğümlemiş.
Baglantı- İlişkili olmak. Veli ile akrabalık bağlantımız var. Veli ile akrabalık bağımız var.
Bağdaş- Oturma şekli, Sofraya bağdaş oturulmalı. . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.482
Bağlı- Sihir yapılan kişi. Gerdekte eşi ile bir araya gelmesi için sihir yapılan kişi. Zavallıyı bağlamışlar. Zavallıyı sihir yaparak bağlamışlar. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.484
Bağlı-Sihir yapılan kiş.Gerdekte eşi ile bir araya gelmesi için yapılan sihir. Derleme Sözlüğü Türk Dil Kurum-ANKARA 2009 S.492
Bakıcı- Hizmetçi, Hastanın bakıcısı vardır. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.492
Bakraç- Bakırdan yapılmış su kabı, Celin hanım bakraçla su taşımaktadır. Gelin hanım bakraçlarla su taşımaktadır. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.493
Bakış- hediye, bahış- Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.495
Bal rengi- açık sarı, Gömleği bal rengine.
Baldır-Kaba etler, Uzun zaman hasta olarak yatakta olduğu için baldırları yara olmuş.
Balıketleri- Bel kısmının kalçalarla birleştiği kısım. Nanemin balıketleri düşmüş. (Ninemin bel çatısı rahatsızlanmış.)
Balıklama – Sorgulamadan, araştırmadan işe karışmak. Balıklama olarak işe atladi.
Baltalık- Odunluk olarak ayrılan orman, - - Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.495
Bam teli- Hassas noktası, Ali bam teline dokundu..
Bambayat- Yorgun, hasta hallerinde uykuya dalan ve uzun zaman deliksiz uykuda bulunan tavır anlamını taşımaktadır. Ör. Yatağa cirer cirmez bambayat kaldı.(Yatağa girer girmez bambayat kaldı.)
Bangır bangır- Sesini yükselterek konuşmak, Bangır ban-

gır bağırdı.

Bants> üst üste yığılmış, çok kalabalık insan topluluğu
Bantsa< Tarlada toprağı sürerken bulluktan çıkan parçalanmamış toprak. Örnek: Tarlada çok bantsa vardır.

Barabar- Beraber, Yola barabar çıktılar. Yola beraber çıktılar. - Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.5232

Bardak-Maşrapa

Barınmak- geçinmek, kendini geçindirmek yaşayabilmek, Aralarında yaşamak, etraftan yararlanmak. Zavallı bir üksüz olarak acosunun yanında barındı. Zavallı öksüz olarak amcasının yanında barındı.

Bark- Evi barkı olan kimse, Evli olmak, Hasan evli barklı adamdır. - Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.5232

Basık-Sıkıntılı, tıkız hava, Odaya cirince hava çok basıktı. Odaya girince hava çok basıktı.

Basılmak- Ezilmek, Zavallı kardeşi tarafından basılmaktadır. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.538

Baskın-Üstün gelmek anlamını taşıdığı gibi ansızın beklenilmediği bir anda ziyarette bulunmak anlamını taşımaktadır. Ör., Kız tarafı baskın çıktı. Yıllarca cürmediğim asçerlık arkadaşım dün bize baskın yaptı. (Yıllarca görmediğim askerlik arkadaşım dün bize baskın yaptı.)

Baski-Çivi anlamının yanında, sözleriyle mecazi olarak işneleyici laflar eden davranış anlamını da taşımaktadır. Ör. Tahtaları mohlamak (mıhlamak) için baski lazımdır. Sen ne baski adamsın! (Tahtaları mıhlamak için çivi lazımdır. Sen ne çivi adamsın.) . Tarama Söz.s 401-(Süh.XIV. 406

Basma-Bez- Ör. Düşanda basma aldı. (Dükkanında basma aldı.)

Basra-Asma ve meyve ve ağaçlarda görülen küllenme, hastalık. Bağdaki asmaları basra vurmuş. Bağdaki asmalara basra vurmuş. . Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.543

Baş- ilerde(önder) tane, soğan, sarımsak gibi sebzelerin bütününe verilen addır. Tane anlamına da gelir. ör. Yemege bir baş soğan doğradım. (Yemeğe bir baş soğan doğradım.)

Baş sofras- Düşünlerde, derneklerde çok sayıda misafirlerin davet edildikleri bir ortamda yemek için birden fazla sofras (5-10 sofras) kurulur. Kurulan sofralardan imamın ve misafirlerin ve yaşlıların bulunduğu sofras, baş sofras yemekleri diğer sofralara nazaran daha düzgün, özenle yapılmış yemeklerden oluşur. Baş sofradan sonra kurulan sofralarda her ne kadar yemeklerin sayısı ve miktarı aynı olsa bile, baş sofranın altında bir değer hükmündedir. Doğrusu, baş sofranın hem insanları hem de yemekleri seçkindir. Ör. Hasan Efendi'yi ve misafirleri baş sofraya oturtun.

Baş- Soğan, sarımsak gibi sebzelerin bütününe verilen addır. Tane anlamına da gelir. ör. Yemege bir baş soğan doğradım. (Yemeğe bir baş soğan doğradım.)

Baş ürtüsü-Kadınların başlarına taktıkları örtü. Pazardan yeni baş ürtüsü satın almış.

Başas başas-tek başına yarışmaya katılanlar arasında aynı derecede olan kişilere verilen anlamdır. Berabere, Ör. Yarışmalar başas başas bitti. (Yarışmalar berabere bitti.) Yarışmalar başas başas bitti.

Başas çıkmak-Problemlerin üstünden gelmek. Bütün kuv-

vetini kullanarak dertleriyle başas çıktı.

Başas başas- yarışmaya katılanlar arasında aynı derecede olan kişilere verilen anlamdır. Berabere, Ör. Yarışmalar başas başas bitti. (Yarışmalar berabere bitti.)

Başı belli -Kişinin bilinen tavrı. Adamın yürüyüşünden başı belli.

Başı havada-dik başlı, Bu dik başlı çocuktan hayır çelmez. Dik başlı çocuktan hayır gelmez.

Başlık parası- Kız istemede verilen para, Dul olduğu için başlık parası vermek zorunda kaldı.

Başsız-Ailenin, kabilenin veya herhangi bir kurumun başında işinin ehli olan kişinin olması anlamını taşımaktadır. Aile reisinin olmayışı, Ör. Babaları ülince, başsız kaldılar. Herçez dedi kodu yapınca çü başsız kaldı. (Babaları ölünce, başsız kaldılar. Herkes dedikodu yapınca köy başsız kaldı.)

Baştan başas- Önden sona kadar, Baştan başas hepsi iyi insanlardı.

Baştan bozuk-Başından başlayarak, sonuna kadar her şey bozuk.

Baştan çıkmış-Yoldan çıkmış, yolunu şaşırmış, olumsuz yönde huyunu değiştirmiş. Ahmet iyi bir çocuktu ama büyüyünce baştan çıkmış.

Baştan kara- Gelişi güzel yapılan iş. Evin düzeni baştan kara yapılmış.

Batal-Büyük, uygunsuz, düzensiz, işe yaramaz Zühre batal bir insandır. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.568

Batırmak- Kaybetmek, bandırmak- Bütün malını batırdı. Yemegini sahanda batırarak yedi.

Batlak-bataklık, Yagmur sularından her tarafı batlak olmuş. Yağmur sularından her tarafı batlak olmuş.

Battal- Ekilmemiş arazi anlamına geldiği gibi hane içinde işlerin düzenli olmaması ve işleri yapan kişi özensiz, büyük, uygunsuz, düzensiz, anlamını da taşımaktadır. Ör. Nebi Amca'nın sermayesi olmadığından tarlasını batal bırakmış. Eve cirince her tarafını batal cürdüm. (Nebi Amca'nın sermayesi olmadığından dolayı tarlasını battal bırakmış. Eve girince her tarafını battal gördüm.) Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.568

Battal kaldı-toprağın işlenmemiş hali, Ör.Yağmurlar sebebiyle tarlaların bir kısmını ektim, bir kısmı battal kaldı. (Yağmurların sürekli yağmasıyla tarlalarının bir kısmını ektim, bir kısmı batal kaldı.

Battıbalık- Kış gecelerinde ve düşün dernek gibi eğlencelerde erkeklerin oynadığı bir çeşit oyun. Oyuncular on-on beş kişiden oluşur. Çember biçiminde odanın ortasında yerlerini alırlar. Dizlerini kaldırarak ayaklarını uzatarak, otururlar. Yağlık veya mahrama özenle bükülerek düşünlenir, düşünlenen bu eşyaya "tura" adı verilir. Tura, kırbaç vazifesini görür. Ortaya giren kişinin sırtına elindeki tura ile vurulur. Turayı vuran hemen elindeki turayı dizleri altından yanındaki arkadaşına, arkadaşı da diğerine verir. Böylece ortada bulunan şahısın sırtına yine elinde bulunan tura ile vurur. Ortadaki kişi turayı yakalamak ister. Yakalayınca kadar ortada kalır. Buluncaya kadar ter döker. Döker çünkü tura ile sırtına acımasızca vurulur. Ör. Mahallenin cençleri battıbalık oynadılar. (Mahallenin gençleri battıbalık oynadılar.)

Bayram barışli-Bayramınız kutlu olsun.

Bayram kuşluğu- Dini bayramlarda yapılan kuşluk yemeği, Beg-Bey, zengin hane sahibi, temiz, düzgün ve akli başında olan kişi anlamlarını taşımaktadır. Ör. Ali Beg çüyün yüzünü agarti. (Ali Bey köyün yüzünü ağarttı.) Tarama Söz.- Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.479

Bel soğukluğu- Cinsel hastalık Sifilis-- Bel soğukluğundan hastaneye yatırıldı.

Bel vermek-Uzaktan görünmek, Yapılan işe katılmak, Cendimi yalnız hissettiğim anda karşıdan Ahmet'in bel verdiğini cürünce, sevindim. Kendimi yalnız hissettiğim anda Ahmet'in bel verdiğini görünce, sevindim.

Belalı- Bela yaratan kişi

Belleme- Küçük çocukların altını bezleme. Çocugun altı pislenmiş, acele bellemen lazım.

Bencil- Kendini beğenmiş kişi

Ben-Vücutta bulunan siyah lekeler

Beşibirlilik- Beşi biri yerde, Beş sarı liranın bir yerde olan hali.

Beşik- Çocukların uyku aracı

Bez- Kumaş

Bezdirme- Bıktırma

Bezenmek- Süslenmek

Bezmek- Çekinmek utanmak, Ahmet Hasan'ı cürünce bezindi.

Tarama Söz.-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.538

Birdina- Ekilmemiş arazi, verimsiz arazi anlamlarını taşır. Ör. Birdina olan tarlami traktorle sürünce bereçti çok oldu. (Verimsiz olan arazi tarlayı traktörle sürünce bereketi çok arttı.) Birdina olan tarlamı traktörle sürünce bereket çok oldu.

Bırsiya- Evin içi, her tarafı darmadağın, düzensiz anlamını taşımaktadır. Ör. Maçka mutfağa girip, etrafı bırsiya etmiş. (Kedi mutfağa girince etrafı darmadağın etmiş.)

Biçere- Bir kere, Sigarayı bırakmak isteym, ama biçere alıştım, bırakamaym. Sigarayı bırakmak istiyorum ala bir kere alıştım, bırakamıyorum.

Bilemek- Bilegi ile bıçak bilemek

Binak-ikiz, Ör. Koyşının celini binak dogurmuş. (Komşunun gelini ikiz doğurmuş.)

Biriy- Ağıl, tırla.

Bişnisa-Türkçe olan meşin kelimesi Sırpçaya"sa" eki alarım mişnisa haline dönüştükten sonra bişnisa"haline dönmüş olduğu görülmektedir, Günümüzde hem Sırpçada hem balkan Türklerinde Bişnisa olarak kullanılmaktadır.- tulum, Kurban derisinden bişnisa yaptık. Türkçeden Sırpçaya geçen, Sırpçadan Türkçeye aktarılan bir kelimedir.(Kurban derisinden tulum yaptık.)

Bitene- Bir tane, Benim bir tane oğlum var. Benim bir tane oğlum var.

Bitevi-Tamamı, Bitevi ekmeği yedi. Bütün ekmeği yedim.

Bitik-Yorgun

Bitişik-Birleşik

Biya- Hanenin veya komşuların evlenip koca evine giden kızlarıdır. (Abla, hala ve bunların kızları) Ör. Hıdırlazde bütün biyalar toplandı. (Hıdırlazde ailenin evlenmiş bütün kızları misafir gelerek bir araya toplandı.)

Bogmaca-Tifo gibi ateşli bir hastalık, Mehmet boğmacadan düşege (döşeğe) düşmüş.

Bohça- Eşyaların konulduğu çarşaf

Bohçalık- Gelin olacak kızın hazırlamış olduğu çeyiz. Fatime bohçalığını hazırlamaya mundoli. Fatime bohçalığını hazırlamaya çabalıyor.

Bokala-Sürahi

Borani-, ıspanak, yumurta veya etle yapılan bir yemek.

Bori- Boru, Söğüt kabuğundan yapılan bir çalgı aleti.

Borila: Ağaçtan yapılan su kabı

Borlok- Çöp, Ör. Süpürdüğün borlokları cübreye at. (Süpürdüğün çöpleri avludaki gübrelige dök.)

Bostan- Karpuz. Kavun, kabak olarak yetiştirilen tarla.

Boş boğaz- Çok ve boş konuşan.

Boydaş-Akran ve aynı boyda olan anlamını taşır. Ör. İçimiz boydaşız. (İkimiz boydaşız.)

Boynu simit kokuyor- ihtiyar veya hastalığından dolayı ölüm emaresi görülenler için kullanılır. Babo, kuvvetini kaybettin. Atık boynun simit kokay. Dede, kuvvetini kaybettin, artık boynun simit kokuyor.

Bozgun-Ortalığı karıştıran

Bozma-huzursuzluk yaratmak

Bozuk- Düzgün olmayan

Brazda-yarık, Ör. Patlıcan ekmek için tarladaki brazdaları hazırladım. (Patlıcan dikmek için tarladaki yarıkları hazırladım.)

Brest:Karaağaç

Bronduk- boyunduruk, Üçüzleri bronuga tak. Öküzleri boyunduruğa tak.

Bu gece katı basgun eyeyevüz. (Şeh, Ş. XVI. 82- . Tarama Söz.s 401-(Süh.XIV. 406

Bubaçka-Böcek, Etraf bubaçka doldu. Etraf böceklerle doldu.

Buba-Tırtıl

Buçkalamak- Yayığın içine konulan yoğurtan yağın ayırılabilmesi için yapılan fiziki hareket anlamını taşıdığı gibi problem yapma, karıştırmak anlamını da taşımaktadır. Ör. Acele et, buçkayı buçkalamamız lazım. (Acele et, yayıktaki yoğurdun yağını ayırmamız lazım.

Buçka-Yayık

Budala- Aptal

Bular-Bunlar- Tarama Söz. s.688-1.cilt

Buluşmak- karşılaşmak, Uzun bir ayrılıktan sonra bir araya gelmek. Ör. Dostlar bir araya celdilar. (Dostlar bir arada buluştular.)

Bumba- Bomba

Bunanık-Bunamış insan

Burma- vida, İngiliz anahtarıyla burmaları sıktık. Derleme Sözlüğü-Türk Dil Kurumu-2009 Ankara s.798

Busala- Yayığın içine konulan yoğurtan yağın ayırılabilmesi için yuvarlak bir tahta ve sopadan oluşan araç.

Buzulmak- Buzda kaymak, Ör. Akşamdan yapılan buzda, bütün çocuklar buzuldu.(Akşamdan yapılan buzda çocuklar kaymaktadırlar.)

Büle-Böyle

Büyük Bayram: Ramazan Bayramı

İbrahim Hânedânoğlu
Salihli/Türkiye

RUBÂİLER

-niye vardır ? -

Bir kul olarak hep yaratılmış insan
Dünyâdaki yaptıkları bir imtihan
Mahşer günü hiç sorgu sual yoksa eğer
Cennet ve cehennem niye vardır o zaman?

-sorulmaz-

Yalnız konulur kabre o gün her birimiz
Bir bir açılır sonra amel defterimiz
Bir anda ve çok hızlı görülür hesaplar
Mahşer'de sorulmaz bize kimliklerimiz

-geçilir-

Bir gün de dilekten ve murattan geçilir
Hızlar kesilir sonra hayattan geçilir
Hakk'ın huzurundan geçebilmek ise hep
Mahşer günü binlerce hesaptan geçilir

-geliyor-

Sevdikçe gönül, sevmeye hep meylediyor
Biz böyle değildik, ama cânân biliyor
Dünyâdaki aldanma alışkanlığımız

MAMUŞA'YA DÖRTLÜKLER

1-

Senden ayrılırken hep gözüm mâziye daldı
Ayrılık acısıyla gönlüme hüznü doldu
Yolda giderken o an yaşla doldu gözlerim
Senden ayrıldım amma, yüreğim sende kaldı

2-

Gulibradelerdeki bağlarında gezindim
Ve.. Plandiştelerdeki bahçelerde dinlendim
O yemyeşil ovanda, bostan tarlalarında
Hoplayıp, zıplayarak kavun, karpuzlar yedim

3-

Orta yerinde bunar, saat kulesi vardı
Caminin alt yanından güzel deren akardı
Eski güzelliklerin duruyor mu yerinde?
Kışın Potok'ta* herkes saynisayla* kayardı

4-

Mezarlığın yanında ilkokul duruyor mu?
Teneffüste çocuklar oyunlar oynuyor mu?
Ekmek fırını vardı bunarın karşısında
Saat Kulenin sesi göğe yükseliyor mu?

*Potok- Sel-su oluşu

*Saynisa- Tahtadan yapılmış kızak

KAPICIK'IN DUÂSI

Prof Dr. Ertuğrul Karakuş
 Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

Kapıcık: Husûsiyetle Osmanlı döneminde ve Balkan coğrafyasında yaygın olan, komşuların sokağa çıkmadan biri birleriyle daha rahat mübadele ve mükâleme edebilmesine imkân sağlayan, karşılıklı itimat ve ihtiyaç vesilesiyle varlığı mümkün olan küçük kapı. Yerel olarak “komşu kapıcık (komşi kapıcık)” olarak da ifade edilir.

“Komşuna iyilik yap ki mü'min olasın.”

“Komşusu, şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez.”

“Allâh'a ve âhiret gününe îmân eden, komşusunu rahatsız etmesin!”

“(Komşuluk hakkı) Hastalandığında ziyaret etmen, öldüğünde cenâzesine katılman, borç istediğinde vermen, muhtâç olduğunda ihtiyâcını karşılamam, hayırlı işlerini tebrik etmen, musîbet anında sabrı tavsiye etmendir.”

“Cebrâîl bana komşuya iyilik etmeyi tavsiye edip durdu. Neredeyse komşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım.” Hz. Muhammed (a.a.s.)

KAPICIK'IN DUÂSI

Kapıcıklar açardı
 Her sabah ve her bahar
 Komşu anaların yüreğini
 Birbirine...
 Bazen bir zeytin taneciği
 İdi bahâne
 Bazen bir kahve...
 Heyhât ki şimdi o kapıcıklar
 Sırtları yerde, çarnâçar!
 Yüreklerinde beton ayaklar
 Bir semâya, bir Gazi Baba'ya bakarlar:
 Lâ havle...
 Lâ havle...

Üsküp Gazi Baba Türbesi

Uğruna nice bilim insanının öldürüldüğü kitap, ilk Türkçe Sözlük

DİVÂNÜ LUGATİ`T-TURK

Necdet Sökmen

Az buçuk mürekkep yalamış her Türk vatandaşı Türk dünyasının bilinen en eski Türkçe sözlüğünün Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan Divân-ü Lügat-it Türk olduğunu bilir.

Bu eser iki amaçla yazılmıştır:

- 1- Araplara Türkçeyi öğretmek
- 2- Türkçenin Arapçadan daha üstün bir dil olduğunu kanıtlamak.

Ancak yine bu eserle ilgili olarak bilmediklerimiz bildiklerimizden çok daha fazladır. Meselâ pek çoğumuz bu eserin ilk yazıldığı günden bu güne kadar bilinen tanınan bir eser olduğunu zanneder. Oysa değil! Evet... Türk Dünyası bu eserin varlığından haberdardır; ancak esere, 1914 yılına kadar herhangi bir yerde rastlamak mümkün olmamıştır. Yani bizler Türk Dünyası olarak 1914'e kadar Kaşgarlı Mahmut'un Divân-ü Lügat-it Türk adlı bir lügat (sözlük) yazdığını biliyorduk; ama bu tarihe kadar bu eseri eline alıp okumuş "Ben bu kitabı falanca yerde gördüm." demiş bir Allah'ın kulu yoktu!..

1914 yılına kadar böyle bir kitap ortada yok idiyse bizler böyle bir kitabın varlığından nasıl haberdardık? Bu kitabın varlığından başka kitaplar sayesinde haberdardık.

Meselâ Divân-ü Lügât-it-Türk'ten ilk söz eden Antepî Aynî diye de tanınan Bedreddin Mahmud'dur. "İkdü'l-Cuman fi Tarih-i Ehli'z-Zaman" adlı eserinin birinci cildinde Kâşgarlı Mahmud'un

eserinden yararlandığı görülmektedir.. Daha sonra Kâtip Çelebi ünlü eseri Keşfü'z-Zünûn'da Divan-ü Lügat-it Türk'ü anmıştır.

Evet... Türk Dünyasının çok merak ettiği bu kitap ortalarda yoktur! Daha doğrusu aslında bir insanın evindeki kitaplıkta bulunan kitaplar arasındadır. Bu kişi de zamanın eski maliye nazırlarından Nazif Bey'dir. Nazif Bey kitabın değerli bir kitap olduğunu farkındadır ama ne kadar değerli olduğunu farkında değildir. O sebeple kitabı ölmeden önce yakını olan bir kadına hediye eder ve ona der ki: "Bu kıymetli bir kitaptır. Başın sıkışınca bunu satabilirsin. Ama 30 liradan aşağıya satma."

Bir zaman sonra kadın paraya sıkışır ve kitabı alıp Bayezit'teki Sahaflar çarşısına götürerek Burhan adlı bir sahafı bırakır ve "Bunu benim için sat. Sen kaçsa satarsan sat bana 30 Lira ver yeter." der.

Aradan biraz daha zaman geçer. 1914 Yılı başlarında Türk Kütüphaneciliğinin babası Ali Emîrî Efendi her zaman olduğu gibi sahafı dolaşmaktadır "Yeni bir kitap düştü mü?" diye. Burhan Bey'in dükkanında Divân-ü Lügat-it Türk'ü görünce heyecan ve mutluluktan adeta kalbi duracak gibi olur ve uzatmayalım efendim 30 Lira kitap için 3 Lira da Sahaf Burhan Efendiye komisyon ücreti olarak toplam 33 Liraya kitabı alır.

Daha sonra Ali Emîrî yeni edindiği bu kitabı sağda solda anlatmaya başlar: "Bu kitap değil, Türkistan ülkesidir... Türkistan değil bütün cihandır. Türklük, Türk dili bu kitap sayesinde başka bir parlaklık kazanacak. Arap dilinde Sibeveyh'in kitabı ne ise bu da Türk Dilinde onun kardeşidir. Türk dilinde şimdiye kadar bunun gibi bir kitap yazılmamıştır.

Bu kitaba hakiki kıymet verilmek lazım gelse cihanın hazineleri kâfi gelmez... Bu kitapla Hz. Yusuf arasında bir benzerlik vardır. Yusuf'u arkadaşları birkaç akçeye sattılar; fakat sonra Mısır'da ağırlığınca cevahire satıldı. Bu kitabı da Burhan bana otuz üç liraya sattı. Fakat ben bunu birkaç misli ağırlığında elmaslara, zümrütlere vermem..."

Haber kısa sürede önce İstanbul'da sonra tüm Osmanlı ülkesinde ve nihayet Türk topluluklarında duyulur ve büyük heyecana sebep olur. Asırlardır bilinen ama kimsenin görmediği Divân-ü Lügat-it

Türk nihayet bulunmuştur. Ziya Gökalp başta olmak üzere pek çok Türkçü bu kitabı görmek ister lakin Ali Emiri Efendi hiç kimseye göstermez.

Yine de eninde sonunda birilerine göstermek zorundadır zira kitap oldukça dağınıktır. Acaba elindeki kitap Divân-ü Lügat-it Türk'ün tamamı mıdır yoksa eksik bir kitap mıdır? Bu sorunun cevabını verebilecek tek kişi Kilisli Muallim Rifat Efendi'dir. Kilisli Muallim Rifat Efendi kitap üzerinde tam iki ay çalışır. Formaları düzenler. Sayfalara numara koyar ve müjdeyi verir: "Bu kitap noksansızdır."

Derken efendim olay meşhur Talat Paşa'nın da kulağına gitmiştir ve Talat Paşa bu eserin yok olmaması için bastırılmasını teklif eder. Sonuç olarak I. Dünya Savaşı yıllarında Divân-ü Lügat-it Türk, Ali Emiri Efendinin isteği üzerine Kilisli Muallim Rifat'ın editörlüğü ile bastırılır.

(Kâşgarlı Mahmud'un Divân-ü Lügat-it Türk'ü 25 Ocak 1072 günü yazmaya başladığı, 10 Şubat 1074 günü tamamladığı tespit edilmiştir. Bu hesapça kitap ilk yazılıp tamamlandığı tarihten 840 sene sonra basılmıştır...) Peki bitti mi hikâye? Hayır! Dahası var...

Türk Dünyasının şaheseri olan Divân-ü Lügat-it Türk tabii olarak diğer Türk Dünyasında da sevinç ve heyecana yol açtı ve Türkiye dışındaki Türk ülkelerinde de bu kitabın yayınlanması için kollar sıvandı; ancak ne yazık ki her kim bu işe el attıysa maalesef katledildi. Evet!

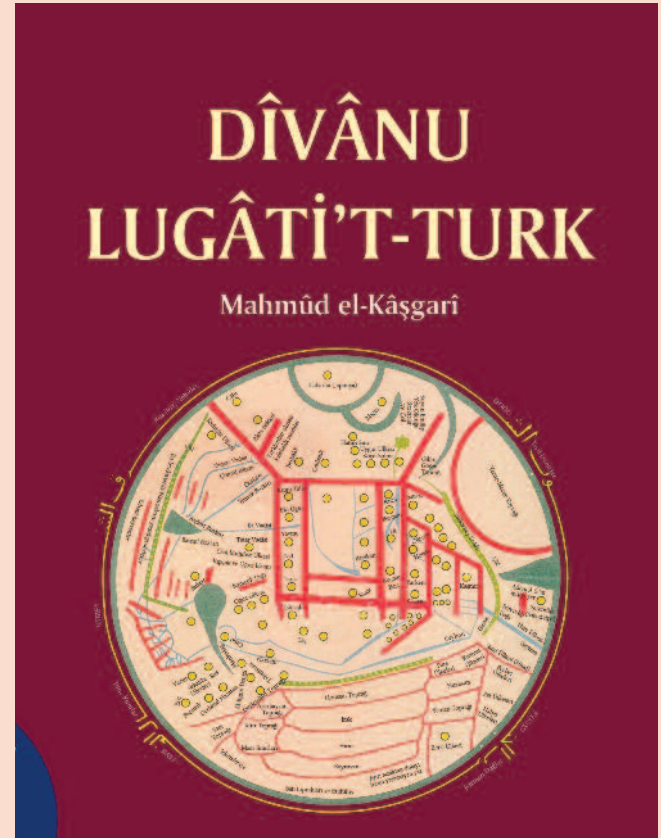
Türk Dünyasında ilk tercüme girişimi Azerbaycan'da oldu. Sovyet Bilimler Akademisi'nin Azerbaycan Şubesi, bu iş için Halid Said Hocayev'i görevlendirdi. Hocayev, 1935-37 yıllarında bu görevi tamamladı; fakat Hocayev ve yardımcılarının başarısının mükafatı, ölüm oldu...

1937 yılında bu kez meşhur Uygur Şairi ve eğitimcisi Şair Muhammed Ali, Divân-ü Lügat-it Türk'ü Uygurcaya tercüme ettiği için katledildi ve bütün çalışmaları yakıldı. Bir diğer Uygur bilim insanı Kutluk Şevki, hac yolculuğu sırasında uğradığı İstanbul'dan Kilisli baskısını alarak ülkesine götürmüştü. Bilim dünyasına hizmet için giriştiği bu çaba maalesef sonu oldu.

Uygurlar, 1944 yılında Şarki Türkistan Devleti'ni kurduklarında, ilk iş olarak Divân-ü Lügat-it Türk'ün tercümesi işine giriştiler. Bu iş için meşhur âlim İsmail Damollam görevlendirildi. Birinci cildin tercümesi tamamlanmıştı ki, Rusya ile Çin anlaşarak Şarki Türkistan Devleti ortadan kaldırdılar ve İsmail Damollam öldürüldü.

Şarki Türkistan'ın Kızıl Çin tarafından işgal edilme-

sinden sonra Uygur bölgesinde Sincan Özerk Yönetimi kuruldu. Kaşgar bölgesinin Valisi Seyfullah Seyfullin, maddî kaynak da ayırarak tanınmış şair ve tarihçi Ahmed Ziyaî'yi, Dîvân-ü Lügat-it Türk'ün tercümesi için resmen görevlendirdi. 1952-54 yılları arasında Divanın tercümesi tamamlandı ve Pekin'e basılması için gönderildi. Baskının giderleri de Kaşgar valiliği bütçesinden ayrılmıştı; ancak Pekin "karşı devrimcilik ve milliyetçilik" suçlamaları ile Ahmet Ziyaî'yi yirmi yıl ağır hapse mahkûm etti ve Ziyaî cezaevinde işkence altında can verdi, divanın bütün tercümeleri de yakıldı.

Yılmayan Uygurların bir başka girişimi, 1960-63 yıllarında, Çin İlimler Akademisi Sincan Bölümü Müdür Yardımcısı Molla Musa Sayrani tarafından hayata geçirildi. Fakat hem Sayrani ve yardımcıları öldürüldü. Ayrıca tercümenin metinleri de yakıldı. Uygurların Divan'a merakı bütün bu olanlara rağmen azalmamakta aksine artmaktaydı. Halkın ve aydınların yoğun isteği ile Dîvân-ü Lügat-it Türk, İbrahim Mutî'in yönetiminde 12 kişilik komisyon tarafından tercüme edildi. Bu tercüme ile Divan, 1981-84 yıllarında Urimçi'de 3 cilt halinde ve 10 bin nüsha basıldı.

Divân-ü Lügat-it Türk, Kazakistan ve Azerbaycan'da ise SSCB'nin yıkılışından sonra yayınlanabildi.

Türk edebiyatının sosyal gerçekçi yazarı: Orhan Kemal

Fatih Türkyılmaz

15 Eylül 1914 Adana- 2 Haziran 1970 Sofya

Eserleriyle çağdaş Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde dünyaya geldi.

Asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü olan usta edebiyatçı, çocukluğunun ilk yıllarını Adana'da geçirdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız işgali nedeniyle avukat babası Abdülkadir Kemali Bey ve ilkokul öğretmen annesi Azime Hanım'la Adana'dan ayrıldı.

Ailesiyle önce Niğde, sonra Konya'ya giden yazar, babasının Kastamonu milletvekili olarak 1.Meclis'e girmesinin ardından Ankara'da yaşamaya başladı. Başarılı edebiyatçı, Abdülkadir Kemali Bey'in 1930'da Ahali Cumhuriyet Fırkası'nı kurmasının ardından gelişen olaylar sonucu ailesinin Suriye'ye zorunlu göçüyle ortaokul son sınıfta öğrenimini bıraktı.

Yeniden Adana'ya dönüp tarım fabrikalarında işçilik, doku-macılık, ambar memurluğu ve katiplik yapan Kemal, Milli Mensucat Fabrikası işçilerinden Nuriye Hanım ile 5 Mayıs 1937'de evlendi. Çiftin, biri kız, 4 çocuğu dünyaya geldi.

Yazı hayatına şiirle başladı

Adana'da tanıştığı İsmail Usta'nın kendisine getirdiği kitaplarla, okumaya merak salan usta edebiyatçı, yazı hayatına şiirle başladı. İlk şiiri 1939'da Reşat Kemal takma adıyla yayımlanan yazar, hikaye ve romanlarında Orhan Kemal adını kullandı ve bu isimle ünlendi.

Panait Istrati ile Maksim Gorki öykülerinden etkilenen, öyküleri 1941-1943'te "Yürüyüş" ve "İkdam" gazeteleriyle "Yurt ve Dünya" dergisinde yayımlanan usta edebiyatçı, 1951'de İstanbul'a gelerek tefrika öyküler kaleme aldı.

Kemal, "Yeni Ses", "Yeni Edebiyat" ve "Yürüyüş"teki şiirleriyle "Gün"deki öykülerinde Hayrullah Güçlü, Rüştü Ceyhun, Orhan Raşit; film senaryolarında ise Ülker Uysal ve Yıldız Okur imzalarını kullandı.

Yazarın 1949'da okuyucusuyla buluşan "Ekmek Kavgası" adlı ilk kitabı edebiyat çevresinden olumlu eleştiriler aldı.

Nazım Hikmet'in denemelerini beğenmesi üzerine roman yazmaya başladı

Askerlik görevi esnasında, ceza kanununun 94'üncü maddesine aykırı davranıştan 5 yıl hapse mahkum olarak Kayseri, Adana ve Bursa cezaevlerinde yatan yazar, Bursa Cezaevi'ndeyken Nazım Hikmet Ran ile arkadaş oldu.

Yazar Kemal, yaptığı bir açıklamada, 1940'ların sonunda roman yazmaya yönelmesini şu sözlerle ifade etmişti:

"Niçin roman yazıyorum?Bu ihtiyaç nereden geliyor?Yeteneğimden.İyi şair olamadığım için hikayeci oldum.İyi şair olamazdım, önümde dağ gibi Nazım vardı.İyi şair olmam için önce onu aşmam gerekirdi.Nazım aşılması zor ve olanaksız sarp bir dağdır.Nazım, sonsuz mavi bir denizdir.Nazım, şiir püskürten bir yanardağdır."

Orhan Kemal, Nazım Hikmet ile Bursa Cezaevi'ndeki anılarını "Nazım Hikmet'le 3,5 Yıl" adlı kitabında topladı.

Hikmet'in vefatından iki yıl sonra 1965'te yayınlanan eser, bir anı kitabı olmanın ötesinde hem Nazım Hikmet'in hem Orhan Kemal'in sanat anlayışıyla ilgili bilgiler içeriyor.

Eserleriyle, toplumsal yaşamın değişim dönemlerini birey-toplum ilişkileri çerçevesinde gerçekçi bir biçimde dile getiren, tarla ırgatlarından fabrika işçilerine, kimi zaman çalısanları kimi zaman işsizleri konu eden, ekmek kavgası veren yoksul kesimin yaşamını anlatan başarılı kalem, çağdaş Türk edebiyatında özgün bir yer edindi.

Yazılarında Raşit Kemal'in yanı sıra Reşat Kemal ve Orhan Raşit isimlerini de çokça kullanan yazar, şiir, roman, öykü, oyun ve senaryo olmak üzere beş farklı alanda eserler kaleme aldı.

"72. Koşuş" ile "En İyi Oyun Yazarı" ödülünü aldı

Orhan Kemal, 1950'lerde film hikayeleri, diyalog ve senaryolar yazarak Türk sinemasına da katkıda bulundu. Usta edebiyatçının roman ve hikayeleri, 1960'lı yıllardan itibaren Türk sinemasında izleyiciyle buluştu.

Anılarında senaryo yazmaya başladığı döneme değinen usta yazar, "Bir gün arkadaş (Macit Cevat Doğudan) bana 'Neden senaryo yazmıyorsun?' dedi. Senaryonun çevrilecek filmlerin hikayesi olduğunu biliyordum. Ama o güne kadar ne uğraşmıştım, ne de bir senaryonun nasıl yazıldığı üzerinde bir fikrim vardı. Yazılmış bir senaryo bile görme miştim." sözleriyle aktarmıştı.

İlk Orhan Kemal uyarlaması 1960'da Atıf Yılmaz tarafından çekilen "Suçlu" filmi oldu.

Edebiyatçıların genellikle ilgi göstermediği sinema alanıyla oldukça ilgilenen Kemal, 1963'te yayımlanan "Senaryo Tekniği" adlı kitabında senaryoya ilgili teknik terimlere yer verdi ve Metin Erksan'ın "Gecelerin Ötesi" adlı filminin senaryosunu örnek senaryo olarak ele aldı.

Birçok ödüle değer görüldü

Usta edebiyatçı, "Kardeş Payı" öyküsüyle 1958'de, "Önce Ekmek" ile ise 1969'da "Sait Faik Hikaye Armağanı" ka-

zandı. 'Önce Ekmek' eseri aynı yıl, Türk Dil Kurumu tarafından verilen "Öykü Ödülü"nü de sahibi oldu.

Kemal'in, 1958'de yayımlanan "Devlet Kuşu" romanından uyarladığı 3 perdelik "İspinozlar" adlı ilk oyunu, 1964 - 1965 tiyatro sezonunda İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahnelendi. Farklı yıllarda kaleme aldığı "72. Koşuş", "Murtaza", "Eskici Dükkanı", "Kardeş Payı" adlı eserlerini de oyunlaştıran yazar, "72. Koşuş"la 1967'de Ankara Sanat Severler Derneğince "En İyi Oyun Yazarı" seçildi.

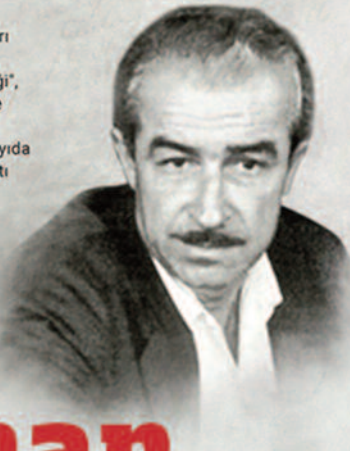
Orhan Kemal'in 1963'te "Sokakların Çocuğu", "Kanlı Topraklar", "Mahalle Kavgası" ve "Dünyada Harp Vardı" kitapları yayımlandı.

Babaannesinin soyunun bulunduğu yerleri gezip not almak ve "93'ten Bu Yana" adıyla ailesinin hikayesini yazmak amacıyla 1970'te Bulgar Yazarlar Birliğinin çağrısı üzerine Sofya'ya giden yazar, burada kalp krizi geçirdi ve hastaneye kaldırıldı.

Yazar Kemal, tedavi gördüğü hastanede 2 Haziran 1970'te 56 yaşındayken hayatını kaybetti ve cenazesi Türkiye'ye getirilerek 5 Haziran'da Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi. Vefatından 2 yıl sonra her yıl verilen "Orhan Kemal Roman Armağanı", bugüne kadar aralarında Adalet Ağaoğlu, Orhan Pamuk, Yaşar Kemal, Necati Cumalı, Selim İleri ve Hıfzı Topuz'un da aralarında olduğu, Türk edebiyatının önemli isimlerinin eserlerini ödüllendirdi. "Orhan Kemal Roman Armağanı"nı bu yıl "Devridaim" romanıyla yazar Ezgi Taner geç aldı.

Açılışı 15 Eylül 2000'de yapılan Orhan Kemal Müzesi'nde, usta yazarın fotoğrafları, kitaplarının ilk baskıları, çalışma masası, mektupları, gözlüğü ve kıyafetleriyle Abdülkadir Kemali Bey'in eşyaları sergileniyor.

"Sanatımın amacı... İnsanlığın, insanlık tarafından, insanlık için yönetilme çabası adına sanat." sözünün sahibi Orhan Kemal'in 27 romanı, 12 öykü kitabı, 5 oyunu ve çeşitli dergilerde basılmış şiirleriyle 9'u filme alınmış 10 senaryosu ve 3 film öyküsü bulunuyor.

Roman, şiir ve oyun yazarı Orhan Kemal, "Ekmek Kavgası", "Hanımın Çiftliği", "Murtaza", "72. Koşuş" ve "Gurbet Kuşları"nın da aralarında olduğu çok sayıda unutulmaz esere imza attı

TÜRK EDEBİYATININ SOSYAL GERÇEKÇİ YAZARI

Orhan Kemal

Orhan Kemal'in 27 romanı, 12 öykü kitabı, 5 oyunu ve çeşitli dergilerde basılmış şiirleriyle 9'u filme alınmış 10 senaryosu ve 3 film öyküsü bulunuyor

1914

Asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü olan sanatçı, 15 Eylül'de Adana'da dünyaya geldi

1. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız işgali nedeniyle ailesi ile Adana'dan ayrıldı

1930

Babasının Ahali Cumhuriyet Fırkası'nı kurmasının ardından ailesinin Suriye'ye zorunlu göçüyle ortaokul son sınıfta öğrenimini bıraktı

1939

İlk şiiri Reşat Kemal adıyla yayımlanan yazar, hikaye ve romanlarında Orhan Kemal adını kullandı ve bu isimle ünlendi

Askerlik görevi esnasında 5 yıl hapse mahkum oldu

1949

"Ekmek Kavgası" adlı ilk kitabı edebiyat çevresinden olumlu eleştiriler aldı

1958

"Kardeş Payı" öyküsüyle "Sait Faik Hikaye Armağanı" kazandı

1967

"72. Koşuş" Ankara Sanat Severler Derneğince "En İyi Oyun Yazarı" seçildi

1970

Sofya'ya giden yazar, burada kalp krizi geçirdi ve hastaneye kaldırıldı

2 Haziran'da 56 yaşındayken hayatını kaybetti

Bazı eserleri:

Öykü

"Menevşe", "Ekmek Kavgası", "Çamaşırcının Kızı", "72. Koşuş", "Grev", "Kardeş Payı", "Babil Kulesi", "Dünyada Harp Vardı", "Mahalle Kavgası", "İşsiz", "Önce Ekmek", "Sarhoşlar"

Roman

"Baba Evi", "Avare Yıllar", "Murtaza", "Cemile", "Bereketli Topraklar Üzerinde", "Devlet Kuşu", "Vukuat Var", "Gavurun Kızı", "Hanımın Çiftliği", "Uçkağıtçı"

Oyun

"İspinozlar", "72. Koşuş", "Murtaza", "Eskici Dükkanı", "Kardeş Payı"

SIRBİSTAN'DA OSMANLI'DAN KALAN TÜRK KÜLTÜR İZLERİ

Prof. Dr. İrfan Morina

Osmanlı İmparatorluğu Balkanlar bölgesine birkaç sene değil yüzyıllar boyunca hakim oldu. Dolayısıyla Osmanlı hakimiyeti Balkanlar'ı değişik alanlarda (siyaset, iktisat, kültür, din, toplum, vs...) derinden etkiledi. Bu etkiler, kaçınılmaz olarak değişik alanlarda değişik düzeylerde izler bıraktı, miraslara dönüştü: Siyasal, iktisadi, kültürel, demografik miraslar gibi... Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki siyasal mirası bağımsızlık sonrasında Balkan ülkelerinde siyasal kurumların oluşumunda son derece zayıf olurken, Balkan devletleri arasında sınırların belirlenmesinde ve Balkanlı Ortodoks kiliselerin nüfuzlarının korunması ve hatta artırılmasında son derece güçlü oldu. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu, Balkan ülkelerinde kendi kendini yönetme kabiliyeti anlamında önemli bir devlet geleneğinin gelişmesine büyük katkı sağladı. İşte Sırbistan söz konusu kültür izlerinden en çok pay alan ülkelerden biri oldu. Balkan Yarımadası'nda 1371-1912 yılları arasında süren Osmanlı döneminden binlerce Türk kültür eseri ve izi kaldı. Türk kültür etkisi orada yaşayan bütün milletlerin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasî hayatlarının her kesiminde görüldü. Onların kültürlerine Türk ve İslâm dini aracılığıyla bazı Arap ve Fars unsurları da intikal etti. Osmanlı Türkleri'nin askerî, idari, kültür ve siyasi tesiri, XIV. ve XV. asırda en çok Sava ve Tuna ırmaklarının güneyinde yaşayan milletlerin kültürlerinde görüldü. Ancak, XIX. asrın başından itibaren, Türk kültürü ve Türk milleti, bütün Balkan milletlerinin saldırısına uğradı. Bu saldırı 1804 Sırp, 1821 Yunan, 1855/56 Romen, 1875 Bosna Sırp, 1876 Bulgar ve Makedon, 1909-1912 yılları arasında ise Arnavut isyanıyla en geniş boyutlara ulaştı. 1804-1912 yılları arasında Balkanlılar Türk milletini ve Türk kültürünü tamamen imha etmeye çalıştılar. Onlar bu politikayı 1912'den günümüze kadar da uyguladılar. Ancak, bütün Türk eserlerini yok edemediler. Bugün, Balkan Yarımadası'nda yaşayan bütün milletlerin kültürlerinde binlerce Türk kültür izine, her adımda ise onlarca Türk eserine rastlanmaktadır.

Osmanlı Türkleri 1371 Meriç Zaferi'nden sonra fethetmeye başladıkları Balkan Yarımadası'nın en verimli topraklarına yerleştiler. Oralarda en evvel kendi sosyo-ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli mimarî vb. eserler inşa ettiler. Eserleri İslâm'dan önce veya onunla birlikte Türk yerleşim merkezlerinde ve onların dışında yaşayan Sırp, Makedonlar, Bulgarlar, Yunanlılar, Arnavutlar, Romenler, Hırvatlar vb. yerli un-

surlar da benimsediler. 1371 Meriç Zaferi'nden sonra Osmanlı Türk ordusu Sırbistan'ı da fethetmeye başladı. Bu yıllarda Sırp şehir ve kasabaları birer birer fethedildi. Yapılan fetihlerden sonra, Sırbistan'a Anadolu'nun değişik yerlerinden on binlerce Türk ailesi getirilerek yerleştirildi. Ayrıca, Sırp idaresinden memnun olmayan Sırp halkı Osmanlı Türkü'nü kurtarıcı olarak gördü ve hiçbir baskıya uğramadan, gönüllü olarak İslâm dinini kabul etti. Böylece, Sırbistan'da iki esas üzere Türk nüfusu giderek arttı. Bu yıllarda Semendire, Belgrad, Niş, Çanak, Novobırdo, Pirot (Şarköy), Ujitse, Valjevo, Negotin gibi şehir ve kasabaların nüfusunun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturuyordu. Meselâ, 1525 yılında Semendire'de 12 Türk mahallesinde 187 Türk, yedi Hristiyan mahallesinde ise sadece 33 Hristiyan ailesi yaşıyordu. 1560 yılında Belgrad'da 16 Türk mahallesinde 360 Türk ve 60 Hristiyan ailesi yaşarken, 1572'de bu şehirde 21 Türk mahallesinde 600 Türk ve sadece 200 Sırp, 20 Yahudi ve 133 Çingene ailesi yaşıyordu. 1516 yılında Niş'te 250 Türk ve sadece 43 Hristiyan ailesi yaşıyordu. Aynı yılda Ujitse'de 294 Türk, 33 Hristiyan; 1572'de ise 550 Türk ve 44 Hristiyan ailesi yaşıyordu. Böylece, Sırbistan da diğer Balkan bölgeleri gibi bütün nitelikleriyle bir Türk yurdu oldu. Osmanlı Türkleri, XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sırbistan'a ve diğer Balkan topraklarına yerleşmeye başladıkları zaman, oralarda çok eski ve kökleşmiş Türk, Bizans, Roma, İlyr, Orta Avrupa ve Akdeniz kültürleriyle, özellikle Hun, Avar, Bulgar, Oğuz, Peçenek ve Kuman Türkleri'nden kalan âdet, gelenek vb. niteliklerle karşılaştılar. Bu yüzden, Sırbistan'ın ve Balkan Yarımadası'nın bazı yerlerinde bilhassa adı geçen Türk boylarından kalan grupların yaşadıkları yerlerde Türk yerleşmesi diğer yerlere kıyasen daha kolay yapıldı.¹

Osmanlı Türkleri, fethettikleri Sırp şehir, kasaba ve köylerinde Roma, Bizans, İlyr, Slav ve Hun, Avar, Bulgar, Oğuz, Peçenek ve Kuman Türkleri'nden kalan çeşitli bayındırlık ve mimarî eserlere rastladılar. Onlar, iskân ettikleri yerlerde en evvel yollar, tüneller, köprüler, kaleler, hisarlar, kuleler, su kemerleri, hanlar, kervansaraylar, bedestenler, hamamlar, câmiler, tekkeler, mektepler, medreseler, kütüphaneler, imarethaneler, saat kuleleri vb. mimarî eserler inşa ettiler. Orta Çağ'dan kalan yerleşim yerlerini kendi ihtiyaçlarına uyguladılar. Uygulanan şehir ve kasabalar arasında Belgrad, Niş, Semendire, Vršats, Sremmitroviçası, Ujitse, Valjevo, Kraljevo,

Kraguyevats vb. bulunuyordu. Ancak, Osmanlı Türkleri çok sayıda yeni şehir ve kasaba da kurdular. Bu şehir ve kasabalar arasında Böğürdele, Pojarevats, Kurşunlukilise, Vladaçinhan, Şarköy, Alacahisar, Alipınar, İnci, Ürgüp, Morava Irmağı üzerinde Moravahisarı vb. şehir ve kasabalar bulunuyordu.² Kurulan ve genişletilen eski şehirler ve inşa edilen bayındırlık ve mimarî eserler Sırbistan'ın vd. Balkan bölgelerinin fizyonomisini temelden değiştirdi. Söz konusu yıllarda Osmanlı öncesinden kalan hemen her şey Türk-İslâm nitelikleri olarak değişti. Bu nitelikleri, Sırbistan'ın çoğu yerleşim yerleri bugün de taşımaktadır. Osmanlı Türkleri, yerleşim yerlerini genellikle ulaşım kavşaklarında, vadilerde, düzlüklerde, nehir ve dereler üzerinde, deniz ve göller kenarında kurdular. Bu yerlerde ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasî hayat ihtiyaçlarının en mühim unsurlarını oluşturan bayındırlık, mimarî vb. eserler inşa ettiler. Zamanla bu eserlerin etrafında çarşılar, sokaklar, mahalleler kurarak ilk kasaba ve şehirleri meydana getirdiler. Zamanla şehirleri çok önemli ekonomi, ticarî, kültür ve idare merkezlerine dönüştürdüler. Böylece Selânik, Üsküp, Belgrad, Niş, Semendire, Sofya, Filibe, Üsküdar (Arnavutluk), Mostar, Sarayova, Manastır, Prizren, Yanya, Kavala, Serez vb. şehirleri Balkan Yarımadası'nın en büyük sosyo-ekonomik, kültür ve idare merkezleri hâline getirdiler . Balkan Yarımadası'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi

Kale Meydan-Belgrad Kalesi

Sırbistan'da da Türk-İslâm mimarîsinin etkisi görüldü. Türk mimarîsinin etkisi, Osmanlı Türkleri'nin yerleşmeye başlamasından XVII. yüzyıla kadar süren İlk veya Eski Türk Mimarî Devri ve XVII. yüzyılın başından 1912 Balkan Savaşı'na kadar süren İkinci veya Yeni Türk Mimarî Devri olmak üzere iki devirden geçti. Bu devirlerde Sırp mimarîsi Türk mimarîsine açık kaldı. Sırp evleri, Türk evlerine bakılarak yapıldı. Bu yüzden, Sırbistan'da, özellikle onun doğusunda bulunan Negotinska Krayina ve güneydoğusunda bulunan Niş, Leskofça, Vranje, Vladaçinhan, Pirot, Kurşumliya vb. şehir ve kasabalarda bugün bile Türk mimarîsinin, Türk evinin etkisi görülmektedir. Belgrad, Niş, Vranje, Leskofça, Ujitse, Valjevo, Kraguyevats, Kurşumliya,

Çupriya, Smederevo, Vladaçinhan, Pojarevats gibi şehir ve kasabalar birkaç yıl önceye kadar Anadolu şehir ve kasabalarını andırıyordu. Sırbistan'da şehircilik genellikle Osmanlı Türkleri'nin bu topraklara gelmesiyle başladı. Sırp köyleri iki çeşittir. Birileri toplu, diğerleri dağınık hâldedir. Dağınık hâlde bulunan köyler genellikle Sırbistan'ın batısında ve kuzeyinde bulunmaktadır. Dağınık hâlde olan köylerde evler birbirinden uzaktır. Evlerin etrafında bahçeler, tarlalar ve otlak yerler bulunmaktadır. Zamanla evler arasında yeni binalar inşa edilerek ilkin mahalleler, daha sonra ise kasaba ve şehirler meydana gelmiştir. Sırp şehir ve kasabalarının çoğu bugün de Türk şehir ve kasabalarının özelliklerini taşımaktadır. Örneğin Belgrad, Niş, Vranje, Leskofça, Pirot, Smederevo, Knyajevats, Vladaçinhan, Kurşumliya vb. Bu şehir ve kasabaların eski mahallerinde hâlâ kaldırım sokaklar, kepenkli dükkânlar, çeşmeler, hamamlar, hanlara benzeyen motel ve oteller vb. mimarî eserler bulunmaktadır. Türk mimarîsinin etkisi en çok hâlen Sırbistan'ın dahilinde bulunan Sancak Bölgesi'nde görülmektedir. Bu Müslüman bölgesinde bugün inşa edilen yapıların hemen hepsi Osmanlı - Türk - İslâm mimarî niteliklerini taşımaktadır.

Sırbistan'da, İlk Türk Mimarî Devri'nde evler genellikle iki katlı, taş ve kerpiçten, İkinci Mimarî Devrinde ise ahşap, taş, kerpiç ve tuğladan yapılır, tahta ve kiremitle örtülürdü. Sırlar, Türk evlerini örnek alarak, özellikle zengin olanları, evlerinde büyük salonlar, oyma tavanlar, köşkler, divanlıklar, döşeklikler, minderlikler, cehennemlik denilen sobalar, hamamcıklar, kilerler, avlularda ise ambarlar, samanlıklar, çıkıklı ve tulumbalı pınarlar, şadırvanlar vb. yapmaya başladılar. Bu tip evlere Sırbistan'ın hemen her yerinde rastlanmaktadır. Belgrad'da bugünkü Vuk Karaciç ve Dositey Obradoviç Müzeleri, Knez Miloş Obrenoviç, Kraliçe Lyubitsa ve Topçudere konakları, Kraguyevats'ta Amicin Konağı bu tip evlerdendir. Ancak, Sırbistan'da, Osmanlı döneminden kalan çiftlik evine de rastlanmaktadır. Bu ev tipi daha çok Morava Vadisi, doğu ve güneydoğu Sırbistan'da inşa edilmiştir. Ayrıca, Kosova Bölgesi'nde inşa edilen kuleli çiftlik evlerine de rastlamak mümkündür. Osmanlı Türkleri feth ettikleri Balkan topraklarında ilkin karayolları, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise demiryolları yaptılar. Söz konusu topraklarda bugün mevcut olan kara ve demir yollarının fazlası bu dönemden kalmıştır. Osmanlı Türkleri bu yollar üzerinde tüneller açtılar, köprüler yaptılar. Balkan Yarımadası'nın bütün nehirleri ve dereleri üzerinde yapılan taş ve ahşap köprüler günümüze kadar ayakta durmayı başardı. Taşköprülerinin en meşhurları Üsküp'te Vardar Irmağı, Vişegrad'da Drina ırmağı, Sırbistan Köprülüsünde Morava, Niş'te Nişava, Mostar'da Neretva, Sarayova'da Milyatska, Ujitse'de, Çetinye'de, Valjevo'da Batı Morava, Podgoritsa'da Moraça vb. ırmak ve dereler üzerinde yapılan taş köprülerdir. Köprülerin fazlası XVI. yüzyılın ikinci yarısında Kanunî Sultan Süleyman ve veziri azamî Sokullu Mehmet Paşa zamanında yapılmıştır. Bu dönemde Koca Mimar Sinan, Vişegrad'da Drina ırmağı üzerinde meşhur Vişegrad Taşköprüsü'nü ve Mimar Sinan'ın talebesi Mimar Hayrettin Mostar'da

Neretva Irmağı üzerinde eski taşköprüyü yaptı. Bu yıllarda Podgoritsa'da Vezir, Trebinje'de Arslanagiç, Jepa ve yüzlerce başka taş köprü inşa edildi .Osmanlı Türkleri yerleştikleri yerlerde su sorununu halletmek amacıyla su tesisatları yaptılar. Suyu uzak yerlerden odun tekneleri veya kiremit borularıyla getirdiler. Bazı yerlerde ise çok gözlü su kemerleri bile yaptılar. XV. ve XVI. yüzyılda yapılan ve bugüne kadar 55 gözüyle ayakta duran Üsküp su kemeri Osmanlı döneminden kalan en meşhur kemerlerden biridir. Buna benzer su kemerleri Karadağ'da Bar civarında vb. yerlerde yapılmıştır. XVII. asırda Poçitel/de kiremit borularıyla hamama uzaktan su getirilirdi. 1634 yılında Mostar'da inşa edilen tesisatla, su, Neretva Irmağı'nın sol tarafından kiremit borularıyla sağ tarafına verilirdi. Osmanlı döneminde, kiremit borularıyla ve su kemerleriyle uzaktan getirilen su ile şehir ve kasaba meydanlarında, câmi, hamam, han, kervansaray vb. yerlerde çeşmeler ve şadırvanlar yapılırdı. Bayındırlık sisteminin dahilinde şehir ve kasaba hamamları yer almaktaydı. Sırbistan'da her kasaba ve şehirde hamamlar vardı. Ujitse'de iki, Alacahisar'da bir, Semendire'de iki, Sremmitroviçası'nda üç, Vukovar'da iki, Çaçak'ta bir, Köprülü'de iki, Niş'te beş, Vranje ve Leskofça'da üçer, Priepolye'de iki, Belgrad'da yedi hamam vardı.

Osmanlı Türkleri, XVI. yüzyılın sonundan itibaren câmilerin avlularında veya şehirlerin merkezlerinde saat kuleleri yapmaya başladılar. Bu kulelerin en meşhurları Belgrad, Niş, Köprülü, Semendire, Leskofça, Vranje, Ujitse saat kuleleridir . Osmanlı Türkleri, şehirlerde, kasabalarda ve uzaklardan gelen yolcuların konaklamaları için şehir ile kasabalar arasında hanlar ve kervansaraylar inşa ederlerdi. Han ve kervansarayların en meşhurları XVI. yüzyıldan kalan Üsküp Kurşunlu, Sulu ve Kapanhan, Belgrad ve Vişegrad'da kalan Sokullu Mehmet Paşa Hanları, Vranja'da yapılan Yusuf Maşkoviç Vranjanin Hanı, Sarayova'da Kolubara, Taşlı ve Morıçan hanlarıdır. Hanları genellikle kerpiç ve tuğladan yapar, kiremit ve tahta ile örterlerdi . Osmanlı döneminde genellikle han, hamam, câmi vb. mimarî eserlerin etrafında dükkânlar yapılırdı. Bunlar şehir veya kasaba çarşısını meydana getirirlerdi. Dükkânların sayısı giderek arttı. XV. yüzyılda Ujitse'de sadece 200 dükkân varken, 1664 yılında bu şehirde tam 1400, Kurşunlu'da 10, Alacahisar'da 150, Semendire'de 300, Srem Mitroviçası'nda 729, Vukovar'da 50, Çaçak'ta 20, Taşlıca'da 200, Belgrad'da 3700 ve Niş'te 200 dükkân vardı.³

Küçük dükkânların yanı sıra daha büyük şehir ve kasabalarda bedestenler de yapılırdı. Bu mimarî eserler dıştan kalın ve yüksek duvarlarla çevrilmiş ve kurşun veya kiremit kubbeli çatılarla örtülü idiler. Bedestenlerin bazıları günümüze kadar ayakta kalmayı başardı. Bedesten sokakları, yapılan zanaatlara göre ayrılırdı. Bedestenlerde kazancılar, kuyumcular, saraçlar, abacılar, çizmeciler, kürkçüler, saatçılar, boyacılar vb. sokaklar vardı. Osmanlı Türkleri, Rumeli'de yerleşmeye başladıktan hemen sonra câmiler de inşa etmeye başladılar. İlk yıllarda inşa edilen câmiler küçük ve mütevaziydılar. Priştine'de, Pazar ve Fatih Sultan Mehmet (1461);

Bali Bey Camii, Niş

Prizren'de, Gazi Mehmet Paşa (1561) ve Sinan Paşa (1615); Yenipazar'da, Altın; Belgrad'da Sultan Süleyman, Zincirli veya İmare, Battal, Deliler, Bayraklı vb. câmiler inşa edildi. Sırbistan'da ve özellikle Belgrad'da inşa edilen câmiler Mimar Sinan okulunun eserleriydi. 1548'de Belgrad'da inşa edilen Mehmet Paşa Camii erken İstanbul okulunun nitelik ve değerlerini yansıtmaktaydı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Türk mimarîsi Mimar Sinan'ın mührünü taşımaktaydı. Belgrad'da Sultan Süleyman Câmisi, onun eseridir. Bunun dışında Manastır'da Yeni, Prizren'de Mehmet Paşa, Taşlıca'da Hüseyin Paşa, Çakova'da İbrahim Paşa ve Naci Paşa câmileri de Mimar Sinan'ın eserleridir. Osmanlı döneminde inşa edilen mimarî eserlerin fazlası Türk mimarlarının eserleriydi. Bunların başında başkent İstanbul'dan büyük deha Koca Mimar Sinan ve talebelerinden Mimar Hayrettin ve Mimar Ramadan Ağa gibi mimarlar bulunmaktaydı. Ancak bazı daha küçük mimarî eserleri Rumeli'de yetişen mimarlar da inşa etmişlerdir. Bazı kaynaklara göre ise Türk mimarî eserlerinin bir kısmını Dubrovnik mimarları ve başka Hristiyan ustaları, hatta çok sayıda Yahudi mimarı da yapmıştır Osmanlı eğitim sisteminde mektepler ve medreseler çok önemliler. Sırbistan'ın hemen her şehir ve kasabasında mektep ve medreseler açılmıştı. Daha tanınmış medreseler arasında Belgrad Mehmet Paşa Medresesi bulunuyordu .Sırbistan'ın her yerinde tekkeler de vardı. Bazı tekkelerin yanında misafirhaneler ve imarethaneler yapılırdı.

Osmanlı Türk etkisi Sırp'ların giyim ve kuşamında da görüldü ve hâlen görülmektedir. Sırp, Osmanlı döneminde Türk giyim eşyalarını da kendi malları imiş gibi benimsediler. Bu dönemde Türk mimarisine, sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasî hayatın her kesimine uyum sağlamak için Sırp erkekleri itibar ve şeref eşyası olan Türk fesi, kuşağı, yeleği, kemeri, para kesesi, sıkmalı mintanı, kundurası vb. eşya giyorlardı. Vuk Stefanoviç Karaciç, I. ve II. Sırp isyanının lideri Karacorce Petroviç,

Knez Miloş Obrenoviç gibi Türk hasımları da hayatları boyunca fes taşıdılar. Karaciç, Viyana'da bulunduğu yıllarda bile Türk fesini başından çıkarmadı. Sırp kadınları da Türk eşyası giiyorlardı. Onlar, Türk kadınları gibi fermene, entari, fistan, altın veya gümüş paralarla donatılmış fes, yelek, ipek gömleği, türban, zebana, zengin nakışlı ipek ve hase gömleği, kürk, kolan, pabuç, gerdan, bilezik, mühür gibi eşyalar taşıyorlardı. Sırp kadınları bu Türk eşyalarını her yerde, ancak en çok Sırbistan'ın doğu ve güneydoğu şehir ve kasabalarında giiyorlardı. Belgrat Halk Müzesi'nde Knez Miloş Obrenoviç'ten ilginç bir kare Sırplar'ın taşıdıkları ve milli saydıkları bir çeşit takkeleri var ki buna "Şaykaça" derler. Halbuki "Şaykaça'nın da kelime anlamı Türkçedir. Şayak / -ğı / Rum. 1. Kaba dokunmuş, dayanıklı bir çeşit yün kumaş: Arkasında siyah şayaktan bir sivil elbise vardı. R. N. Güntekin. 2. Bu kumaştan yapılmış elbise: Beyaz şayaklar giymiş, kuvvetli, güzel, genç bir âşık. Ö. Seyfettin.

Osmanlı Türkleri, Balkan Yarımadası'nda yüzyıllarca kaldıklarına göre, bu Yarımada'da yaşayan unsurların dil ve kültürlerinde bıraktıklarından çok daha fazla Türk maddî kültür eser ve izleri bırakmalıydılar. Onlar da İspanya ve Portekiz'in Orta ve Güney Amerika'da, İngilizler'in, Amerika, Hindistan, Avustralya ve Güney Afrika'da, Fransızların Afrika'da vb. yerlerde yaptıklarını yapmalıydılar. Ancak, Osmanlı Türkleri, söz konusu olan devletlerin yaptıklarını iki nedenden dolayı yapmadılar: 1) Osmanlı Türkleri, Türkçeyi kimseye dolayısıyla Sırplar'a da zorla öğretmediler. Türkçe, Sırpça vb. Balkan dilleri farklı dil ailelerinden olduğu için yapı, fonetik, fonoloji, morfoloji ve sözdizimi bakımından çok farklıdılar. İşte bu nedenlerden dolayı Türkçe, Sırpçaya ve diğer Balkan dillerine yaptığından fazla etki yapamadı. Fakat, bilinen bir gerçektir ki, Türkçe, Sırpçaya ve söz konusu olan Balkan dillerine Fransızca, Almanca, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca vb. Avrupa dillerinden çok daha fazla etki yapmıştır. Hiçbir Avrupa dilinden Sırpçaya vb. Balkan diline Türkçe kelimelerin sayısı kadar kelime intikal etmemiştir. Bütün Balkan dillerinde olduğu gibi Sırpçada da bugün binlerce Türkçe kelime kullanılmaktadır. Bu Türkçe kelimelere Sırpçada hâlâ karşılık bulunamadığı için Sırplar onları kendi öz malı imiş gibi benimseyerek kullanmaktadırlar.⁴ Bilindiği gibi Türkçede sekiz, Sırpçada ise sadece beş ünlü harf vardır. Türkçedeki ö ve ü vokalleri Sırpçada yoktur. Bir dilde ne kadar fazla vokal varsa, o dil, o kadar daha zengin, güçlü ve ahenklidir. Türkçe, vokal sayısı ile dünyanın en zengin ve en ahenkli dillerinden biridir. 14. yüzyıla kadar Türkçenin Sırpça üzerindeki etkisi genellikle bazı antropim ve toponimlerde görülmekteydi. Ancak 1371 Meriç ve özellikle 1389 Kosova zaferinden sonra Osmanlı Türkleri'nin Balkan Yarımadası'na kesin yerleşmesiyle Türkçenin ve Türk kültürünün etkisi Sırpçada ve Sırp kültüründe giderek arttı. Bu etki 1878 daha doğrusu 1912 yılından sonra azalmaya başladı. Osmanlı döneminde

bütün Balkan dilleri Türkçeye ve Türk kültürüne açık kaldılar. Bu dönemde Balkan milletleri değişik etnik kökenden olmalarına rağmen aralarında Türkçe konuşarak anlaştılar. Söz konusu olan dönemde Türkçenin Sırpça ve diğer Balkan dilleri üzerindeki etkisinin sebeplerini önce Türkçenin bir itibar ve ihtiyaç dili olmasında, Türk ordusunun şanında, Türk idaresinin doğru ve dürüst çalışmasında, devlet tarafından azınlıklara bütün temel hak ve hürriyetlerin sağlanmasında, Balkanlıların İstanbul, Edirne, İzmir gibi büyük şehirlerde eğitim ve öğrenim almalarında, İslâm dinini gönüllü olarak benimsemelerinde, ekonominin hızla gelişmesinde, sosyo-ekonomik ve kültürel hayatın başka nitelik ve değerlerinde aramak gerekir. Osmanlı döneminde Türk dili ve kültüründen söz konusu dillere yeni kavramlar intikal etti. Türkçenin aracılığıyla bu dillere çok sayıda Arap, Fars ve Batı asıllı kelimeler de girdi. Sırpça, Hırvatça, Bulgarca, Yunanca, Makedonca, Romence, Arnavutça vb. Balkan dillerinde diğer yabancı asıllı kelimelere kıyasen en çok Türkçe kelimeler kullanılmaktadır.⁵

Osmanlı öncesinden ve Osmanlı döneminden kalan Türk dili ve kültürünün etkisinden kurtulmak isteyen Sırplar, Yunanlılar, Hırvatlar vb. Balkan unsurları XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren kendi dillerini Türkçe kelimelerden temizlemeye başladılar. Ancak elde ettikleri neticeler kendileri için çok üzücü oldu. Çünkü, kendi dillerinin Türkçe olmadan ne kadar fakir olduğunu gördüler. Bu konuda çok geniş kapsamlı çalışmalar yapan Sırp dilcisi ve halk edebiyatçısı Vuk Stefanoviç Karaciç, 1818 yılında hazırladığı ilk Sırpça sözlüğünün ikinci baskısını yaptığı zaman, sözlükten binlerce Türkçe kelimeyi atmaya çalıştı. Ancak, onları atacağı yerde 1700 yeni Türkçe kelime daha almak mecburiyetinde kaldı. Aynı çalışmayı Karaciç'ten sonra çok Sırp dilcisi, leksikografı, şair, yazar ve bilim adamı hatta SANU bile yaptı. Fakat elde edilen neticeler Karaciç'inkilerden pek farklı olmadı. Bu durumu göz önünde bulunduran Sırplar, Sırpçaya intikal etmiş çoğu Türkçe kelimenin bu dilde karşılığı olmadığından ve Sırpça'da karşılığı olan Türkçe kelimelerin atılmasından doğacak sıkıntılar yüzünden diğer yabancı asıllı kelimelere kıyasen Türkçe kelimelere daha toleranslı olmak mecburiyetinde kaldılar. Daha doğrusu, onları kullanmaya devam ettiler.

¹Doç. Dr. Melahat PARS "Makedon ve Sırp Romanlarında Türkler ve Türk İzleri". 1. Baskı Basım Yılı 2004, Ankara.

²Doç. Dr. Melahat PARS, a.g.e.

³Doç. Dr. Melahat PARS "Makedon ve Sırp Romanlarında Türkler ve Türk İzleri". 1. Baskı Basım Yılı 2004, Ankara

⁴L. Rasonyi, Tarihte Türklük, Ankara, 1988

⁵Doç. Dr. Melahat PARS "Makedon ve Sırp Romanlarında Türkler ve Türk İzleri". 1. Baskı Basım Yılı 2004, Ankara

Doğumunun 100. Yılında Ünlü Azeri Şair Bahtiyar Vahapzade'yi Anıyoruz

Bahtiyar Vahapzade'nin “Gülüstan” Manzum Hikâyesinde Milli Bağımsızlık Teması

Rövşen ALİZADE

Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi,
Azerbaycan Türkçesi ve Edebiyatı Bölümü

Her bir halkın kendini ifade ediş biçimleri vardır. Halk yalnız bu biçimler aracılığıyla kendisini etnik varlık gibi ifade ederek yaşatır. Şiir ya da edebî anlatım, buanlatı, bir türlü etnik kendini ifade etme biçimlerindendir. Millî şiir, millî musiki, millî ananeler-boyalar dünyası etnokozmik kimliğin bütün manalı özelliklerini kendinde bulundurmış olur. Bunlar etnopsikolojik kavramlar gibi tarihî kategorilerdir. Burada tarihîlik hem onların teşekkül ve biçimlenmesine, hem de millî mazmununa aynı derecede aittir. Bu anlamda, millî şiiri milletin tarihinden hiçbir güçle ayırmak mümkün değildir. Aslında, millî adını kazanmış bir şiir yahut şiir dünyası bütün bir halkın tarihi demektir. Türk dünyasının ulu şairi Bahtiyar Vahapzade'nin de şiirleri 20. asır Azerbaycan millî kimliğinin tarihi demektir.

Bahtiyar Vahapzade ister şiirsel dehası, isterse de şiirlerinin yapısı bakımından muhteşem sanat ve yaratıcılık olayıdır. O, yalnız şair değildi, Azerbaycan halkının konuşan dili, düşünen beyni idi. Halk onu millî değerlerin dönmez-yorulmaz koruyucusu olarak her zaman sevmiştir; şimdi de severek kalbinde yaşatmaktadır. Azerbaycan'ın büyük bilim adamlarından Prof. Yaşar Karayev haklı olarak yazmıştır: “Bahtiyar Vahapzade'nin yaratıcılığında zaman ve vatan anlayışı bir de ışık anlayışı ile bağlıdır.”

Büyük şair kendisinin önemli şairlik devrini Sovyetler döneminde yaşadı. Bu devir Azerbaycan şiiri millî semboller, ritimli sözler, seslerin uyumlu kullanımıyla ve siyasi-millî öğelerle zengindir. Biz bunu Bahtiyar şiirinde de görmekteyiz. Ancak B. Vahapzade yalnız simgesellikle yaşayan şair değildir. Sembolizm-fikrin şiirsel öğelerle ifadesi onun coşup-taşan millet sevgisine dar gelirdi; şairin ilhamını önleyirdi. Ona göre de, B. Vahapzade kendi döneminin bütün yasaklarına, baskılarına rağmen, açık millî ruhlu şiirler de yazmıştır. Tabii ki, bu şiirler dergilerde, gazetelerde yayınlanmırdı; ancak onlar elyazısı şeklinde halkın arasında dağıtılır, dilden-dile dolaşırdı. Bu türlü eserlerinden birisi şairin 1959 yılında yazdığı “Gülüstan” manzum hikayesidir.

Bu eser ikiye bölünmüş Azerbaycan'ın kaderinden bahseder. Eserin “Gülüstan” adı vaktiyle Ruslarla Farslar (Rusya ile İran) arasında Gülüstan mıntıkasında yapılmış anlaşmayı bildirir. Burada Azerbaycan'ın tarihî kaderine balta vuranlar kendi adı ve adresi ile gösterilmiştir:

“Koyulan şartlara razıyık diye,
Taraflar kol çekdi mühaideye...

Taraflar kim idi?

Her ikisi yad!

Yadlarını edecek bu halka imdat?!”

Sovyetler döneminde Kuzey Azerbaycan'ın 1813 yılında

Rusya ile İran arasında yapılmış anlaşmaya göre eski Rus İmparatorluğu'nun içinde kalması resmî kurumlar tarafından Azerbaycan halkının mutluluğu gibi gösterilmiştir. Ancak Bahtiyar Vahapzade, yalan siyasete itiraz ederek şiirde bu siyasetin iç yüzünü açmış, onu aşkar ifşa etmiş, “gözlüklü” Rusla “topsakal” Fars arasında bölünen Azerbaycan'ın feci durumunu olduğu gerçek boyutuyla göstermiştir:

“İpek yaylığıyla o asta-asta
Silib eyneyini gözüne taktı.

Eyilib yavaşca masanın üste
Bir mühüre baktı, bir kola baktı.

Kağıza yavaşca o da kol atdı,
Dudağı altından gülümseyerek,

Bir kalem asrlık hicran yaratdı,
Bir halkı yarıya böldü kılıç tek.

Öz sivri ucuyla bu lelek kalem
Deldi sinisini Azerbaycanın.

Başını kaldırdı,

Ancak dembedem

Kesdiler sesini Azerbaycanın.

O güldü kağıta kol çeken zaman,

Kıydı yüreklerin hicran sesine.

O güldü hakk için daim çarpışan

Bir halkın tarihi faciasına.”

Bahtiyar Vahapzade bu şiiri, bu manzum hikayeyi üç büyük bağımsızlık mücahidinin “Azerbaycan'ın birliği ve bağımsızlığı uğrunda çarpışan Settar Han, Şeyh Muhammed Hiyabani ve Pişeveri'nin hatırasına” ithaf etmiştir. Bu üç şahıs Azerbaycan millî mücadelesinin yegâne simalarındı. Onların bağımsızlık mücadelesi sırasıyla olmakla 20. asrın birinci yarısını kapsamış olur. 20. asrın başlarında Settar Han ve Bağır Han'ın idaresi altında bağımsızlık mücadelesi az daha sonra Şeyh Muhammed Hiyabani'nin idaresi ile devam ettirilir. Seyit Cafer Pişeveri ise II. Dünya Savaşı döneminde Güney Azerbaycan'ı iki yılına kendi bağımsızlığına kavuşturdu. Bahtiyar Vahapzade, “Ancak dembedem // Kesdiler sesini Azerbaycanın”, “O güldü hakk için daim çarpışan // Bir halkın tarihi faciasına” derken bu bağımsızlık mücahitlerini belirtirdi.

Tarih her defa aynı mazmunda tekrar olunurdu. Azerbaycan halkının tarihî hedefi her zaman aynı olduğu gibi, onun bağımsızlığına kast edenler de her zaman aynı kuvvetler idi. Ancak Bahtiyar Vahapzade Azerbaycan halkının oğlu idi; damarlarında ulu Türk'ün kızgınlığı, hırısı, isyanı ve bağımsızlık sevgisi yaşıyordu. Bu sevgi ve kızgınlık ister kalemle, isterse de kılıçla daima kükreymiş, Azerbaycan halkını her zaman ayakta tutmuştur.

Her bir halk kendi yarattığı tarihin taşıyıcısıdır. Bu tarih onun kan hafızasıdır. Hafıza nedirse, halk da odur. Hafızada ne varsa, halkın yaşamında da o olacaktır. Bahtiyar Vahabzade ulu tarihe baktığında damarlarında kanı coşardı. Çünkü bu tarih ulu Tomris'in, ulu Babek'in bağımsızlık tarihi, zulme, işgale karşı isyan tarihidir:

"Koy kalsın ayağa ruhu Tomrisin,
Babek'in kılıcı parlasın yine.

Onlar bu şartlara sözünü desin,
Zinciri kim vurdu şir bileğine?"7

Şair bununla Azerbaycan tarihine saldıranlara hatırlatır ki, ona kast edenler er- geç kendi cezalarını bulacaklardır. Bu halkın tarihi Tomris'in, Babek'in tarihidir. Şaire göre, eğer tarih hafızada ise, onda bu halkı ikiye bölenler, onun birliğine darbe vuranlar hafızanın intikamından korksunlar.

Bahtiyar Vahapzade şiirde Azerbaycan millî hafızasının şerefli tarihine kalemini yönelterek halkın tarih düşmanlarının başına âdeta sözle ateş yağdırır:

Hanı bu ellerin mert oğulları?

Açın bereleri, açın yolları.

Bes hanı bu asrın öz Köroğlusunu,
Kılıç Köroğlusunu, söz Köroğlusunu?

Babaların şeni, şerefi elbet,
Bize emanettir, büyük emanet...

Yokmu kanımızda halkın qeyreti?

Bele saklayarlar bes emaneti?"9

Koy yıldırım çaksın, titresin cihan!

Yürekler kazebeden coşsun, patlasın.

Daim hakk yolunda kılıç kaldıran

İğid babaların goru çatlasın!"10

Bahtiyar Vahapzade 1959 yılında, yani Stalinizmin cismen olarak yenice bittiği, ancak maneviyatlarda, şuurlarda ve irtibatlarda yaşadığı bir devirde resmî devlet siyasetinin aksine giderek, Gülüstan anlaşmasını, başka bir deyişle, Kuzey Azerbaycan'ın Rusya'nın içinde kalmasını Azerbaycan'ın feci kaderi sanmıştır:

"Koy eysin başını vügarlı dağlar,

Matemi başladı büyük bir elin.

Mersiye söylesin akar bulaklar,

Ağılar çağırırsın bu gün kız, gelin!"11

...Onların birleşen bu elleriyle

Ayrılır ikiye bir el, bir vatan.

Akıdıp gözünden yaş gile-gile,

Bu dehşetli hala ne deyir vatan?"12

20. asır şairi, Azerbaycan'ın 19. asrın başlarında başlayan bu feci durumunu sözle durdurmaya çalışır. Mısralarını, şiirlerini Azerbaycan halkının konuşan diline, yücelen itirazına çevirir. Şair haykırır, işgali durdurmaya çalışır, gâh halkın katillerine, gâh da halka hitap eder. Dünyanın ulu düzenini bozanların olmayan vicdanlarını uyandırmaya çalışır. Ancak bunun faydasız olduğunu iyi bilen şair işgalci güçleri tarihin muhakemesine çeker, onlar hakkında kendi hükmünü verir. Bahtiyar Türk milletinin oğlu gibi milletinin adından konuşmak hakkını kazanmış şair idi. Bu bakımdan bütün Azerbaycan Türklerinin adından onun işgalcilere itirazını şöyle ifade eder:

"Bir deyen olmadı, durun, ağalar!

Axı bu ülkenin öz sahibi var.

Siz ne yazırsınız bayaqdan beri,

Bes hanı bu yurdun öz sahipleri?"13

Bes hanı hakikat, bes hanı kanun?

Uludur bu yurdun tarihi, yaşı.

Bes hanı köksüne serhat koyduğun
Bir bütün ülkenin iki gardaşı?"14

De görek bu şere, bu müsibete,

Onların sözü ne, qerezi nedir?

Bu halk ezel günden düşüp zillete,

Öz doğma yurdunda yoksa köledir?

Nece ayırdınız tırnağı etden,

Yüreği bedenden, canı cesetden?

Axı kim bu hakkı vermişdir size?

Sizi kim çağırmış vatanımıza?"16

Bu sırada, vaktile bilim adamı ve şair Sabir Rüstemhanlı'nın yazdığı mısraları örnek olarak gösteririk:

"Şair gösterir ki, mana, güzellik, liyakat, pay gibi verilmir, onu kazanmak lazımdır: sevgide - sadakatla, halk karşısında - fedakarlıkla... Buna göre de şairin dayanmaz, asabi sesindeki sertlik tabii görünür"17. "Gülüstan" şiiri, halkın birliği ve bütünlüğü fikrini yansıtan bir eserdir. Şaire göre, Azerbaycan halkının tarihî kaderi onun birliğine, bütünlüğüne bağlıdır. Şair öz halkına yüz tutarak bu hakikati kendi çağdaşlarına böyle anlatır:

Arazın suları sinirli, taşkın,

Şirin neğmeleri ahdır, haraydır,

Vatan kuşa benzer, kanatlarının

Biri o taydırsa, biri bu taydır."18

Kuş iki kanatla uçar, yükseler,

Men nece yükselim tek kanadımla?

Yürekler bu dertten tüğyana gelir,

Akar gözümüzden yaş damla-damla."19

Sovyet İmparatorluğu halklar hapishanesi idi. Onun hakkında dünyada tatlı masallar konuşulur, İmparatorluk mutlu insanların yaşadığı ülke olarak yansıtılırdı. Ancak Stalinizm kaç milyonlarca insanı sorumsuz, nedensiz duvarlarda sıkarak kurşunlara dizmişmiş, bir hayat yaratmaya kadir olmadığı hâlde, milyonların hayatına son vermişdir. Bu insanların esas suçu, günahı kendi insanlıklarını anlamaları idi. Bahtiyar Vahapzade "Gülüstan" şiirini böyle bir devirde yazmıştır. Eserde Sovyet döneminden evvelki devirden bahs edilse de, şair, aslında, "bu günle" - daha riyakar, daha ikiyezli, daha amansız olan Sovyet devirini de ifşa eder:

"İmzalı, mühürlü ey cansız varak,

Ne kadar büyükmüş kudretin, gücün.

Asrlar boyunca savaştık, ancak

Sarsıda bilmedik hükmünü bir gün."20

Ey kağıt parçası, evvel hiç iken,

Yazılıp, kollanıp yoktan var oldun.

Büyük bir milletin başını kesen,

Kolunu bağlayan hükmdar oldun."21

Ancak Bahtiyar, kendi halkının oğlu gibi herhangi bir milletin bağrından kopduğunu çok güzel bilirdi. Şair iyi anlıyordu ki, bir halkın ruhunu bölmek zordur. Bu işe çaba gösterenler tarihin, İlahi düzenin aksine giderler. Azerbaycan halkında "yürekden yüreye köprü" ifadesi var. Bu köprü Azerbaycan halkının düşüncesinde onun bir Türk gibi tarihi yaradılışının başlangıcında yapılmış köprüdür: daşı-keseyi, nizamı-yapısı İlahidendir. Kim İlahinin takdirini boza bilir?! Kim sazın sesini böle bilir?! Kim sözün ruhunu böle bilir?! Bahtiyar buna çalışanlara tarihi düzenin aksine gitdiklerini ve bununla da tarihin onlar hakkında kendi kararını vereceğini hatırlatır:

"Yürekden yüreye köprü? Bir dayan!

Derdimiz dinirse bir sazın üste.

Şehriyar yaralı mısralarından
Köprü salmadımı Arazın üste?22
Bu taydan o taya akışdı sel tek
Göze görünmeyen gönül telleri.
Bu selin yönünü ne çay, ne direk,
Kese bilmemiştir yüz yıldan beri.23
Ağalar bilmedi birdir bu toprak,
Tebriz de, Bakü de Azerbaycandır.
Bir elin ruhunu, dilini ancak
Kağıtlar üstünde bölmek asandır.”24
Şair halkın bütünlüğüne karşı çıkanları varlığın İlahi takdi-
rinin aleyhine gitmek gibi lüzumsuz işten durdurmaya
çalışır. Ancak tarihî çirkinlik - şeytani vesvese müşevvik
Ruslar ve Farslar tarafından ortaya atılmıştır. Bu riya, yalan
çok kullanılarak, bu halkın kanını çok akıtacaktı. Lakin şair
nikbin idi; o zulme, baskıya değil, İlahi adalete, Ulu Allah’ın
varlık alemine verdiği nizamı inanıyordu. Ona göre de söz-
lerinde nizamlı, düşüncesinde emin idi:
“Böl kağıt üstünde, böl gece-gündüz,
Toprağın üstünde direkler de düz.
Gücünü, ezmini dök de meydana,
Koşundan, silahdan sedd çek her yana.
Toprağı ikiye bölürsen, ancak
Çetindir bedeni candan ayırmak!”25
Şaire göre bu, mümkün değil. Çünkü, Azerbaycan halkının
varlığı, birliği ve bütünlüğü İlahinin takdirdir. İlahi takdiri
bozmak mümkünsüzdür:
“Ayırmak kimseye gelmesin asan,
Bir halkın bir olan derdi – serini.
O taydan bu taya Mustafa Payan
Okuyur Vahidin gazellerini.”26
Bahtiyar Vahapzade Sovyet döneminde manevi baskılara
maruz kalmış şairdir. Ancak o, hiçbir zaman kendi akidesin-
den dönmemiştir. Şairi iki güç ayakta tutmuş, bunlar onu
kırılmağa, eğilmeğe müsaade etmemiştir. Bunlardan birin-
cisi Bahtiyar Vahapzade’nin fitratından gelen inancı idi.
Onda, Azerbaycan halkının kendi istiklaline kavuşacağıyla
bağlı hiçbir zaman kuşku olmamıştır. İkincisi ise halkın ona
olan sevgisi idi. O, bu sevgi ile yaşıyordu. Azerbaycan hal-
kının gönlünde bir sevgili Bahtiyar adı var idi. Ne mutlu ki,
şair kendi halkıyla bahtiyar, halkı da onunla bahtiyar idi. Bu
İlahi sevgi, bu İlahi bağlılık Bahtiyar Vahapzade’yi de, onun
canından çok sevdiği halkını da istiklale kavuşturdu.
Bahtiyar’ın bu imanı daima Azerbaycan halkının yüreğin-
dedir. Şimdi güneyli kuzeyli Azerbaycan bir biriyle
irtibattadır. Bu bağın, bu irtibatın kurulmasında Bahtiyar
Vahapzade’nin inkâr edilemez hizmetleri olmuştur. Bu ne-
denle onun şiirleri de Azerbaycan halkının hafızasında her
zaman canlı, her zaman diridir.

Kaynaklar

- 1.Gülüstan poeması/ <http://zade.azeriblog.com> / 2007/ 11/ 29.
- 2.Vahapzade, B., Seçilmiş Eserleri, Önder Neşriyatı, Bakü 2004, s.76-81, C.2.
- 3.Vahapzade, B., Seçilmiş Eserleri, Azerveşr, Bakü 1974,C.1.
- 4.Vahapzade, B., Payız Düşünceleri, Yazıcı Neşriyatı, Bakü 1981.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a Cumhurbaşkanlığı Liyakat Madalyası

İçinde bulunduğumuz yılın Nisan ayında Kosova Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vjosa Osmani’nin imzasıyla yayımlanan bir kararname ve kutlama mesajında, 23 Nisan Kosova Türkleri Milli Bayramı onuruna Kosova Cumhuriyeti "Cumhurbaşkanlığı Liyakat Madalyası"na layık görüldüğü duyurulan Kosovalı Türk bilim insanı Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a ödülü geçenlerde Cumhurbaşkanlığı Ofisi’nde düzenlenen bir tören esnasında bizzat Kosova Cumhurbaşkanı tarafından takdim edildi.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a verilen ödül ile Kosova Cumhuriyeti tarihinde ilk defa bir Türk bilim insanı Cumhurbaşkanlığı Liyakat Madalyası’na layık görülmüş bulunuyor. Liyakat Madalyası beratında söz konusu ödülün Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a "Kosova’da Türk dili, edebiyatı ve kültürünün korunması, geliştirilmesi ve tanıtılmasına; yeni nesillerin eğitilmesine ve Kosova Cumhuriyeti’nde yaşayan halklar arası uyumun güçlendirilmesine yaptığı katkılarından dolayı" verildiği belirtilmektedir.

Kosova Türk çağdaş edebiyatının kurucularından biri olan şair, araştırmacı yazar, eğitimci, akademisyen Prof. Dr. Nimetullah Hafız’a, Liyakat Madalyası verilmesi, aynı zamanda Kosova Türk toplumu, dili ve edebiyatının taltif edilmesi anlamını da taşımaktadır.

Prof. Dr. Nimetullah Hafız’ın Kısa Yaşam Öyküsü

Nimetullah HAFIZ, 1939 yılında Prizren’de doğdu. 1963 yılında kayıt yaptırdığı Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Bölümü’nden mezun oldu. 1976 yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde, "Prizren Türk Halk Edebiyatı Metinleri ve Ağız Hususiyetleri" konulu teziyle doktora tezini savunan N. Hafız, Prizren Eski Eserleri Koruma Kurumu’nda bir süre görev yaptıktan sonra 1974 yılında Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi, Şarkiyat Bölümü’nün ilk kurucuları arasında yer aldı. 1988-1989 yılında Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü de kuran N. Hafız Türkiye’de Ankara Üniversitesi, Almanya’da Mainz Gutenberg ve Freiburg Albert-Ludwigs Üniversiteleri, Kazakistan’da Ahmet Yesevi Üniversitesi’nde konuk öğretim üyesi sıfatıyla araştırma ve incelemeler gerçekleştirdi. Türk dili, edebiyatı, folkloru üzerine çok sayıda araştırması ve eseri bulunan, akademik kariyeri süresince binlerce öğrenci yetiştiren Prof. Dr. Nimetullah Hafız edebi, ilmi çalışmaları için çok sayıda ödüle de layık bulundu.

An illustration of the character Nasrettin Hoca, a bearded man in a brown robe and white turban, walking towards two large grey elephants. The text 'Nasrettin Hoca Ve Fil' is written in red at the top right.

yolda birer ikişer azalır, nihayet onun en büyük destekçisi olan Tosun Ağa da vezirin konağının bulunduğu teppeye çıktıkları sırada ortadan kaybolunca Aljo tek başına kalakalır. Uzun hikâyenin kisası bu badireyi atlatır ancak kendisini yarı yolda bırakan ahaliye de bir ders vermeyi ihmal etmez. Onlara Paşa'ya şunları söylediğini belirtir:

"Pek kıymetli Paşam, ben buraya bütün çarşı adına gönderildim. Başınızı ağrıtmak değil niyetim, yalnızca sekreter efendiden, nasıl desem, size bir dileğimizi ve ricamızı iletmesini istemek için buradayım; sizin bu filiniz, deyim yerindeyse, kentimizin iftihar ve güzelliği oldu ve bu filden en azından bir tane daha getirseniz çarşıdaki herkes bahtiyar olacak. Bu sayede bütün Bosna bize imrenecek ve hayvan da böyle yalnız ve arkadaşsız kalmayacak. Çünkü onu kendi hayvanlarımızdan çok sever olduk. İşte size bütün çarşı adına bunları söylemem, bu ricayı iletmem için yolladılar beni, tabi yine de ne yapacağınızı en iyi siz bilirsiniz. Yalnızca eğer üç dört tane daha sipariş ederseniz, bu biz çarşı ahalisine hiç yük olmaz. Ve başka bir şey işiterseniz de inanmayın, bunlar ancak çarşıda bizim selamı sabahı kestiğimiz kötü kalpli, yalancı insanların sözleri olacaktır. Böyle birden karşınızda bittiğim için de beni bağışlayın."

Görüldüğü üzere, bu fıkra başından sonuna Nasreddin Hoca'nın Timur ile hikâyesine bir atıftır. Zorbalığıyla tanınan Celâleddin Paşa'nın beyaz bir toz içerek kendisini zehirleyip intihar etmesi ile son bulan hikâye, sanki Timur'a yenildikten sonra parmağındaki yüzükte bulunan zehri içmek suretiyle hayatına son verdiği rivayet edilen Yıldırım Bayezid'e, diğer bir deyişle yine 1400'lü yılların başına bir gönderme gibi okunabilir. En azından benim zihnimde bunu çağırıyordu.

Nasrattin Hoca Akşehir'den Balkanlara

İvo Andriç'in bu hikayesi Nasreddin Hoca fıkralarının sadece Anadolu ve Azerbaycan sahasında değil, aynı zamanda Osmanlı hâkimiyeti altında yüzyıllar boyunca İslam kültürünün kök saldığı Balkan coğrafyasında da okunduğunun ve halk tahayyülünde önemli bir yere sahip olduğunun en somut ifadesi. Anlaşıldığı kadarıyla bu coğrafyanın bir ferdi olarak İvo Andriç de Nasreddin Hoca fıkralarını okumuş, bu fıkralardan -en azından bir tanesinden- etkilenmiş ve "Vezirin Filinin Hikâyesi" başlıklı hikâyesinin kurgusunda bu fıkrayı merkeze yerleştirmiş.

İvo Andriç'in, ustalığı, akıcı dili, muhteşem betimleme gücü bu kitabında da kendisini gösteriyor. Balkan coğrafyasında farklı milletlerin ve dinlerin bir arada yaşama tecrübeleri, gündelik hayat, şehir hayatı ile kırsal hayatın karşılaştırılması, örf ve adetler, Osmanlı Devleti'nin yıkılış döneminde Bosna merkezli yaşanan sancılar bütün detaylarıyla ve muhteşem bir üslupla ortaya konulmuş. İvo Andriç, gelenek ile bugün arasında muhteşem bir köprü kurarak, ders niteliğinde pek çok öneride de bulunmuş okuyucuya. Zaman zaman kendi içinden yetiştiği toplumu, bencillikleri, zenginliğin verdiği gururu, vurdumduymazlıkları acımasızca eleştirmiş. Bosna'nın en zeki insanların Travnikliler olduğunu söylerken bir taraftan da onları hicvetmekten geri durmamıştır.

Feyyaz Sağlam
İzmir/ Türkiye

Mustafa Kemal'e

Şükrettim Tanrı'ya Mustafa Kemal var deyu
Türk'e her sabah semâdan
rahmet yağar deyu...

1981, İzmir

*

Sen ki yaban ellerde mahzun,
ah Selânik, vah Selânik,
Sokaklardan bir sokaktayım;
sanki tanıdık, sanki bildik
Ata'nın doğduğu evdeyim şimdi,
çok şükür bin şükür,
Yüreğim bir tuhaf bu evde:
başım mağrur, başım dimdik...

1988, Selânik

*

Bin dokuz yüzlerden bir ağıt dağlarken içimizi,
Hâlâ durur o sokakta Atatürk'ün ayak izi,
Beyaz Kule, işte şehir, işte körfez, işte kordon
Ah Selânik ah, sanki Rumeli'de izmir'in ikizi ...

1988, Selânik

XIX. yüzyılda Türkçe'nin Latin harfleriyle yazılışlarından biri

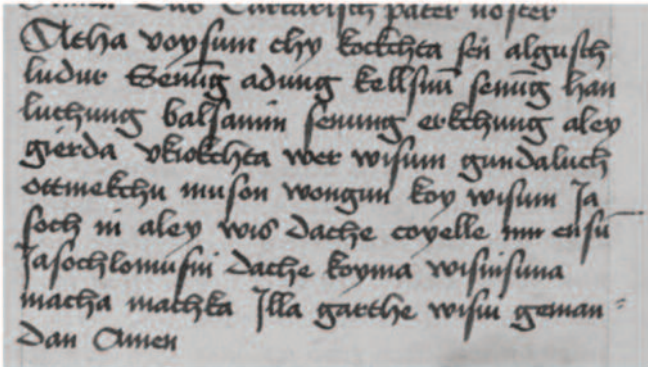
Dr. Altay Suroy

1992-1995 yılları arasında Bosna'da yürütülen savaşın başlamasından az önce Saraybosna'da bilim adamı, yazar Prof. Dr. Munib Maglayiç'in¹ konuğu olarak, Milli Kütüphane'yi ziyaretimde eşi Medhiya hanım, hatıra olarak 1839-1902 yılları arasında yaşamış olan Mehmet Bey Kapetanoviç Lybuşak'ın Türkçe-Boşnakça sözlük çalışmasının fotokopisini vermişti. Bu sözlükte Türkçe kelimeler latin harfleriyle yazılmıştı. Savaş döneminde kütüphane Sırplar tarafından bombalanıp yakılmıştı. Kütüphanede bulunan kitaplar küle dönmüştü. Bendeki fotokopi sözlük çalışması bu çalışmayı yapmama başlıca neden olmuştur.

Osmanlı döneminde Latin alfabesiyle Türkçe sözlük çalışmaları sınırlı olmakla birlikte, Batı dillerine Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış bazı eserler dikkat çeker. Bu tür çalışmalar genellikle Osmanlı topraklarına gelen seyyahlar, diplomatlar, misyonerler ya da oryantalist akademisyenler tarafından hazırlanmıştır. İşte bu alanda önemli örnekler:

Latin alfabesiyle Türkçe yazılan ilk metin olan Codex Cumanicus, ondan sonra ilk Latin harfli Türkçe ifadeler, Johannes Schiltberger(doğ. 1380/1 - öl. 1440) adlı bir Alman'ın 1427 yılında yazdığı, 1460 yılında Ausburg'da basılan esaret hatıralarında geçmektedir.² Bunları takip eden Latin harfeleriyle yazılan Türkçe sözlükler:

Görsel 1: Schiltberger'in Eserinde Türkçe Pater Noster Duası (Schiltberger 68r-69v; 96v; Türkçesi: 21-22; 165-166).

1.Dictionnaire Turc-Français (1730)³

Fransız oryantalist Jean-Baptiste Holdermann tarafından hazırlanmıştır.Osmanlı Türkçesi ile Fransızca arasındaki kelime karşılıklarını içerir.Latin harfleriyle yazılarak Batı okuyucularına hitap etmiştir.

2.Türkçe-İtalyanca ve Türkçe-Fransızca Sözlükler (18. ve 19. yüzyıl)

Osmanlı'da İtalyanca ve Fransızca öğrenimi görenlerin artışıyla bu tür eserler daha yaygınlaşmıştır. Özellikle Venedik'te basılan Türkçe-İtalyanca sözlükler, ticaretle uğraşanların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamıştır.

3.Lehçe-i Osmanî (1851)

4.Sir James W. Redhouse'un Çalışmaları (19. yüzyıl)
Osmanlı Türkçesi üzerine en önemli eserlerden biri olan

Redhouse Türkçe-İngilizce Sözlük, ilk kez Latin harfleriyle yazılmıştır. Redhouse'un bu eseri, İngilizce konuşanlara Osmanlı Türkçesi öğretmeyi hedeflemiştir.

Osmanlı'da Latin Harfleriyle Yazımın Önemi

Sultan Selim'in kızı Hatice Sultan 16 yüzyılda Türkçeyi Latin harfleriyle yazmış.

Osmanlı döneminde Türkçe yazı sisteminin Arap alfabesine dayanması, Latin alfabesiyle eser yazımını sınırlamış olsa da Batı ile ilişkilerin artması bu ihtiyacı doğurmuştur. Sözlükler, genellikle dil öğretimi ve ticari ilişkileri kolaylaştırmak için yazılmıştır. Ayrıca bu çalışmalar, Cumhuriyet döneminde Latin alfabesinin kabul edilmesinden sonra yapılacak dil reformlarının zeminini hazırlamıştır.

Bosna'da Osmanlı döneminde Latin alfabesiyle Türkçe sözlük veya dil öğretimiyle ilgili çalışmalar, özellikle bölgenin coğrafi ve kültürel konumu nedeniyle Batı ile Osmanlı arasındaki ilişkilerin bir yansıması olarak gelişmiştir. Bosna-Hersek'te bu tür çalışmalar, genellikle Osmanlı

Türkçesini öğrenmek isteyen Batılılar veya bölgedeki yerel halkın Türkçe bilgisine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. İşte Bosna'da bu bağlamda dikkate değer noktalar:

1. Fransisken Rahiplerin Çalışmaları

Osmanlı döneminde Bosna'daki Fransisken rahipleri, Türkçe öğrenmek ve Osmanlı yönetimiyle iletişim kurmak için çeşitli dil çalışmalarında bulunmuşlardır. Bu rahipler, Latin alfabesi kullanarak Türkçe ifadelerin yer aldığı küçük sözlükler ya da dil kılavuzları hazırlamışlardır. Bunlar genellikle Hırvatça-Türkçe veya Boşnakça-Türkçe biçimindeydi.

2. Diyanetik Çalışmalar ve Osmanlıca-Türkçe

Bosna'daki dini ve dilsel çalışmalar, Osmanlı dönemi boyunca bölgede görev yapan misyonerler ve din adamları tarafından yürütülmüştür. Bu kişiler, Türkçe öğrenmek için Latince veya yerel alfabelerle notlar ve sözlükler hazırlamışlardır. Özellikle Katolik okullarında bu tür eserler üretilmiştir.

3. Oryantalistlerin Etkisi

19.yüzyılda, Osmanlı topraklarını inceleyen Avrupalı oryantalistlerin bir kısmı Bosna'da çalışmalar yapmıştır. Bunlardan bazıları, bölgedeki Türkçe konuşan halkla iletişim kurmak için Latin alfabesiyle Türkçe ifadeler ve kelime listeleri oluşturmuşlardır.

4. Avrupa'ya Yönelik Dil Kılavuzları

Osmanlı'nın Batı'ya dönük yüzü olan Bosna, Batı Avrupa'dan gelen seyyahlar ve diplomatlar için bir geçiş kapısıydı. Bu nedenle, Batılıların Türkçe öğrenme ihtiyacını karşılamak için hazırlanan sözlük ve dil kılavuzları arasında Bosna'daki matbaalarda basılmış eserler de bulunmaktadır.

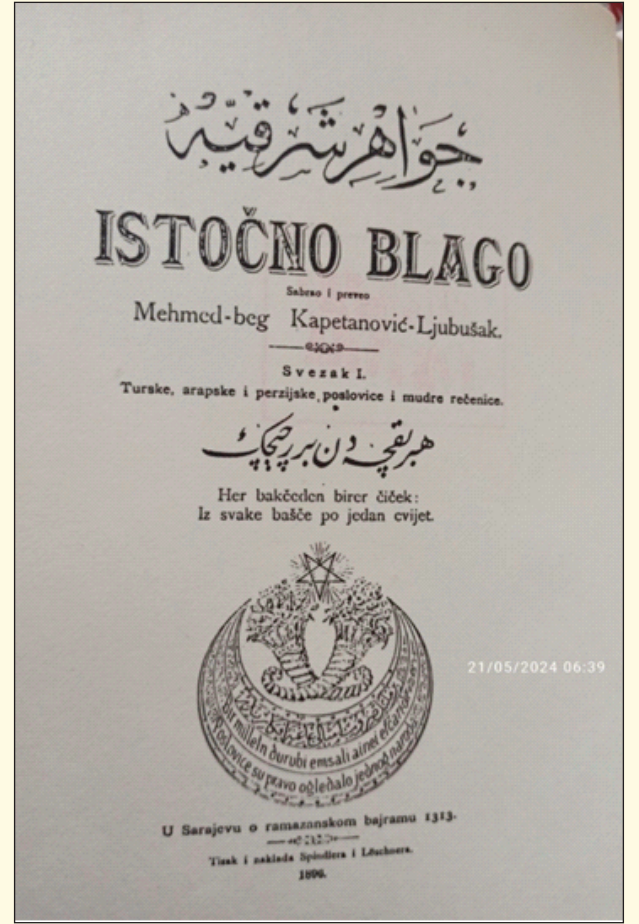
5. Günümüz Akademik Çalışmaları

Modern dönemde, özellikle Bosna-Hersek'teki üniversiteler ve Türkoloji bölümleri, Osmanlı dönemindeki dil çalışmaları üzerine kapsamlı araştırmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar arasında Latin alfabesiyle yazılmış olan Türkçe sözlükler ve kılavuzların incelenmesi de yer alır.

Osmanlı döneminde Bosna'da Türkçe sözlük çalışmaları, bölgedeki Türk kültürünün etkisini ve dil öğrenimine yönelik ilgiyi yansıtan önemli bir alan olarak öne çıkar. (HEVÂ'Î ÜSKÜFÎ), Muhammed Bosnevî (d. 1009-10/1601 - ö. 1061-62/1651) bu dönemde Türkçe ve Boşnakça arasında bir bağ kurmayı amaçlayan ilk manzum sözlük olan Makbûl-i Ârif'dir. 1631'de tamamlanan bu eser, IV.Murat'a ithaf edilmiştir. Bu sözlük, iki dil arasında kelime ve kavramların aktarımını kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Sözlük, 300'den fazla kelime, açıklamalarıyla dize halinde yazılmıştır ve Boşnakça-Türkçe arasında 700 kelime üzerinde çevirisi yapılmıştır. Ayrıca ilk sırpça sözlük 1818 yılında Vuk Stefanović Karadžić tarafından yazılmıştır.⁴

Osmanlı idaresi altındaki Bosna'da, Türkçe eğitim medreselerinde yaygın bir şekilde verilmiştir. Bu eğitim faaliyetleri, Türkçeye olan ilgiyi artırmış ve sadece sözlükler değil, Türkçe gazete, dergi ve okul kitaplarının da bölgede kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin, 1866 yılında çıkan "Bosna Gazetesi" ve 1868-1872 yılları arasında yayımlanan "Gülşen-i Saray" bu dönemdeki dil çalışmalarının bir parçasıdır. Ayrıca Türkçe, bölgedeki yerel diller üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır ve bu etkiler halen Boşnakça'da görülebilir.

Bu bağlamda, Bosna'daki Osmanlı dönemine ait sözlük çalışmaları, dil öğrenimi ve kültürel etkileşimi destekleyen önemli adımlardır.

Kitabın ön kapağı

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, Bosnalı önemli bir aydın, yazar ve politikacı olarak, Boşnak halkının kültürel mirasını derlemek ve tanıtmak konusunda öncü bir rol oynamıştır. "Narodno Blago" (1888) ve "Istočno Blago" (1896) adlı eserlerinde, Türkçe, Arapça ve Farsça atasözleri ve deyimleri Bosna halkının günlük yaşamına adapte etmeye çalışmış. Kitap ciltlerinin baş kapaklarında ayrıca Boşnakça'nın çevirisi olarak Türkçe "Her bahçeden bir çiçek" tümcesi yazılıdır. Aynı zamanda Bosna'nın yerel folklor unsurlarını, halk hikâyelerini, bilmecelerini ve şarkılarını da derlemiştir. Bu eserler, Bosna-Hersek'teki kültürel ve dilsel çeşitliliğin birer göstergesidir.

Ljubušak'ın çalışmaları sadece sözlük ya da derleme niteliği taşımakla kalmayıp, toplum eğitim seviyesini artırmayı ve halkı modernleşmeye teşvik etmeyi amaçlamış. Örneğin, "Narodnoblago" eserinde yer alan atasözleri ve deyimler, Bosna toplumunun tarihsel ve sosyal değerlerini yansıtırken, bu kültürel hazinenin korunması gerektiğini vurgulamış. Ayrıca, dini ve kültürel farklılıkları birleştirici bir yaklaşım benimsemiş, Osmanlı dönemi mirasını ve Batı etkilerini bir araya getiren çalışmalarıyla biliniyor.

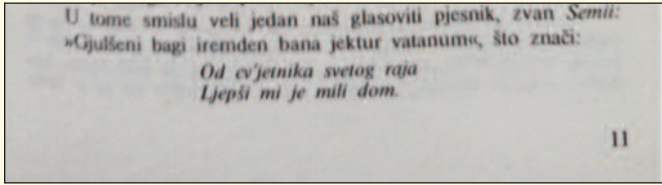
Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, 19 Ağustos 1839'da Bosna Hersek'in Ljubuški kasabasında doğmuş önemli bir Osmanlı bürokrati ve aydınıdır. Eğitiminin önemli bir bölümünü Saraybosna'da tamamlayan Kapetanović, dönemin siyasi ve kültürel atmosferinden etkilenecek erken yaşta entelektüel bir birikim kazanmıştır. Genç yaşlardan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yönetimi altındaki Bosna'nın çeşitli bölgelerinde görev almış ve özellikle Bosna Hersek'in kültürel hayatında önemli roller üstlenmiştir. 1902 yılında vefat etmiş.

"İstocno Blago" kitabından aktarma

Kapetanović, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Saraybosna Belediye Başkanı olarak görev yapmış olup Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i ilhakından sonra da önemli bir figür olarak varlığını sürdürmüştür. Siyasi faaliyetleri arasında Boşnak kültürünün ve kimliğinin korunması ve tanıtılması yer almaktadır.

Kapetanović Ljubušak, kültürel ve edebi alanda da aktif bir figürdür. Edebi eserlerinde Bosna'nın sosyal ve kültürel yaşamını yansıtmış, Boşnak halkının geleneklerini, göreneklerini ve yaşam biçimlerini anlatmıştır. Aynı zamanda folklor ve tarih üzerine çalışmalar yapmış, Boşnak kültürel mirasını belgelemiştir.

Kapetanović Ljubušak'ın çalışmaları, Boşnak kültürünün korunması ve tanıtılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Yazıları ve bilimsel çalışmaları, Bosna-Hersek'in kültürel mirasının belgelenmesi ve gelecek nesillere aktarılması konusunda değerli bir kaynak olarak kabul edilmektedir.

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'ın yaşamı ve çalışmaları, sadece Bosna-Hersek'in değil, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ve Avusturya-Macaristan yönetimi altındaki Balkanlar'ın da tarihini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

Kapetanović'in en bilinen eseri, Bosna Hersek'in folklorik ve kültürel zenginliklerini topladığı "Narodno blago" (Halkın Hazinesi) adlı çalışmasıdır. Bu eser, Bosna Hersek'teki halk şarkıları, hikayeler, atasözleri ve gelenekleri derleyen önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Ljubušak, bu eseriyle Bosna Hersek'in kültürel mirasını koruma ve tanıtma çabasında önemli bir katkı sağlamıştır.

Ayrıca, dönemin Osmanlı yönetimi altında Bosna Hersek'in modernleşme süreçlerine aktif katılım göstermiştir. Eğitim ve idari reformlar konusunda çeşitli projeler geliştirmiş ve bu konularda yazılar yazmıştır. Onun çalışmaları, sadece kültürel değil, aynı zamanda sosyal ve politik alanlarda da etkili olmuştur.

Boşnakça-Türkçe Sözlük Çalışması

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'ın Boşnakça-Türkçe sözlük çalışması da bulunmaktadır. Bu çalışmanın Osmanlı döneminde Bosna'da yaygın olarak konuşulan Boşnakça ve

Türkçe arasında bir köprü vazifesi dışında, hem dil öğrenenler, hem de iki dil arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacıyla önemli bir kaynak oluşturmaya yönelik olduğu görülüyor.

Ayrıca, Kapetanović'in yakınları ve çağdaşları tarafından bu çalışmaları yüksek değer olarak görülmüştür. Örneğin, oğlu Rizah-beg, Latin alfabesi kullanarak yazan ilk Boşnak şair olarak babasının izinden gitmiştir (AKOS). Bu durum, Mehmed-beg'in sadece dilsel değil, aynı zamanda kültürel bir değişimin de öncüsü olduğunu göstermektedir.

Kapetanović'in bu alandaki çalışmaları, Boşnak halkının dil ve kültürünü zenginleştirme ve modernleştirme çabalarının bir parçası olarak da görülmektedir. Onun Türkçe-Boşnakça sözlük çalışması, bu misyonun somut bir örneği olarak dikkat çekmektedir.

Kapetanović'in sözlük çalışması, iki dil arasında kültürel ve dilsel köprü kurmayı amaçlayan önemli bir eserdir. Bu sözlük, sadece dilsel bir referans olarak değil, aynı zamanda kültürel bir belge olarak da değer taşımaktadır. Onun çalışmaları, Boşnakların kendi kimliklerini ve kültürel miraslarını daha geniş bir perspektifte tanımasına katkıda bulunmuştur (NovieGlas).

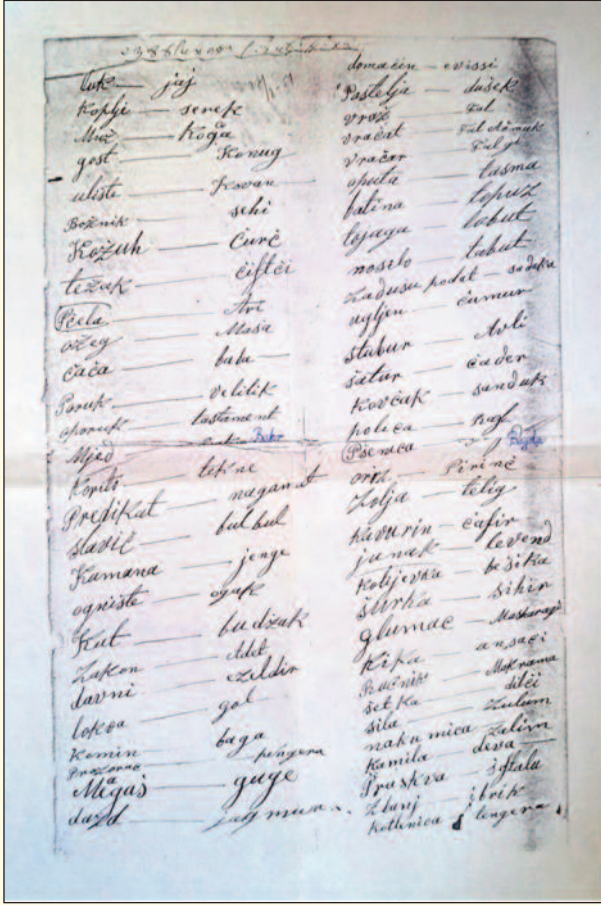
Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'ın Türkçe-Boşnakça sözlük çalışması Latin alfabesi kullanımı açısından öncü bir çalışmadır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki reform hareketlerinin etkisiyle, Kapetanović, Arap harfleri yerine Latin alfabesini teşvik eden modern ve devrimci bir bakış açısına sahipti. Bu yaklaşımı, Boşnakların eğitim ve kültürel entegrasyonunu destekleme amacı taşıyordu (AKOS) (Hrvatski Biografski Leksikon).

Kapetanović'in sözlük çalışması, Boşnakça ve Türkçe arasında dilsel bir köprü oluştururken, aynı zamanda iki dilin ortak deyim ve ifadelerini de içermektedir. Bu, hem Boşnak hem de Türk kültürleri arasındaki bağları güçlendirme amacını taşır. Kapetanović, bu çalışmasıyla dilin ötesinde, halk kültürünü ve folklorunu da belgeleyip gelecek nesillere aktarmayı hedeflemiştir.⁵

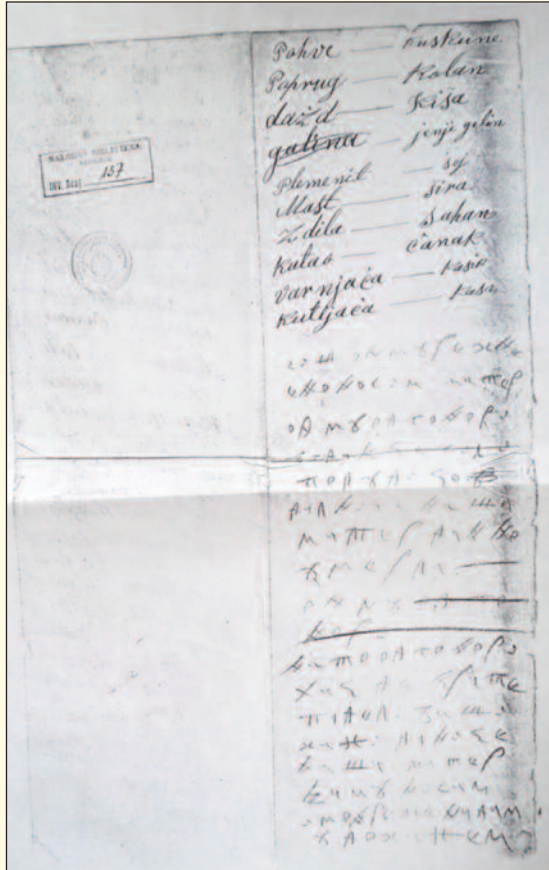
Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'ın Türkçe-Boşnakça ve Boşnakça-Türkçe çeviri çalışmaları da iki kültür arasındaki etkileşimi ve anlayışı artırma çabalarının önemli bir parçasıdır. Onun çevirileri, hem edebi hem de akademik alanda büyük katkılar sağlamış ve iki toplum arasında kalıcı kültürel köprüler kurulmasına yardımcı olmuştur. Ljubušak'ın bu çalışmaları, günümüzde de Bosna Hersek ve Türkiye arasındaki kültürel ve dilsel bağların anlaşılmasında önemli bir referans noktası olarak değerlendirilmektedir.

Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, Osmanlıca yazılmış yazıların Latin harflerine çevrilmesinde kendine özgü bir transliterasyon sistemi kullanmıştır. Bu sistem, Osmanlıca metinlerin Boşnakça ve diğer Latin alfabesi kullanan dillerde anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiştir.

1992 yılında Prof. Dr. Munib Maglayliç'in konuğu olarak bulunduğum Saraybosna ziyaretimde Milli Kütüphanede Mehmet Beg Kapetanović Ljubušak'ın Türkçe-Boşnakça sözlük çalışmasının elyazmasından iki sayfasının fotokopisi hediye edilmişti. Bosna Savaşında bu kütüphanenin hasar görmesiyle bu fotokopilerin aslının korunup korunmadığı ikircimliyi bu çalışmayı yapmama neden oldu. Kapetanović'in bu sözlük çalışması üzerinde bir kaynak bulamadığım ve eserleri arasında bu sözlük çalışmasından bahsedilmediği için de hiç olmasa sözlük çalışmasının elyazmasının bu sayfalarını yayımlamakta bile Türk dili çalışmalarına katkı olur düşüncesi de bu çalışmayı yapmama neden oldu.

Sarajevo Halk Kütüphanesi'nden 1986 yılında temin ettiğim fotokopi ⁶

Sarajevo Halk Kütüphanesi'nden 1992 yılında temin ettiğim fotokopi

Temel Özellikler

Ses Uyumu:

Kapetanoviç, Osmanlıca'daki ünlü ve ünsüz harfleri Latin harfleriyle karşılamaya çalışmıştır. Bu süreçte, her bir Arap harfi için uygun bir Latin harfi veya harf kombinasyonu belirlenmiştir.

Ünlüler için genellikle Boşnakça'daki karşılıklarını kullanmıştır. Örneğin, Osmanlıca 'a' sesi için Latin alfabesindeki 'a' harfi kullanılmıştır.

Ünsüzlerin Çevrimi:

Osmanlıca'daki ünsüz harflerin Latin alfabesine çevriminde, Türkçe ve Boşnakça fonetik yapısına uygun seçimler yapılmıştır. Örneğin, 'k' sesi için 'k', 'g' sesi için 'g' harfi, "ı" için "i", "c" için "g" harfini kullanılmıştır.

Arapça kökenli bazı harflerin çevriminde ise özel işaretler veya çift harf kombinasyonları kullanılmış olabilir. Örneğin, 'ğ' sesi için 'gh' veya 'ğ' kullanımı gibi.

Özel Harfler ve İşaretler:

Osmanlıca'da bulunmayan bazı Boşnakça sesler için ek işaretler veya harf kombinasyonları geliştirilmiştir. Bu, metinlerin okunusunda doğru telaffuzun sağlanması için önemlidir.

Aynı şekilde, Arap alfabesindeki bazı harflerin doğru bir şekilde çevrilebilmesi için özel işaretler kullanılmış olabilir. Örneğin "y" imini "j" imi ile belirtmiş. "ş", "ç", "s", "c" olarak yazmış.

Örnek ve Uygulamalar

Kapetanoviç'in sistemine dair spesifik örnekler, onun yaptığı çeviri çalışmaları ve derlemelerde görülebilir. Ancak, bu transliterasyon sistemine dair detaylı belgeler ve örnekler sınırlı olabilir. Yine de, dönemin diğer transliterasyon çalışmaları ve Kapetanoviç'in genel çeviri metodolojisi üzerinden bazı çıkarımlar yapmak mümkündür.

Metin Çevirileri:

Kapetanoviç'in çevirdiği metinlerde, Osmanlıca kelimelerin Boşnakça telaffuzuna uygun Latin harfleriyle yazıldığı görülür. Bu metinlerde, Boşnakça okuyucuların Osmanlıca metinleri doğru bir şekilde anlayabilmesi ve okuyabilmesi hedeflenmiştir.

Örneğin, "kadı" kelimesi Latin harfleriyle "kadi" olarak yazılmış olabilir.

Dilbilimsel Çalışmalar:

Kapetanoviç'in dilbilimsel çalışmaları, Osmanlıca ve Boşnakça arasındaki fonetik uyumu sağlamak üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan transliterasyon sistemi, iki dilin fonetik özelliklerini dikkate alarak oluşturulmuştur.

Mehmedbeg Kapetanoviç Ljubušak, Osmanlıca metinlerin Latin harflerine çevrilmesinde kendine özgü bir transliterasyon sistemi kullanmıştır. Bu sistem, Osmanlıca'nın fonetik özelliklerini ve Boşnakçanın dil yapısını dikkate alarak oluşturulmuş ve dönemin dilbilimsel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamıştır. Kapetanoviç'in transliterasyon sistemi, onun çeviri çalışmalarında ve kültürel derlemelerinde önemli bir araç olarak kullanılmıştır ve iki dil arasındaki kültürel köprülerin kurulmasına katkıda bulunmuştur.

Kapetanoviç hakkında çalışmalar ve yazarlar kimlerdir.

Mehmedbeg Kapetanoviç Ljubušak hakkında yapılan çalışmalar ve onu ele alan yazarlar, Bosna Hersek ve Osmanlı tarihi, edebiyatı ve kültürü üzerine çeşitli disiplinlerde önemli katkılar

sunmuşlardır.

Münib Maglajlić, Dženana Buturović ve Lamija Hadžiosmanović'in çalışmaları, Mehmed beg Kapetanović Ljubušak'ın Bosna-Hersek'in kültürel ve edebi mirasına yaptığı katkıları anlamak için önemli kaynaklar sunar. Bu araştırmacılar, Kapetanović'in derlemeleri, çevirileri ve kültürel çalışmaları üzerine yaptıkları analizlerle, onun Boşnak kimliğinin ve kültürel zenginliğinin korunmasındaki rolünü ayrıntılı bir şekilde ele almışlardır. Kapetanović'in eserleri, Boşnak halk kültürünü belgelemek ve tanıtmak açısından büyük öneme sahiptir ve bu üç akademisyenin çalışmaları, onun mirasını derinlemesine anlamamıza yardımcı olmaktadır.

¹Munib Maglajlić, 24 Mart 1945'te Banja Luka'da doğdu. 1970 yılında Saraybosna Felsefe Fakültesi'nin Yugoslav Edebiyatı Tarihi ve Sırp-Hırvat Dili çalışma grubundan diploma aldı. 1974 yılında Zagreb Felsefe Fakültesi'nde yüksek lisans tezini (Sevdalinka / Bosna Hersek'ten kısa bir sözlü şeklin edebi-tarihsel ve edebi-teorik tespiti) savundu ve doktora tezini Edebi-tarihsel ve edebi-teorik tespit olarak savundu. Saraybosna Edebiyat Enstitüsü'nde çalıştı. 1992 yılından emekliliğine kadar Saraybosna Felsefe Fakültesi Güney Slav Edebiyatı Bölümü'nde profesör olarak görev yaptı.

Özellikle sözlü edebiyat, sözlü ve yazılı edebiyat arasındaki bağlantılar ve eski edebiyatla ilgilendi. Yerli ve yabancı mesleki yayınlarda çok sayıda kitap ve makalesi yayımlandı. Eserleri Bosna Hersek kültürü açısından oldukça önemlidir.

19 Ekim 2015'te Saraybosna'da geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Ölümü onu BZK "Preporod"daki Boşnak Çalışmaları Enstitüsü'nün yanı sıra "Novi Vidici" Vakfı'nın direktörlüğü ve "Mulla Sadra" Vakfı'nın editörlüğü pozisyonunda buldu.

²İNCEYunus, AKÇA Bayram, 2024, Osmanlı Döneminde Latin Harfleriyle Türkçe Yazılan Eserler ve Yazarları, Erdem, insan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara. Çevrimiçi tarihi 10.11.2024

³R. Yousof, 1888, Dictionnaire turc-français, en caractères latins et turcs, Constantinople. Başlık: Latince ve Türkçe karakterlerle herkesin erişebileceği Türkçe-Fransızca sözlük.... Cilt 1 / yeni bir yöntemle yazılmıştır. Genel bildirim:

<http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb31676836n> Açıklama: Dijital koleksiyon: Doğu Kütüphaneleri, Kaynak: Fransa Ulusal Kütüphanesi, Edebiyat ve Sanat departmanı, 8-X-4631 (1) Dijital koruma: Fransa Ulusal Kütüphanesi, Çevrimiçi tarih: 16.11.2024.

⁴Muhammed Hevaji Uskufi Bosnevi, Wikipedi Özgör Ansiklopedi, 20 Haziran 2024 tarihinde erişilmiştir.

⁵Hrvatski Biografski Leksikon

⁶Sarayova Halk Kütüphanesinden elyazmaları bölümünde 147 sayılı dosyadan Mehmed Beg Kapetanović Lyubušak'ın sözlük çalışmasının fotokopisi (1986).

Beşiğin Türküsü

Balkanların kalbi Prizren...
taş köprülerin gölgesinde
tarihin sessiz nefesi,
sokak aralarında gül kokusu,
derelerde su şırıltısı...

Evimizin ahşap odasında,
duvarlarda kilim,
pencere önünde fesleğen,
ve köşede,
atalardan kalma oyma bir beşik...

Anam Ayşe,
saçlarına yorgun aklar düşmeden önce
elleriyle sallardı beni,
beşiğin ahşap gıcırtısı
ninnisine karışırdı:

"Dandini dandini dastana...
Uyu yavrum, büyü yavrum..."

O ninnilerde,
sadece uyku değil
bir milletin sesi vardı,
Türkistan'dan Balkanlara uzanan
bir yolun türküsü vardı.

Her beşik, bir kültürün mirasıdır derler ya,
benim mirasım,
anamın sıcak avuçlarında,
beşiğin ahşabında saklıdır.

Ve ben büyüdüm...
Şimdi ne zaman Prizren sokaklarında yürüssem
duyarım o sesi,
hem derenin akışında
hem taş köprüünün altındaki rüzgârda:

Uyu yavrum, büyü yavrum...
Yüreğinde vatan türküsüyle...

Altay Suroy

Çocuk dergiciliği

Tematik Çocuk Dergiciliğine Dair Örnek Bir Çalışma

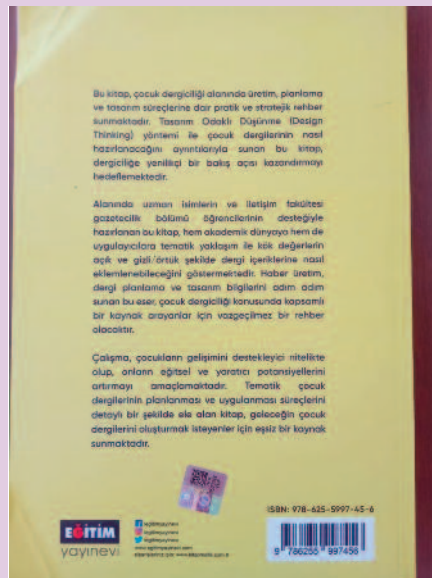
Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Ayşe Çatalcalı Ceylan tarafından “Mamuşa Belediyesi İle İşbirliği Projesi” çerçevesinde hazırlanan kitapta tematik çocuk dergiciliği, bunların hazırlanma-yayınlanma süreçleri hakkında kapsamlı akademik bilgiler yer alıyor
Başyazarlığını Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Ayşe Çatalcalı Ceylan’ın yaptığı, Ankara merkezli Eğitim Yayınevi tarafından geçen yılın sonlarına doğru yayımlanan Tematik Çocuk Dergileri başlıklı kitapta çocuk dergiciliği, bunların hazırlanmasına yönelik planlama, üretim ve tasarım süreçleri üzerinde duruluyor.

Çalışmanın Eksenini ve Tematik çocuk Dergileri, Görsel Kimlik ve Temalar, Çocuk Dergileri Araştırmaları ve Metin Türleri kullanımı başlıklı dört ana bölümden oluşan 175 sayfalık kitabın hazırlanmasında yazar ve editör olarak Doç. Dr. Yurdakul Bezirgan Arar, Doç. Dr. Murat Sağlam, Sümeyye Akdağ ve Şebnem Yılmaz, danışman olarak ise Reşit Hanadan’ın yer aldığı görülüyor.

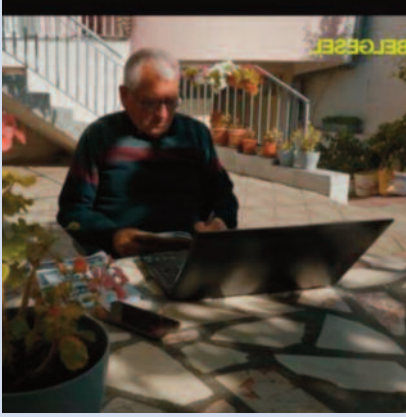
Başyazar Ayşe Çatalcalı Ceylan tarafından kaleme alınan önsözde diğerleri arasında şu ifadeler de yer alıyor: “Bu kitap, medya alanında çocuk dergiciliğine ilgi duyan bireyler için rehber niteliğindedir. Özellikle temalar üzerinden ‘Bir çocuk dergisi nasıl üretilir, tasarlanır ve bu dergilerin çocuklar için önemi nedir?’ sorusuna pratik ve stratejik bir perspektiften yanıt vermektedir. Bu çalışma, Kosova Cumhuriyeti’nin Mamuşa Belediyesi Proje Koordinatörlüğü ve Kuşluk Dergisi /Türkiye/ tarafından desteklenmiş, Ege Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi iletişim Fakültesi öğretim üyeleri tarafından uygulanmış ve sayın gazeteci-yazar Reşit Hanadan’ın danışmanlığında tamamlanmış uluslararası bir paydaş projesidir.”

Tematik çocuk dergilerinin hazırlanması ve uygulanması süreçlerini detaylı bir şekilde ele alan bu kitap içerdiği akademik bilgi ve görsellerle geleceğin çocuk dergilerini hazırlamak isteyenler için eşsiz bir kaynak niteliğini taşımaktadır.

TRT 'de Reşit Hanadan'ın edebi yaratıcılığına dair bir program

Mamuşa'da yaşayan Kosovalı gazeteci- yazar Reşit Hanadan ile ilgili olarak TRT Belgesel kanalında içinde bulunduğumuz yılın Haziran ile Ağustos aylarında yayımlanan bir programda yazarın roman yaratıcılığı üzerinde duruldu. "Tuna Boyu Günlükleri" başlığı altında Rumeli/Balkan coğrafyasında yaşayan farklı meslek erbabı insanların yaşam öyküleri ve meslekleriyle tanıtıldıkları programda Reşit Hanadan'ın öykü ve roman yaratıcılığı yazarın kaleme aldığı eserlerindeki olayların geçtiği Mamuşa ile Prizren'deki tarihi, kültürel mekanlardan görüntüler eşliğinde dile getirildi.

"Demokrasi" Üniversitesi'nde Reşit Hanadan'ın romanları üzerine yüksek lisans tezi

Kosovalı gazeteci yazar Reşit Hanadan'ın son yıllarda Türkiye'deki muhtelif üniversitelerde hayatı ve eserleri üzerine hazırlanan yüksek lisans tezlerine İzmir Demokrasi Üniversitesi'nde 2 Temmuz 2025 tarihinde başarıyla savunulan tezle bir yenisi daha eklendi. Selma Gültekin tarafından hazırlanan "Reşit Hanadan'ın romanlarında Halk Bilgisi Unsurları Üzerine İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezinde yazarın 5 bin sayfayı bulan 10 romanındaki halk bilgisi unsurları üzerinde duruluyor.

"Güneşin Karanlığında KOSOVA"
Filmi Gösterimde

Kosova'daki Acı Olayları Anlatan Bir Film

1990'lı yılların başında Yugoslavya'yı kana bulayan iç savaş esnasında Müslüman halkın soykırımına maruz kaldığı Bosna'daki acı olayları anlatan 2021 yapımı "Saklı Yüzler Bosna" filmiyle ilgi gören ekip bu kez aynı savaş çerçevesinde kanlı çatışmaların yaşandığı Kosova'daki acı olaylardan hareketle "Güneşin Karanlığında Kosova" adında yeni bir filme daha imza attı.

Yönetmenliğini Hakan Özkan, koordinatörlüğünü Canan Yılmaz'ın yaptığı filmde Bora Sivri, Ebru Taşçı, Ümit Acar, Müge Ulusoy gibi ad yapmış oyuncular rol alıyorlar. Kosovalı genç tiyatro sanatçısı Sonay Buş'un da küçük bir rolle yer aldığı aksiyon, dram, siyasi gerilimlerle dolu "Güneşin Karanlığında Kosova" adlı film geride kalan Ağustos ayı sonlarında Prizren'de izleyicilerle buluştu. Eylül ayı başlarında Türkiye'nin yanı sıra Balkan ülkelerindeki sinemalarda da gösterime giren film ilgiyle izleniyor.

Söz konusu filmlerin hayata geçirilmesinde önemli rolleri bulunan Gökhan ve Ayhan Tunalıgil kardeşlerin Mamuşa/ Kosova doğumlu olduklarını, Türkiye'ye 1999'daki Kosova Savaşı'nın ardından ailece göç ettiklerini de burada belirtmekte yarar var.

2025/26 Yeni eğitim-öğretim yılı başladı

Okullar yine Öğrencilerle cıvı cıvı

Hayli sıcak geçen uzun bir yaz tatilinin ardından 1 Eylül tarihinde başlayan 2025/26 yeni eğitim-öğretim yılının ilk günü Kosova'nın diğer yerlerinde olduğu gibi Mamuşa'daki okullar da öğrencilerle dolup taştı.

Bu yılki eğitim-öğretim süreci kapsamında yapılan hazırlıklarla birlikte açılan birinci sınıf sayısı, kadro durumu, ders kitabı temini konularında bilgilerine baş vurduğumuz Mamuşa Belediyesi Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürlüğü yetkililerinden aldığımız bilgilere göre Mamuşa "Anadolu" İlkokulu ile "Atatürk" Lisesi'nde başarılı yeni bir eğitim-öğretim yılı için gerekli tüm hazırlıklar zamanında yapılmış bulunuyor.

"Anadolu" İlkokulu'nda bu yıl Türk dilinde 3, Arnavut dilinde 1 birinci sınıf açılmış bulunuyor. Bu arada engelli öğrenciler için de ayrı bir sınıf oluşturulmuş. "Anadolu" İlkokulu çerçevesinde çalışan "Zübeyde Hanım" Ana Okulu'nda ise bu yıl da minikler Türk dilinde eğitime ilk adımlarını 2 sınıfta atabilecekler.

Aldığımız bilgiler söz konusu ilkokulda görevli öğretmen kadrosunun da kalifiyeli öğretmenlerden oluştuğunu, öğretmenlerin kendi branşlarıyla ilgili derslere girdiklerini ortaya koyuyor. Şimdilik tek sorunu bazı dersler için gerekli Türkçe ders kitaplarının basılmadıkları gerekçesiyle bu yıl da bulunmayışı oluşturacak.

Mamuşa "Atatürk" Lisesi'ndeki duruma gelince ise öğ-

rencilerin fen ve sosyal sınıflarda öğrenim gördükleri bu lisede her yıl olduğu gibi bu yıl da biri fen, diğeri sosyal olmak üzere 2 onuncu sınıf açılmış bulunuyor. Söz konusu lisede 10, 11 ve 12. sınıflar olmak üzere toplam altı sınıfta öğretim yapılıyor. Buradaki öğretmen kadrosunun da tamamı üniversite mezunu olup bu öğretmenler kendi branşlarıyla ilgili derslere giriyorlar.

Ders kitabı sorunu bu yıl da lisedeki öğretmen ve öğrencilerin başlarını ağrıttacak. Yıllar önce tükenen kitaplardan bir kısmının yeni baskıları bir türlü yapılamadığı için dersleri öğrencilere dikte ederek veya internet ortamından faydalanarak yapmak zorunda kalacak olan öğretmenler yeni başlayan eğitim-öğretim süreci içerisinde bu konuda yine zorluklarla karşılaşmaktan kurtulamayacaklar.

Sözümüz Türkçe ders kitaplarında iken öğrencilerin ders kitaplarını indirimli fiyat üzerinden temin edebilmeleri için Türkçe eğitimin de yapıldığı okullarda ders kitabı satış noktalarının kurulmasıyla ilgili olarak bu yıl başlatılan uygulama selamlanması gereken bir gelişmeyi oluşturmaktadır. 2025/26 Eğitim-Öğretim yılının tüm öğretmen ve öğrencilerimize hayırlı uğurlu olması dilekleriyle...

İkinci sınıf öğrencileri öğretmenleri Hakan Morina ile ilk derslerine heyecan içerisinde başladılar

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda görev yapan 3 öğretmenimiz emekliye ayrıldı

Türkçe Eğitime 40 Yıl Emek Veren Öğretmenlerimize Vefa Borcu

Kendilerinin de ilkokul eğitimi aldıkları "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu'nda başlayıp daha sonra kurulan "Anadolu" İlkokulu'nda devam eden 40 yıllık öğretmenliklerinin içinde bulunduğumuz yılın başlarında sona ermesiyle birlikte emekliye ayrılan Adem Koç, Rujdi Krüezi ve Rüstem Morina adındaki öğretmenlerimize bu vesileyle Mamuşa Dergisi olarak vefa borcumuzu, okurlarımıza kendilerini kısaca tanıtarak ödüyoruz

Rüjdi Krüezi /Fizik-Kimya Öğretmeni/

Rüjdi Krüezi 1960 yılında Mamuşa'da doğdu. İlkokulu buradaki "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu'nda bitirdikten sonra orta öğrenimine Prizren "Yovanka Radivoyeviç-Kiça" Lisesi'nde devam etti. Lise öğreniminin ardından kaydolduğu Prizren "Cevdet Doda" Yüksek Pedagoji Okulu'nun Fizik-Kimya Bölümü'nden mezun oldu.

Mezuniyetinin ardından Mamuşa'daki ilkokulda Fizik-Kimya öğretmeni olarak çalışmaya başlayan Rüjdi Krüezi başarılarla dolu 40 yıllık öğretmenlik mesleğinin ardından içinde bulunduğumuz yılın başlarında, emekliye ayrıldı.

Daha 19 yaşındayken öğretmenliğe başlayan Rüjdi Krüezi "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu müdürü görevinde de bulundu. Türkçe eğitime Mamuşa'da 2002 yılında kurulan "Atatürk" Lisesi'nde müdürlük yaparak hizmet eden Rüjdi Krüezi fizik öğretmenliğini emekli olduğu 2025 yılına kadar buradaki görevinin ardından geçtiği "Anadolu" İlkokulu'nda sürdürdü.

Kırk yıllık eğitim kariyeri boyunca çoğu üniversite mezunu da olan öğrencileri arasından doktor, mühendis, hukukçu, öğretmen vb. unvan sahibi binlerce öğrenci yetiştiren Rüjdi Krüezi 2022 yılında Mamuşa Belediyesi'nin önerisi üzerine Kosova Eğitim Bakanlığı tarafından Yılın Öğretmeni Takdimnamesi ile ödüllendirildi.

Adem koç /Beden Eğitimi öğretmeni/

1960 yılında Mamuşa'da doğan Adem Koç ilkokul eğitimi buradaki "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu'nda tamamladı. 1976 yılında kaydolduğu Prizren "Yovanka Radivoyeviç-Kiça" Lisesi'nden mezun olan Adem Koç 1981 yılında Priştine Üniversitesi Beden Eğitimi Fakültesi'ne yazıldı. Buradan

1985 yılında mezun olur olmaz doğum yeri Mamuşa'da kendisinin de okuduğu ilkokulda beden eğitimi öğretmeni olarak çalışmaya başlayan Adem Koç 40 yıl süren öğretmenlik görevinin ardından bu yılın başlarında emekliye ayrıldı.

Kendisiyle yaptığımız görüşmede çok sevdiği beden eğitimi öğretmenliği süresince öğrencileriyle birlikte çok sayıda başarılarla imza atıklarını, spor karşılaşmaları ve milli bayramlar nedeniyle düzenlenen yarışmalarda da elde ettikleri başarılar için çok sayıda kupa ve plakatlara layık görüldüklerini, 40 yılın ardından öğrencilerden ayrılmanın çok zor olduğunu belirten Adem Koç eğittiği öğrencilerden çoğunun üniversite öğrenimlerine devam etmiş olmalarından büyük memnuniyet duyduğunu da söyledi.

Rüstem Morina /Sınıf Öğretmeni/

1960 yılında Mamuşa'da doğan Rüstem Morina ilkokulu buradaki "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu'nda tamamladı. Orta öğrenimi için kaydolduğu Prizren "Yovanka Radivoyeviç-Kiça" Lisesi'nden mezun olan Rüstem Morina yüksek öğrenimine Prizren'deki "Cevdet Doda" Yüksek Pedagoji Okulu Öğretmenlik

Bölümü'nde devam etti.

Öğretmenlik mesleğine 1985 yılında Mamuşa'daki "Hacı Ömer Lütfü" İlkokulu'nda başlayan Rüstem Morina burada sürdürdüğü başarılarla dolu 40 yıllık öğretmenlik görevinin ardından içinde bulunduğumuz 2025 yılında emekliye ayrıldı.

Rüstem Morina da diğer meslektaşları gibi bu yıllar içerisinde binlerce öğrenci yetiştirdi. Rüstem Morina 2023 yılında Mamuşa Belediyesi'nin önerisi üzerine Kosova Eğitim Bakanlığı tarafından Yılın Öğretmeni Takdimnamesi ile ödüllendirildi.

Türkçe eğitimin gelişmesine binlerce öğrenci yetiştirerek katkı sunan bu emektar öğretmenlerimize emekliye ayrılmaları vesilesiyle Mamuşa Dergisi olarak Türkçe eğitime sundukları katkıları için teşekkür eder, emeklilik dönemlerini sıhhat, huzur ve mutluluk içerisinde geçirmelerini dileriz.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞIN'DAN SONRA GELİŞEN KOSOVA TÜRK EDEBİYATI

Cemali Tunalıgil

III. DÖNEM (1945-1999)

1Eylül 1939 yılında başlayan ve bütün dünyayı kasıp kavurarak 30 milyondan fazla insanın hayatını hunharca kaybetmesiyle sona erdirilen II.Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ve dünyada yeni sınırların belirlenmesinin ardından ortaya yeni rejim ve yeni ülkeler çıkmıştır. İşte bu yeni ülkelerden biri de 29 Kasım 1945 yılında temelleri atılan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'dir. Alman işgaline karşı dört yıl çetin bir halk kurtuluş mücadelesi veren Yugoslavya halkları Tito'nun önderliğinde çok uluslu yapısıyla temelleri yeni atılan sosyalist bir sistem içinde yaşamayı benimsemişlerdi. 1948 yılında Tito ile Stalin arasında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle Yugoslavya Sovyetler Birliği güdümünden ayrılarak bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürme kararını alır. Daha geçlerde diğer sosyalist ülkelerden farklı "Özyönetim Sosyalizm"sistemini uygulayarak dünyada ender ülkelerden biri olmayı başarmıştır. Kurulan bu yeni ülkede Kosova sosyalist özerk bölge statüsüyle tekrar Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerden biri olan Sırbistan'a bağlanmış olur.

Tito'nun önderliğinde kurulan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti; Sırbistan, Hırvatistan, Bosna Hersek, Karadağ, Slovenya ve Makedonya Cumhuriyetleri ile Sırbistan Cumhuriyeti'ne bağlı Kosova ve Voyvodina Özerk bölgelerinden oluşmaktaydı. İçişlerinde özerk haklara sahip bu altı Cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşan Sosyalist Yugoslavya bünyesinde Sırp, Karadağlı, Hırvat, Makedon, Sloven, Boşnak, Arnavut, Türk, Macar, Romen gibi 25 kadar farklı halklara mensup insanlar yaşamakta idi.

Tito Yugoslavya'sının dağılma süreci

Yıllarca söz konusu ülkede özgürce ve eşitlikli bir şekilde yaşayan bu halklar 1980 yılında Tito'nun ölümünün ardından, özellikle Kosova'da meydana gelen protesto yürüyüşleri ve boykotlar huzursuzlukların ilk belirtileriydi. Josip Broz Tito hayatayken tüm halkları huzur, özgür, barış ve eşit haklı geniş haklar tanımıştı. Özellikle 1974 Anayasası'yla başta Kosovalı Arnavutlar olmak üzere diğer azınlıklara da geniş haklar tanımış, bilhassa dil, eğitim ve kültürel alanlarda herkese eşitlik sağlamış, Arnavutça, Sırpça ve Türk dili Kosova'da konuşulan üç resmi dilden biri olarak tanınmıştı. Hal böyle iken Sırbistan'ın başına gelen Slobodan Milošević, Kosova'yı özerk bölge olmaktan çıkarıp, Kosova

Meclisi'ni fesh ederek bölgeyi merkeze yani Sırbistan'a bağlama kararını tek taraflı olarak alır. Durum böyle olunca bölgedeki huzursuzluklar daha da artmaya başlar. 1986 yılında baş gösteren sosyo-ekonomik sorunlar, özellikle 1990 yılında çok partili sisteme geçilmesinin ardından ortaya çıkan milliyetçilik eylemleriyle o güzelim Yugoslavya'nın dağılma süreci tam anlamıyla başlamış olur.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Yugoslavya'yı oluşturan iki özerk bölge ve cumhuriyetlerden önce Slovenya 1991 yılında, ardından 1992 yılında Hırvatistan, Bosna Hersek, Makedonya bağımsızlıklarını ilan ederek kendi bağımsız devletlerini kurmuşlardır.

Karadağ Cumhuriyeti ise Yugoslavya'dan ayrılma mücadelesi vermesine rağmen Sırbistan'ın baskılarına boyun eğmek zorunda kalarak Yeni Yugoslavya'ya katılmayı kabul edince 2003 yılında da Sırbistan Karadağ adıyla kurulan esnek bir Federal devlet'in sınırları içerisinde yer alır. Bu yeni federal devlette işlerin istenilen düzeyde yürümemesi nedeniyle Karadağ yönetimi 21 Mayıs 2006 yılında ülkede halk referandumu yaparak ve referandum sonucuna göre 3 Haziran 2006 tarihinde bağımsızlığını ilan edince yeni kurulan Sırbistan Karadağ Federal devleti de böylece tarihe karışmış olur.

Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyet bağımsızlıklarını ilan ederken Kosova Özerk Bölgesi, Sırbistan'da süren Milošević yönetimi baskıları nedeniyle bağımsızlığını ilan edememiştir. "Nerde bir Sırp varsa orası Sırp toprağıdır" parolasıyla kendi bildiğini yapmaya çalışan Milošević yönetimi, Kosova'nın merkez yönetimden ayrılmasına izin vermeyerek, 1995 yılında Kosova'ya saldırır. Zaman zaman çetin çatışmaların yaşandığı Kosova'da 1999 yılında Sırp baskıları nedeniyle binlerce insan hayatını kaybeder, genelde Arnavut, Türk, Boşnaklardan oluşan yüzbinlerce kişi de Kosovayı terk ederek Avrupa ülkeleri, komşu Ülke Arnavutluk, Makedonya ve Türkiye'ye sığınmak zorunda kalır. Bu gelişmelerden sonra NATO'ya bağlı ülkelerin askeri müdahalesi sonucu taraflar arasında 10 Haziran 1999 tarihinde K. Makedonya'nın Kumanova kentinde yapılan Barış Anlaşması uyarınca Sırp ve Yugoslav askeri, polis güçleri Kosova'dan çekilmek zorunda kalınca Kosova özgürlüğüne kavuşur. Bu arada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler ana sözleşmesinin 41. maddesinin yok sayıldığını, uluslararası barışın tehlike altına girdiği gerekçesiye 1999 yılının Haziran

ayında Kosova'nın yönetimi UNMİK Geçici Yönetimi adı altında Birleşmiş Milletler'e verilir.

BM yönetim biçimi 2008 yılına kadar sürer ve Kosova nihayet 17 Şubat 2008 tarihinde Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eder. Böylece Sosyalist Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını ilan etmiş olan yedinci ve Avrupa ile dünya'nın en yeni ülkesi Kosova olur.

Tito Yugoslavya'sında Türk dili, kültürü, sanatı ve edebiyatının gelişimi

İkinci Dünya savaşı'ndan sonra kurulan Sosyalist Yugoslavya'da yaşayan tüm halk ve azınlıklara geniş haklar tanınmıştı. Ne var ki, Kosova Türklerine bu haklar o dönemdeki siyasi gelişmeler yüzünden biraz geç olarak tanınmıştır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde 1944 yılında Türk dilinde öğretim yapan okullar faaliyete geçmiş, ardından 1946 yılında Türkçe ders kitapları hazırlanmıştır. Eğitimde ki bu yeni gelişmelerden sonra basın ve kültür alanında da büyük gelişmeler olur. 1944 yılında Birlik gazetesi, 1949 yılında Pionir Çocuk Dergisi, 1950 yılında yine çocuklar için Tomurcuk ve Sevinç adındaki dergiler, daha geçlerde yani 1965 yıllarına gelindiğinde Sesler Aylık Toplum ve Sanat Dergisi çıkmaya başlar, bu kültürel gelişmelerin yanında kültür ve sanat dernekleri ile bugün hâlâ faaliyetlerini sürdüren Üsküp Türk Tiyatrosu kurulur. Ayrıca Halk Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra 1945 yılında Üsküp radyosu Türkçe yayınlarına başlar. Kosova'da bu süreç daha geçlerde başlar. Bu gecikmenin altında çeşitli siyasi nedenler yatar. Kosova Türkleri bu özlük haklarına ancak 1951 yılında kavuşurlar. 20 Mart 1951 tarihinde Kosova Özerk Bölgesi'nde; Prizren, Priştine, Mamuşa, Gilan, Doburçan, İpek, Mitroviça, Vuçitirin, Bilaç gibi Türklerin yaşadığı yerleşim yerlerinde

Türk dilinde eğitim veren okullar açılır. Başlangıçta kadro sorununu gidermek için eli kalem tutan birçok genç ve aydın Üsküp'te düzenlenen öğretmenlik kurslarına katılarak diploma sahibi olurlar. Böylece var olan kadro sorunu ortadan kaldırılmış olur.

Eğitimdeki bu gelişmelerden sonra kültürel alanda da gelişmeler yaşanır. 25 Mart 1951 yılında Priştine Radyosu'nda ilk Türkçe radyo yayınlarına başlanır. Daha sonraları Prizren, Gilan ve Mitroviça'da kurulan yerel radyolar da Türk dilinde yayın yapmaya başlar. 1974 yılında Priştine Televizyonu da Türkçe yayın hayatına başlamıştır. Ardından kültürümüzü ayakta tutacak olan derneklerimiz kurulmaya başlar. İlk kültür ve sanat derneğimiz, 17 Haziran 1951 yılında Prizren'de "Doğru Yol" Türk Kültür Sanat Derneği adı altında kurulur. Dernekte kültür çalışmalarının yanında edebi etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Edebi etkinliklerin daha derli toplu yürütmesi için "Doğru Yol" Derneği bünyesinde "Nazım Hikmet" Edebiyat Kolu' kurulur, bu kolun sayesinde çeşitli edebiyat saatleri, yarışmalar gibi faaliyetler sürdürülmüştür. Bir de bu kolun yöneticileri "Esin" adında bir dergi çıkarmayı başarırlar. Ayrıca 1988 yılında "Nazım Hikmet" Edebiyat Kolu'nun 20. yılı nedeniyle (1968-1988) münasebetiyle bir "Monografi" de hazırlanmıştı. Aynı yılın 1 Eylül tarihinde Priştine'de "Yeni Hayat" Kültür-Sanat Derneği kurulur. "Yeni Hayat" Derneği de "Doğru Yol Derneği" gibi Türkçemizin, edebiyatımızın ve kültürümüzün gelişmesine büyük katkılar sunmuş derneklerimizden biridir. 1969 yılında isim değişikliğine giderek "Gerçek" Kültür Güzel Sanatlar Derneği adını alan bu dernek bu adla bugün de etkinliklerini sürdürmektedir.

SELÇUKLU TÜRKÜ OLMAK

Selçuklu Türkü olmak
Çay, dere ve ırmak gibi
Akmaktır denize gürül gürül
Dalgalanıp engine açılmaktır.
Selçuklu Türkü olmak
Konu orman, sık orman gibi
Yükselmektir göğe gür gür
Tanrı katına varıp inmektir.
Selçuklu Türkü olmak
Boy, oba ve oymak gibi
Yayılmaktır evrene akın akın
Bire on ona yüz sayılmaktır.
Selçuklu Türkü olmak
Türk ve Türk dünyası gibi
Doğmaktır hilallere yıldız yıldız
Selçuklu'dan Osmanlı'ya konmaktır.

(Nusret Dişo Ülkü, "Büyük Selçuklu Türk Sultanları", 2004, kitabından alınmıştır.)

SEN OLMASAN ANNE

Sen olmasan anne
Böyle derinden soluk alamazdım bugün
Güneşe duramazdım böyle gergin
Böyle güzel, böyle gergin
Gözlerim böyle kuru
Gülmediğim böyle canlı
Boyum böyle olmayacaktı,
Böyle şarkı söylemiyecektim içten
Sen olmasan anne.
Sen olmasan anne
Başka bir müzik alacaktı konuşmam
Başka bir bakışla bakacaktı gözlerim
Yinim olmayacaktı böyle temiz,
Yüzüm böyle şen.
Kim beni büyütecekti böyle?
Kim sevecekti senin gibi içten?
Kime ben "anne" diyecektim, kime?
Kim bana "oğlum" diyecekti senin gibi tatlı, kim?
Sen olmasan anne.

(Nimetullah Hafız, "Günaydın", S:23, Birlik)

Yine, 1979 yılında Mamuşa'da birkaç arkadaşımızla birlikte Kosova Türk Halk edebiyatımızın ünlü saz şairi Aşık Ferki'nin ismini vererek ülkemizin en eski derneklerinden biri olarak kurduğumuz Mamuşa "Aşık Ferki" Kültür Güzel Sanatlar Derneği de gerek yurt içi gerekse yurt dışı festivallerde Mamuşa kültürünü tanıtmaya alanında önemli başarılarla imza atmış ve halen atmayı sürdürmektedir. Dernek bünyesinde daha sonraki yıllarda edebi etkinliklerin daha iyi bir şekilde sürdürülebilmesi için Yugoslavya Türk Edebiyatı'nın önemli şair ve yazarlarından "Necati Zekeriya" Edebiyat kolu' da kurulur.

Adlarından bahsetmiş olduğumuz bu derneklerden başka Kosova'da daha birçok dernek başarılı bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir.

Kosova Türk Edebiyatına ağırlık veren derneklerden biri de Kosova Türk şair ve yazarlarını etrafında toplamak amacıyla 1994 yılında Prizren'de kurulan ve bir dönem bizim de yönetiminde bulunduğumuz Kosova Türk Yazarlar Derneği'dir. Bir diğer önemli kuruluş da değerli hocalarımız Prof. Dr. Nimettullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız'ın gayretleriyle 2000 yılında yine Prizren'de kurulan BAL- TAM (Balkan Türkoloji Araştırmaları Derneği'dir.

Kosova'da yaşayan Türk halkının adeta bir enstitüsü sayılan ve çalışmalarını 1969-1999 yılları arasında aralıksız olarak 30 yıl yayımlanan haftalık "Tan" gazetesinin ilk sayısı 1 Mayıs 1969 yılında çıkmaya başlar. Gazete başlangıçta iki haftada bir çıkmaya başlar. Gazete bünyesinde başlangıçta üç ayda bir, daha sonra iki ayda bir olmak üzere toplum, bilim ve sanat dergisi "Çevren" (1974), daha sonra 1979 yılında aylık "Kuş" çocuk dergisi çıkmıştır. 1990 yılında yine "Tan" Gazetesi bünyesinde Prizren'de "Çığ" adında yeni bir dergi çıkmaya başlar. Bunların yanında bu gazetenin çalışmalarını kapsamında şair ve yazarlarımızın şiir, hikâye, roman, tiyatro alanında kitapları yayınlanmıştır. 1996 yılında Kosova Türk Demokratik Partisi'nin "Sesimiz" adında çıkardığı gazete ilk özel gazetedir. Maddi olanaksızlar nedeniyle gazetenin ancak bir sayısı yayınlanabildi. 1999 Kosova Savaşı'ndan sonra kapanan "Tan" Gazetesi ile bu gazete kapsamında yayımlanan "Çevren", "Kuş" ve "Çığ" dergilerinin yerlerini doldurmak amacıyla Mehmet Bütüç "Yeni Dönem" adında haftalık gazete ile "Yeni Dönem" Radyosu'nu kurar, Prof. Dr. Nimettullah Hafız ve Prof. Dr. Tacida Hafız BAL-TAM Dergisi, Zeynel Beksaç "Türkçem", Osman Baymak "Bay", Mamuşa aydınları "Sofram", Arif Bütüç "Derya" Agim Rifat "İmza" adlı dergileri çıkarırlar. Bu arada "Bahar", "İnci", "Mamuşa" adlı dergiler de gün yüzünü görürler. Mamuşa Belediyesi tarafından nin yayımlanan "Mamuşa" Dergisi günümüzde de yayın hayatını sürdürmektedir. Bu saydıklarımız arasında "Yeni Dönem" Gazetesi ile "Yeni Dönem" Radyosu, "Sofra", "Derya", "İnci", "Bay", "Bahar" dergileri maddi imkânsızlıklar yüzünden yayın hayatlarına son vermek zorunda kalmışlardır.

Refki Taç, Mamuşa/Kosova

Göç belası sardı içimi

Gu guk sesi geldi yatakta uykuma
Müjdenin türküsünü duyuyordum rüyamda
Sehere uyanmaya hazırdım
Pencere altı sokak ışığı sönmemişti henüz
Çığ düşmüştü saksı çiçeklerin üzerlerine
Güneşin gelişine turuncu güller açmıştı ufukta
Yeni bir gün geliyordu, perdelerini aç aça
Ben de olmalıydım içinde mutlaka
Yüreğime geçmişin ezgileri inmişti
Alev alev yanıyordu içim
Al sende kalsın çünkü günlerim
Dedim.

Kalbimde yatmalarını istemedim eskilerin
Özlem kokularına boğulmuştu nefesim
Dilimden düşmedi dediklerim
Altında ninem, dedem, annem, babam vardı
Atılmazdı tabi ki
Sevgi döndü içime
Geçmişin uzağından
Bir başka depreşti gençliğimden kalan hatıralar
Beynimde devşirdi geçmişten anılar
Ceddin bahçesinde yeniden yeşermesini bekledim.

Umutsuzlukla kalkmışım yeni güne
Kim bilir kaç göç gerçekleşmişti o günden bu güne
Düşündüm.
Yeniden düşündüm,
dert davulunu vura vura,
derin düşüncelerimde,
hesaba girmiştim fikrimle:
Her mevsimde birer olsa dört yapar
kişi değil hesapta aile var
o başka matematiğe kaçır.

Senelerin neresine gelmişti günün tarihi
takvimde yoktu gidişleri.
Göçebe kuşları geçti düşüncelerimde
Kendimizi benzetemedim onlarınkilerine
Bizimki sadece gidek oluyordu gerçekte
Hüzün girmişti bedeninin bütününe
El salmaya mecal kalmamıştı
Yürek dayanamıyordu yeni göçlere
Çıtır çıtır yanıyordu umutlar
Tükenmek üzereydi sabırlar
Göç yola çıkmış
Yeni güne uyanmıştık
Bir göç daha.

Ramazan Mızrak
Kozan/Türkiye

KOZAN

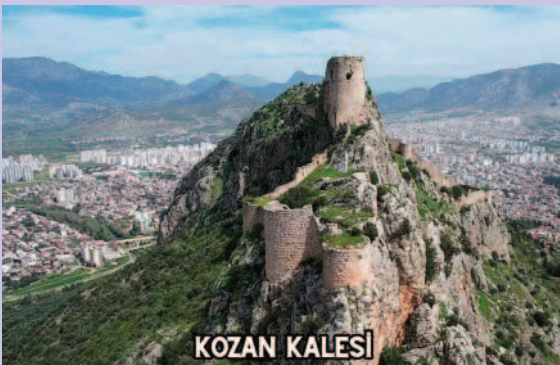
Duman çöktü bizim elin üstüne
Dağlar ıssız yollar ıssız köy ıssız
Kimi gitti uzaklarda ev aldı
Kimi gitti gurbet ellerde kaldı
Benim gibi birkaç yaşlı can kaldı
Tarla ıssız bahçe ıssız bağ ıssız

Meyve düşmez koca dallı çınardan
Akmaz oldu tatlı sular pınardan
Çekildi balıklar akar sulardan
Dere ıssız çaylar ıssız çay ıssız

Sayam dedim sayamadım sıradan
Kimler geldi kümleler geçti buradan
Çocuklar da uçtu gitti yuvadan
Oda ıssız evler ıssız ev ıssız

Beklesen de olmaz arayıp soran
Düşüversen olmaz yaranı saran
Yüzde beşe indi secdeye varan
Avlu ıssız cami ıssız vay ıssız

Mızrakoğlu nerde sefa sürenler
Kocamışlar ak sakallı erenler
Gitti birer birer akıl verenler
Yaşadığı yerler ıssız yer ıssız

KOZAN KALESİ

İbrahim Arslan
Priştine/Kosova

DOĞU'DA BULUT

Doğu'nun ortasında yine hava bulutlu,
Bitmiyor sarmaşık bu soru:
Acep Kudüs mü, dünyanın sonu?

Güvercine güvenim var, kanadıyla dağıtır onu;
Üstelik savaşı taşıyan o çocuk,
ben, dünyam, yine yarına umutlu.

Barış ne parayı,
ne Beyazsaray'ı (Aksaray'ı) takar
Gün ola hepsini, birer birer sayar.

(7 Aralık 2017)

*Washington'da Beyazsaray

Gülan Krüezi
Mamuşa/ Kosova

UMUT

Umut çiçekleri ekilsin, yeşersin bu yerlere
Gül koksun, yol alsın güzelliklere
Buğday taneleri gibi serpilsin her yere,
tohum olsun harabe olmuş yerlere
Umut ateşi yakılsın, tütsün kimsesiz evlere
Umut bulutları olsun, şimşekler çaksın,
sağanak sağanak yağmurlar yağsın gönüllere
Kar taneleri gibi parıldasın gözlere
Yaz mevsimleri olsun umut kokan çiçeklere
Hasat olsun, umudu duaya bağlayan ellere.

Kuş Hangi Derse Benzer

Öğretmen müzik dersinde öğrencilere sordu:

-Söyleyin bakalım, kuş hangi derse benzer?

- Doğa dersine.
- Yurt Bilgisi dersine.
- Aile Bilgisi dersine.
- Matematik dersine.
- Beden Eğitimi dersine.

Öğrenciler böyle karşılık veriyor, öğretmen de “hayır” anlamında başını sallıyordu.

Orhan gözlerini sırasına eğiş, “Senin sesin müzik gibidir” başlığı altında Sevil’e mektup yazmaya çalışıyordu. Öğretmen onun yanına geldi, kuşun hangi derse benzediğini ondan sordu. Orhan kalktı, elinde olmaksızın:

- Müziğe, diye fısıldadı.
- Çok doğru! Kuş müzik dersine benzer...

Orhan bütün bunlardan habersizdi. O mektubunda Sevil’e “Ben, müziğe bayılırım” diye yazmıştı. Öğretmenin de “Sen en çok neyi seversin?” diye sorduğunu sanmış, “müziğe” karşılığını vermişti. İşin içyüzünü ancak derslikten çıktıklarında anlamıştı, bilgiçlik taslayarak:

- Uykuda bile sorsalar bilirim, dedi.
- Sevil o gün hastaydı, okula gelmemişti.

**Necati Zekeriya,
Üsküp/K. Makedoya**

Okulumuz

Her yerden daha güzel
Bizim için burası,
Okul, sevgili okul,
Neşe, bilgi yuvası.

Güzel kitaplar burada,
Bir çok arkadaş burada,
İnsan nasıl sevinmez,
Böyle yerde okur da ?

Senin çatın altında
Girmez kötü duygular,
Bilgi giren yerlerde
Kalmaz artık kaygılar.

Her yerden daha güzel
Bizim için burası,
Okul, sevgili okul
Neşe, bilgi yuvası!

Rakım Çalapala

La Fonten

İki Katır Masalı

İki katır yolda yan yana gidiyorlarmış. Biri buğday, biri altın yüklüymüş. Altın çuvalı taşıyan katır, değerli bir yük taşıdığı için böbürlenirmiş. Yolda arkadaşına:

– Doğrusu yorulduğuna değmez, demiş. İki çuval buğday kaç para eder ki? Etse etse beş yüz lira eder. Bense bir servet taşıyorum.

Buğday yüklü katır dinler, sesini çıkarmazmış ama, onun bu böbürlenmesine de kızarmış.

Uzun bir yolculuktan sonra, büyük bir ormandan geçerlerken hırsızların saldırısına uğramışlar. Buğday yüklü katıra hiç kimse karışmamış. Fakat ötekine gelince, hemen üstüne saldırıp hem altın çuvalarını almışlar hem de katırı dövmüşler.

Hırsızlar gittikten sonra buğday yüklü katır, ayakta duramayacak kadar halsiz olan zavallı katıra, alaycı bir gülmeyle:

-Bak, demiş. O kadar övünüp durduğun yükün yüzünden başına neler geldi. El âlemin parasının hamallığı ile böbürlenmeye kalkanların sonu budur işte!

NASREDDİN HOCA FIKRALARI

Timur'un Filleri

Timur, ordusundaki fillerden birini, Nasreddin Hoca'nın memleketine gönderir. Fil o kadar büyük, o kadar oburdu ki, köyde ne kadar ot, saman varsa, hepsini silip süpürür. Bu duruma köylüler daha fazla dayanamazlar. Nasreddin Hoca'yı da önlerine katarak, Timur'a şikâyet için yola çıkarlar. Nasreddin Hoca'ya destek olacaklarına söz veren köylüler yolda birer ikişer sıvışırlar.

Tek başına kalan Nasreddin Hoca, Timur'un huzuruna alınır.

Timur'un o gün çok sinirli olduğunu gören Hoca, şikâyeti bir tarafa bırakıp:

– Köyümüze gönderdiğiniz filden bütün köylüler çok memnun kaldılar. Yalnız, zavallı hayvan tek başına yaşıyor. Hayvancağız için bir de dişi fil gönderilmesini istiyoruz, işte bunu arz etmek için huzurunuzda geldim, der. Bu sözlerle çok sevinen Timur, hemen yanındakilerine, Nasreddin Hoca'nın köyüne bir de dişi fil gönderilmesi için emir verir. Nasreddin Hoca, tek başına köye döner. Tüm köylüler sevinçli bir haber bekliyordur. Nasreddin Hoca'ya, Timur'un fili ne zaman geri alacağını, sorarlar.

Nasreddin Hoca gülümser:

– Ne geri alması, der. Timur hizmetinizden öyle memnun olmuş ki, yakında bu filin dişisini de göndermeye karar vermiş sizlere.

Ben Zaten İnecektim

Günün birinde Hoca Efendi pazara gitmek için eşğine biner ve yola koyulur. Bir süre gittikten sonra eşek huysuzlanır ve ardından hoplayıp zıplamaya başlar. Derken Nasreddin Hoca da eşekten düşer. Düşer düşmesine de çevresine toplanan çocuklar toplu hâlde bağırmaya başlarlar: “Nasreddin Hoca eşekten düştü, Nasreddin Hoca eşekten düştü.” Hoca, şöyle bir sağına soluna baktıktan sonra büyüklerden kimselerin olmadığını görünce eşe dosta rezil olmamak için; “Çocuklar, eşekten düşmedim, ben zaten eşekten inecektim.” deyiverir.

OKUL TÜRKÜSÜ

Çok severiz biz okulu,
 Kitabımız bilgi dolu.
 Okur, yazar her Türk oğlu,
 Yükselmenin budur yolu.

Biz okullu çocuklarız;
 Hem çalışır, hem oynarız.

Kağıt, kalem, kitap, defter;
 Bizi bunlar adam eder.
 Öğretmeni candan dinler,
 Öğreniriz pek çok şeyler.

Biz okullu çocuklarız;
 Hem çalışır, hem oynarız.

Hasan Ali Yücel

Yeni Öğretim Yılınız Hayırlı Uğurlu Olsun!

Mamuşa Tarımcılar Derneği Başkanı Necat Morina ile söyleşi

“Marka haline gelen domatesimizi artık Avrupa’ya da satıyoruz”

Sayın okuyucular. Bu sayımızda ata mesleği hayvancılık ve tarımcılıkla uğraşan, örnek ve girişken bir çiftçi olup ayrıca Mamuşa Tarımcılar Derneği Başkanı görevini de sürdüren Necat Morina ile çiftçilik uğraşı üzerine yaptığımız söyleşiyi yayımlıyoruz

-Kısa biyografinizi anlatır mısınız?

-03 Kasım 1962 yılında Mamuşa’da doğdum. İlkokulu burada, orta öğrenimimi ise Prizren “Yovanka Radivoyevič –Kiça” lisesi Ekonomi Bölümü ’nde tamamladım. Lise eğitimi ardından ata mesleği olan tarımcılık ve hayvancılıkla uğraşmaya başladım. Ata mesleğiyle ailece, çocuklarımla birlikte severek uğraşıyoruz. Bu arada Mamuşa Tarımcılar Derneği Başkanı görevini de sürdürmekteyim.

-Neler ekip, neler yetiştiriyorsunuz?

-Mamuşa’nın verimli ovasında domates, biber, salatalık, lahana, patlıcan, kavun karpuz, marul benzeri her çeşit sebzeyle birlikte buğday ve mısır üretimi de yapmaktayız. Ama ağırlıklı olarak domates, biber, salata ve lahana yetiştiriyoruz.

-Üretimi açık alanda mı yoksa seralarda mı yapmayı tercih ediyorsunuz?

-1980’li yıllara kadar üretim açık alanda yapıldı. Mamuşa’da ilk seralar 80’li yılların sonlarında kurulmaya başlandı. Biz de sera üretimine 1989’da başladık. İlk yıllarda ahşaptan yaptığımız derme çatma seralarımızın yerini artık son model çağdaş seralar almaya başladı. Devletin de desteğiyle tarımcılarımızın tamamı üretimlerini artık çağdaş seralarda gerçekleştiriyor. Sera üretiminin giderek gelişmesiyle birlikte artık ovamızdaki sebze üretiminin yüzde 80’i seralarda, yüzde 20’si de açık alanda yapılmaktadır.

-Sera söz konusu olduğunda tarımcılara yapılan devlet desteği konusunda neler söyleyebilirsiniz?

-Devletimiz Tarım Bakanlığı aracılığıyla köylüye sera alanında destek sunmaya çalışıyor. Bu yardım ve destekten son yıllarda Mamuşalı üreticiler de faydalanmaktadır. Sera konusunda yapılan destek çerçevesinde sera giderlerinin yüzde 65’lik bölümü devlet tarafından karşılanırken kalan yüzde 35’lik bölümü de üretici karşılıyor. Bu sayede talep edenlerin büyük bir kısmı seraya kavuşabiliyor. Fırsattan yararlanarak Mamuşa Tarımcılar Derneği Başkanı olarak Kosova Tarım Bakanlığı yetkililerine şahsım ve Mamuşalı tarımcılar adına teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

-Peki ya Mamuşa Belediyesi’nin de tarımcılara herhangi bir desteği oluyor mu?

-Tabii ki oluyor... Ovadaki yolların asfaltlanması, tarla ve seralara elektrik getirilmesi alanında belediyenin önemli hizmetleri oldu ve halen de oluyor. Bu sayede ulaşım ve sulama işlerinde tarımcılarımıza çok büyük kolaylıklar sağlanıyor. Aynı zaman da Mamuşa’da her yıl geleneksel olarak düzenlenen Uluslararası Domates Festivali çerçevesinde üreticilere, traktör, çapa makinesi, ilaçlama ve diğer tarım araç ve gereçlerinin ücretsiz olarak sağlanması alanında da belediyenin önemli hizmetleri geçiyor. Geçenlerde belediyenin girişimiyle 200 üreticimize TİKA /Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı/ tarafından ilaçlama makinesi dağıtıldı. Bu fırsatta şahsım ve tarımcılarımız adına kendilerine teşekkür ederim.

-Yetiştirdiğiniz ürünlerin satılması hakkında neler söylersiniz? Fiyatlar üreticiyi memnun ediyor mu?

-Ürünlerimizi Kosova'daki iç piyasanın yanı sıra komşu ülkelere de satıyoruz. Son beş yıldan bu yana toptancılar aracılığıyla Avrupa ülkelerine de ihraç etmekteyiz. Mamuşa'da organik olarak yetiştirilen ürünler artık Avrupa'daki pazarlarda da oldukça rağbet görüyor. Özellikle domateslerimizi kalite ve tatlarıyla Avrupa ülkelerinde marka haline getirmeyi başardık. Bu bizi oldukça mutlu diyor. Fiyata gelince Avrupa'ya ihraç etmeye başladığımızdan bu yana fiyatlardan memnunuz. Son beş yıldan beri üreticilerimizin yüzlerinin güldüğünü söyleyebilirim. Bu yıl içerisinde kilo bazında toptan olarak domates 60-70, salatalık 45-50, lahana 15-20, kavun 35-40, karpuz 20-25 cent üzerinden alıcı buldu ve bu fiyatlar üzerinden halen satmaya da devam ediyoruz.

-Üretim giderleri konusunda ne söylemek istersiniz?

-Üretim giderleri epey pahalı. Mazot, elektrik, suni gübre, ilaç fiyatları hayli yüksek. Özellikle tohum fiyatlarının aşırı derecede yüksek olduğunu belirtmek isterim. Bu yüzden giderlerimiz de ister istemez yüksek oluyor. Buna rağmen kaliteli ve sağlıklı ürün üretmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaya özen gösteriyoruz.

-Düşüncenize göre Mamuşa'da yapılan tarımcılıkta teknolojiden yeterince faydalanılıyor mu?

-Tarım üretiminde artık her şeyi teknolojiden faydalanarak yapıyoruz. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte eskiye göre artık tarım işleri çok kolaylaştı. Herkesin traktörü, çapa makinesi, sulama, ilaçlama ekipmanı, diğer tarım araç gereçleri, malını pazara nakledebileceği kamyonu, minibüsü, mevcuttur. Tarımcılarımızdan bazılarının buğdayını hasat edebileceği biçerdöverleri de vardır.

-Bir de bu hormon konusunu sormak isteriz. Dünya genelinde bu konuda epey şikayetler duyuluyor. Mamuşa'da durum nasıl? Üretici hormon kullanıyor mu?

-Mamuşa'daki tarım üretiminde hormon kullanımı diye bir şeyden asla söz edemeyiz. Üreticilerimiz bu konuya çok hassas olarak yaklaştığı için böyle bir şeye asla tenezzül etmiyorlar. Burada yetiştirilen sebze ve meyvelerimiz de işte bu yüzden Avrupa ülkelerinde dahi rağbet görüyor, oralarda bile gönül rahatlığıyla tüketiliyor. Şimdiye kadar Mamuşa'da üretilip de Avrupa pazarlarına ihraç edilen domates, salatalık, biber veya başka bir sebzenin hormonlu olduğu gerekçeyle iade edildiğine dair herhangi bir olumsuz olayla karşılaşmadık. Bu durum bizi son derece mutlu kılıyor.

-Tarımcılığın yanında hayvancılıkla da uğraştığınızı söylediniz. Neler yapıyorsunuz? Mamuşa'da Hayvancılık ne durumda? Okurlarımıza bu konuda da bilgi verir misiniz?

-Doğrudur... Kendimi bildiğimden beri tarımcılığın yanında hayvancılıkla da uğraşıyoruz, 10 sağmal ineğimiz var. Elde ettiğimiz sütü burada toptan süt alımı yapan bir firmaya litresi 50 cente veriyoruz. Bizim burada tarımcılıkla kıyasladığımızda hayvancılığın maalesef gerilediğini söylemek isterim. Meralarımız azaldığı için hayvanları artık dışarıya çıkarıp otlağa da götüremiyoruz. Suni yem fiyatları da hayli yüksek olduğu için hayvan beslemek kârlı bir uğraş olmaktan çıktı. Bu arada devletin de hayvancılığın gelişmesine yeterli desteği verdiğini söylemek zor. Devlet tarafından hayvan başına verilen 90 Euro besiciyi memnun etmiyor. Canlı bir şey olduğu, hastalık, ölüm vakalarında ortaya çıkan zararı devlet karşılamadığı için halkımız hayvancılıktan giderek uzaklaşıyor. Eskiden her ailenin kendi ineği olurdu. Mamuşa'da dört beş aile dışında artık kimse hayvancılıkla uğraşmıyor. Böyle

olunca da sokaklarda, ovada, kırlarda eski zamanlarda görülen koyun sürülerine rastlamak, koyun kuzu melemelerini, hayvan böğürtülerini duymak artık zor oluyor.

-Mamuşa Tarımcılar Derneği'nin çalışmaları hakkında da bir şeyler söyler misiniz?

-Tabii, memnuniyetle. Tarımcılar Derneği'ni bu işi baba mesleği olarak yapan arkadaşlarla bir araya gelerek 2008 yılında kurduk. Derneği üreticilere tarım alanında bilgi ve deneyim kazandırmak, üretimi çağdaş yöntemlerle yapmak ve desteklemek amacıyla kurduk. Bu yıllar içerisinde bu konularla ilgili önemli başarılarla da imza atmış bulunuyoruz. Amerikan USAİD, Türk TİKA, Alman GİZİ kuruluşlarıyla gerçekleştirdiğimiz işbirliği çerçevesinde eğitim konularıyla ilgili Kosova'da düzenlenen ulusal veya Türkiye, Makedonya, Arnavutluk gibi ülkelerde yapılan uluslararası özellikteki seminerlere katılarak bilgi ve becerilerimizi geliştirmeye çalışıyoruz.

-Ömrünü tarımcılığa adanmış biri olarak gençlere ne gibi tavsiyelerde bulunurdunuz?

-Tarımcılık mesleği insanoğlunun ilk mesleklerinden biri olduğu için mesleklerin en eskisidir. Ter akıtılarak yapılan bir iş olduğu, insanoğlunun yanı sıra hayvanları da doyurmaya yönelik bir özellik taşıdığı için bence en helal ve değerli mesleklerin başında gelmektedir. Bunun yanı sıra dikkatli, özenli, sabırlı, akıllı bir uğraş sayesinde insana iyi bir yaşam sunabileceği açısından da gençler arasında giderek ilgi gören bir meslek olduğunu görüyoruz. Benim çocuklarım da bu mesleği severek icra ediyorlar.

Geçimlerini inşaat gibi ağır işlerde çalışarak kazanmak amacıyla Avrupa ülkelerine giden veya gitmek isteyen gençlerimize doğdukları bu topraklarda aileleri ve sevdiklerinin yanında kalıp baba mesleği olan tarımla uğraşarak da sağlayabileceklerini ve Avrupa ülkelerinde kazandıklarından daha çok para kazanabileceklerini söylemek isterdim. Benim rahmetli babam da emekli olana kadar ömrünü Almanya'da çalışarak geçirdi. Benden küçük kardeşim, yeğenlerim hâlâ orada yaşayıp çalışıyorlar. İstesem ben de yıllar önce gidip oralarda yaşayabilirdim. Ama gitmedim. Doğduğum topraklarda ailemle, çocuklarım ve torunlarımla birlikte bu işle uğraşmayı sürdürerek yaşamaktan oldukça memnun ve de mutlu olduğumu özellikle belirtmek isterim.

-Verdiğiniz bu bilgiler için teşekkür eder, size ve Mamuşa'daki tüm tarımcı hemşerilerimize hayırlı çalışmalar, bereketli bir yıl ve bol kazançlar dileriz.

-Ben de bize verdiğiniz bu konuşma fırsatı için Mamuşa Dergisi'ne ve sizlere teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Mamuşalı Gençler Türkiye Kültür Gezisi'nde

Yurtdışı Türkler Ve Akraba Toplulukları Başkanlığı-YTB'nin desteğiyle Türkiye dışında yaşayan Türk kökenli gençlere yönelik olarak düzenlenen Kültür Gezisi Programı'na Mamuşa Belediyesi'nin girişimi üzerine katılan Mamuşalı bir grup genç kız Edirne, İstanbul ve Çanakkale illerini kapsayan bir geziye çıktılar. Temmuz ayının ortalarında başlayan ve birkaç gün süren bu gezi esnasında yukarıda adları geçen kentlere uğrayan genç kızlarımız buradaki tarihi ve turistik mekanları gezip görürlerken bu mekanların tarihi özellikleri konusunda yerinde bilgi edinme fırsatına da kavuşmuş oldular.

Genç kızlarımız bu sayede Türkiye'nin önde gelen tarihi ve turistik kentlerini gezip görme fırsatının yanı sıra Kültür Gezisi Programı'na değişik ülkelerden katılan çok sayıda akranlarıyla tanışma fırsatını da elde etmiş oldular.

